

**МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ
ДЕРЖАВНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО**

**HUMANITARIAN PARADIGM
ГУМАНІТАРНА ПАРАДИГМА**

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ **1(4)' 2021**

**ЗАСНОВАНИЙ
У ГРУДНІ 2017 РОКУ**

ВИХОДИТЬ ОДИН РАЗ НА РІК

**МЕЛІТОПОЛЬ
2021**

РЕДАКЦІЯ

Головний редактор Олександр СИТНИК

Заступники головного редактора:

Віктор Гудзь

Олена Гармаш

Бісер Георгієв

Красімір Стоянов

Відповідальний редактор

Юлія Ситник

Адреса редакції. Юридична адреса: вул. Гетьманська, 20, м. Мелітополь, Запорізька область, Україна, 72312. Фактична адреса: вул. Наукового містечка, 59, м. Запоріжжя, Запорізька область, Україна, 69000

Рекомендовано до друку та до поширення через мережу інтернет Вченою радою Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, протокол № 5 від 29.11.2022.

Свідоцтво про державну реєстрацію
серія КВ № 23067–12907 Р від 11.12.2017р.

<https://jurnal00.000webhostapp.com/>

Висвітлюються дослідження актуальних питань гуманітарних наук; презентація центрів та видатних діячів національної культури; публіцистичне висвітлення проблем соціально-гуманітарного життя України; огляд й рецензування нових видань.

НАУКОВА РАДА

Олег Баган – доцент, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка.

Олександр Безлюдний – професор, ректор Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Микола Вегеш – заслужений професор, ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Сергій Квіт – професор, ректор Національного університету «Києво-Могилянська академія».

Ярослав Кічук – професор, ректор Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

Олександр Ситник – професор, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького.

Микола Томенко – професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України.

© Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, 2021

© HUMANITARIAN PARADIGM, 2021

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Баган Олег – кандидат філологічних наук, доцент, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, Дрогобич, Україна.

Білогур Влада – доктор філософських наук, професор, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, Мелітополь, Україна.

Бузов Віхрен – габілітований професор, доктор з логіки, філософії права, політичної філософії, дослідження міжнародної безпеки, Університет Св. Кирила та Мефодія, Велике Тирново, Болгарія.

Власова Тетяна – доктор філософських наук, професор, Дніпровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна, Дніпро, Україна.

Георгієв Бісер – доктор історичних наук, професор Шуменського університету імені Єпископа Костянтина Преславського, Шумен, Болгарія.

Гармаш Олена – доктор філологічних наук, професор, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, Мелітополь, Україна.

Гудзь Віктор – доктор історичних наук, професор, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, Мелітополь, Україна.

Гудима Ігор – доктор філософських наук, доцент, Маріупольський державний університет, Маріуполь, Україна.

Дольська Ольга – доктор філософських наук, професор, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків, Україна.

Думініка Іван – кандидат політичних наук, Інститут культурної спадщини Академії наук республіки Молдови, Кишинів, Молдова.

Коробченко Ангеліна – доктор історичних наук, професор, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, Мелітополь, Україна.

Кочубей Наталя – доктор філософських наук, доцент, Національний педагогічний університет імені Михайла Драгоманова, Київ, Україна.

Крилова Алла – кандидат історичних наук, доцент, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, Мелітополь, Україна.

Мозгова Наталя – доктор філософських наук, професор, Національний педагогічний університет імені Михайла Драгоманова, Київ, Україна.

Пачев Сергій – кандидат історичних наук, доцент, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, Мелітополь, Україна.

Петков Петко – доктор PhD, професор, Великотирновський університет «Св. Кирила і Мефодія», Болгарія.

Полякова Лариса – кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, Мелітополь, Україна.

Прокопенко Володимир – доктор філософських наук, професор, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна, Харків, Україна.

Ситник Олександр – доктор історичних наук, професор, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, Мелітополь, Україна.

Славічек Ян – доктор PhD, науковий співробітник, Інститут історії Чеської академії наук, Чеська Республіка.

Стоянов Красімір – доктор філософії, професор з філософії та теорії освіти, Католицький університет Айхштетт-Інгольштадт, Німеччина.

Стоянов Стіліян – доктор з філології, професор з теорії, історія та літератури Болгарії, Південно-Західний університет «Неофіт Рильський», Благоевград, Болгарія.

Тасевська Даніела – доктор філософських наук, професор, декан філософського факультету Великотирновського університету імені Св. Кирила та Св. Мефодія, Велике Тирново, Болгарія.

Толуді Фотіні – доктор з історії дидактики, болгарської історії й цивілізації, ідентичності та політичної ролі школи, громадської історії й міжкультурної освіти, Арістотельський університет у Салоніках, Греція.

Червенков Микола – доктор історичних наук, професор, голова Товариства «Наукове товариство болгар», Кишинів, Молдова.

Янакієва Елка – професор дошкільної педагогіки, дошкільної освіти, педагогіки початкових класів, початкової школи, Південно-Західний університет «Неофіт Рильський», Благоевград, Болгарія.

ЗМІСТ

ВСТУПНЕ СЛОВО ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА ЖУРНАЛУ7

ІСТОРІЯ

Дрогомирецький Борис

Сучасний вимір гібридно-інформаційної війни РФ проти України: інноваційне переосмислення9

Ситник Олександр

Інноваційний аспект курсу «Аналітична археологія» у процесі вивчення археологічних пам'яток Північно-Західного Приазов'я.....18

ФІЛОЛОГІЯ

Шиляєва Тетяна

Комбінована реномінація в англійських перекладах українських письменників.....29

Вдовенко Тетяна

Юридичні терміни в сучасній англомовній пресі.....37

ФІЛОСОФІЯ

Балановський Ярослав, Ситник Юлія

ЕЛІТА: методологічні проблеми соціологічної інтерпретації.....44

Гудима Ігор

Питання методології дослідження віри в надприродне: між традиціоналізмом та новаторством.....58

ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКА СПАДЩИНА

Баган Олег

Юліян Вассиян як чільний філософ українського націоналізму.....69

ОГЛЯДИ ТА РЕЦЕНЗІЇ

Ситник Олександр, Сізарєв Костянтин

Інноваційний досвід вивчення фракійської спадщини (Огляд книги: Рабаджиев К. Елински мистерии в Тракия (Опит за археологически прочит). Университетско издателство София «Св. Климент Охридски». 2002. 209 с.).....88

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....92

CONTENTS

INTRODUCTORY WORD BY THE CHIEF EDITOR	8
---	---

HISTORY

Drohomyretskyi Boris

The modern dimension of the hybrid information war of the Russian Federation against Ukraine: an innovative rethinking.....	9
---	---

Sytnyk Oleksander

An innovative aspect of the Analytical Archeology course in the process of studying the archaeological monuments of the North-Western Azov region.....	18
--	----

PHILOLOGY

Shylyiaieva Tetiana

Combined renomination in English translations of Ukrainian writers	29
--	----

Vdovenko Tetyana

Legal terms in the modern English-language press.....	37
---	----

PHILOSOPHY

Balanovskyi Yaroslav, Sytnyk Juliia

ELITE: methodological problems of sociological interpretation.....	44
--	----

Gudyma Igor

Questions of methodology for the study of belief in the supernatural: between traditionalism and innovation.....	58
--	----

HISTORICAL AND PHILOSOPHICAL HERITAGE

Bagan Oleg

Yuliyana Vassyan as a leading philosopher of Ukrainian nationalism.....	69
---	----

REVIEWS

Sytnyk Olexander, Sizarev Kostiantyn

Innovative experience of the Thracian heritage study (Book review: Рабаджиев К. Елински мистерии в Тракия (Опит за археологически прочит). Университетско издателство София «Св. Климент Охридски». 2002. 209 с.....)	88
---	----

INFORMATION ABOUT AUTHORS.....	94
--------------------------------	----

ВСТУПНЕ СЛОВО ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА ЖУРНАЛУ

Шановні читачі журналу!

«Humanitarian paradigm» – це періодичний науковий журнал, заснований 2018 року Мелітопольським державним педагогічним університетом імені Богдана Хмельницького.

Мета журналу «Humanitarian paradigm» полягає у висвітленні результатів досліджень у галузі актуальних питань гуманітарних наук; презентації центрів та видатних діячів національної культури; публіцистичному висвітленні проблем соціально-гуманітарного життя України; огляді й рецензуванні нових видань. Редколегія видання здійснює внутрішнє рецензування всіх статей, що надходять до неї. До складу редколегії журналу входять провідні українські та іноземні фахівці. Видання співпрацює з найбільшими ВНЗ України та зарубіжжя, органами державної влади та місцевого самоврядування. Відтак запрошуємо всіх охочих до співробітництва з нашим виданням і пропонуємо публікувати в нас Ваші статті. Це видання призначене не тільки для науковців, а й для практичних фахівців.

«Humanitarian paradigm» відповідає основним напрямам наукових досліджень Науково-дослідницького центру імені Дмитра Донцова та Науково-дослідницького центру болгаристики Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Досить тісно співпрацюємо з Ізмаїльським державним гуманітарним університетом й Уманським державним педагогічним університетом імені Павла Тичини. Також «Humanitarian paradigm» реалізує науково-дослідницькі проєкти в рамках діяльності «International Scientific Society» (Switzerland). Журнал включено до міжнародних наукометричних баз Crossref, Digital Object Identified (DOI).

До Вашої уваги пропонується комплексний аналіз наукової гуманітарної сфери за напрямками: «Історія», «Філологія», «Філософія», «Історико-філософська спадщина» та «Огляди й рецензії». Журнал вітає подання рукописів, які відповідають загальним критеріям значимості та наукової досконалості. Редакція «Humanitarian paradigm» не приймає статті, що були опубліковані або розглядаються для публікації в іншому виданні. Окрім статей англійською та українською мовами, передбачається публікація мовами країн ЄС.

Тематика «Humanitarian paradigm» охоплює широкий спектр підходів в науковому дослідженні. Зокрема це стосується аналітичного інструментарію та інтерпретацій сучасного наукового дискурсу. Відтак, тематичний напрям четвертого випуску присвячений інноваційним підходам в освіті та науці.

Наступний випуск «Humanitarian paradigm» за 2022 рік ми плануємо присвятити темі «Ucraina est ignotum-Україна незвідана: відкриваємо собі та світу». Його мета має полягати в тому, щоб показати унікальність України та української нації!

З повагою,
головний редактор

Олександр Ситник

INTRODUCTORY WORD BY THE CHIEF EDITOR

Dear readers of the journal!

«Humanitarian paradigm» is a periodical scientific journal founded in 2018 by the Bohdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University.

The purpose of the journal «Humanitarian paradigm» is to highlight the results of research in the field of current issues in the humanities; presentations of centers and prominent figures of national culture; journalistic coverage of the problems of the social and humanitarian life of Ukraine; review and review of new publications. The editorial board of the journal performs internal review of all articles submitted to it. The editorial board of the journal includes leading Ukrainian and foreign experts. The publication cooperates with the largest universities in Ukraine and abroad, state authorities and local governments. We invite everyone to cooperate with our publication and offer to publish your articles in us. This publication is intended not only for scientists, but also for practitioners.

«Humanitarian paradigm» corresponds to the main directions of scientific research of the Dmitry Dontsov Research Center and the Research Center of Bulgarian Studies of the Bohdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University. We cooperate very closely with the Izmail State University for the Humanities and the Uman State Pedagogical University named after Pavel Tychyna. The «Humanitarian paradigm» also implements research projects within the framework of the «International Scientific Society» (Switzerland). The journal is included in the international scientometric databases Crossref, Digital Object Identified (DOI).

Your attention is invited to a comprehensive analysis of the scientific humanitarian sphere in the areas: «History», «Philology», «Philosophy», «Historical and Philosophical Heritage» and «Reviews».

The journal welcomes the submission of manuscripts that meet the general criteria of significance and scientific excellence. The «Humanitarian paradigm» editors do not accept articles published or being considered for publication in another publication. In addition to articles in English and Ukrainian, publication in the languages of the EU countries is expected.

The subject of the «Humanitarian paradigm» covers a wide range of approaches in scientific research. In particular, this concerns analytical tools and interpretations of modern scientific discourse. Therefore, the thematic direction of the fourth issue of «Humanitarian paradigm» is devoted to innovative approaches in education and science.

We plan to dedicate the next edition of «Humanitarian paradigm» for 2022 to the topic «Ukraina est ignotum – Ukraine is unknown: we open ourselves and the world». His goal should be to show the uniqueness of Ukraine and the Ukrainian nation!

Sincerely,
chief editor

Olexander Sytnyk

HISTORY

UDC: 930.342.9

THE MODERN DIMENSION OF THE HYBRID INFORMATION WAR OF THE RUSSIA AGAINST UKRAINE: AN INNOVATIVE RECONSIDERATION

Borys Drogomyretsky

Bogdan Khmelnytsky Melitopol state pedagogical university

Introduction. Modern aggression of the Russian Federation against Ukraine has been preparing for a long time. And one should take into account the historical outline of the Russian-Ukrainian confrontation. After all, Moscow has always sought to establish its power in Ukraine and approve its political rules. A particularly significant role in this was played by the Great Russian imperial tradition, which has come down to our time in the form of Russian neo-imperialism. And already at the beginning of the 21st century, Ukraine became the object of another aggression from the Russian Federation. And this despite the fact that the Russian Federation, when concluding the "Budapest Memorandum on Security Assurances in Connection with Ukraine's Accession to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons of 1994", among other guarantor states, pledged to respect the independence, sovereignty and existing borders of Ukraine; refrain from the threat or use of force against the territorial integrity and political independence of Ukraine. By grossly violating these international guarantees, Russia has demonstrated its cynical hybrid-ideological essence. And this did not happen by chance. Indeed, over the past two decades, immorality, meanness of the ruling elite, rudeness of propagandists, etc. have been promoted in the Russian Federation. Consequently, the task of rethinking the hybrid-informational dimension of the modern aggression of the Russian Federation against Ukraine arises.

Analysis of research and publications on the issue. The analysis of the topic, to a certain extent, was based on the works of Oleg Bagan [1, 2], Pavel Gai-Nizhnik [3], Taras Kuzio [4], Evgeny Magda [5] and Oleksandr Sytnyk [6; 9; 10]. At the same time, the task of innovative rethinking of the hybrid-informational dimension of the aggression of the Russian Federation against Ukraine in modern realities remains urgent.

Aim and tasks. The purpose of the article is an innovative rethinking of the hybrid-information dimension of the modern aggression of the Russian Federation against Ukraine. In particular, this concerns the ideological confrontation between the remnants of the Soviet mentality and the civilized pro-Western paradigm. After all, victory in the confrontation with the Russian Federation is possible only on the condition that Ukraine unites with the civilized world community.

Research results. The modern aggression of the Russian Federation against Ukraine became possible due to the weakening of Ukraine, which actually continued throughout the entire period of independence. However, the origins of this trend can

also be traced back to the period of existence of the Soviet totalitarian (authoritarian) state. It was in the USSR that television, radio, newspapers, meetings of members of the Communist Party and Komsomol were the main instruments of influence of the Soviet government on their subjects. Although, as Taras Kuzio noted, ideological campaigns in the Soviet Union, starting from the 1960s, did not rely on mass public support. After all, the cynicism and careerism of the ruling elite grew, corruption became more and more widespread. And public support for communism has waned markedly. Soviet ideologists lacked satellite broadcasting, the Internet and social networks. However, all these achievements, mainly created by the West, were massively used by the Putin regime [4, p. 149]. Moreover, Russian state media, botnets, massive hacker attacks are used by the Putin regime against the West itself.

One of the leading tasks of the modern policy of the Russian Federation is an attempt to resuscitate the USSR. However, it is clear to everyone that without Ukraine, the implementation of this rather self-confident project is unrealistic. Therefore, almost immediately after the collapse of the USSR, the Kremlin authorities began preparations for the return of the former republics of the Soviet Union to the zone of its direct influence.

Even the first president of the Russian Federation, B. Yeltsin, did not hide the desire of the Kremlin regime to return Ukraine under its control. This is evidenced by declassified US documents published by the National Security Archive at George Washington University. For example, during conversations with US President D. Bush Sr. in 1992, Russian President B. Yeltsin called Ukraine "our main destabilizing factor". The main focus of the D. Bush administration at the end of the collapse of the Soviet Union in 1991 was focused, predominantly, on the coordination of American-Russian control over the remnants of Soviet nuclear weapons. As the documents testify, it was important for B. Yeltsin to reach more radical agreements on arms control than those proposed by M. Gorbachev at the time. Also, for B. Yeltsin, the priority task was to achieve the support of the USA in order for the Russian Federation to take the place of the USSR in the international arena. At the same time, B. Yeltsin was inclined to threaten the US government that in case of lack of support for these plans, the Russian Federation expects a return to authoritarianism. The assurances of Russian leaders D. Bush that there will be no "Yugoslav-type case" in Russian-Ukrainian relations became one of the reasons for sending nuclear weapons to the Russian Federation for dismantling [7]. The fate of the nuclear weapons of Kazakhstan and Belarus was similar. That is, through blackmail, the authorities of the Russian Federation, in the person of B. Yeltsin, managed to convince the West of their priority right to inherit the USSR. And in the future, this led to a whole series of problems not only for the countries of the former Soviet Union, but also for Western countries.

Already from the beginning of the 1990s, the Kremlin regime sought at any cost to maintain its dominance over the former Soviet republics, which were already fighting for their own independence. This caused a series of military conflicts in Abkhazia, Nagorno-Karabakh, South Ossetia, Transnistria, etc. In the course of these and other conflicts, the Russian Federation tried to position itself as either an arbiter or a peacemaker. In fact, it was profitable for her to constantly stimulate this kind of

conflict. After all, with their help, Moscow could better implement its traditional policy - divide et impera (Latin divide and rule).

During the 1990s, the Russian Federation underwent a rather rapid transformation from socialism and a planned economy to capitalism and liberal values. The old communist ideology was receding into the past. And the semantic vacuum that arose in Russian society at that time had to be filled with something. Therefore, at the turn of the 1990s and 2000s, the Russian Federation began attempts to innovatively rethink the cultural identity of the Russian people and search for new forms to replace the lost Soviet one. Individual representatives of the intellectual elite of that time did not share the position of "Americanization" of Russia and defended its "special way". First of all, this opinion was held by the Analytical Group of the Foreign Policy Association ("Immortal Group"), which was formed in the early 1990s. And already with the publication of the article "Russian world" (Nezavisimaya newspaper, 2000), the following ideas began to spread: the Russian language is the driver of expanding the influence of "Russian world" in foreign countries; "Russian world" unites those communities of people who speak the Russian language and are spiritually united with Russia. That is, everything came down to the statement - "Where Russian is spoken, there is Russia" [4, p. 142]. Communists and representatives of the "Party of Regions" combined such ideologues with anti-Western rhetoric. They were particularly active against the NATO bloc. And from the standpoint of modernity, it becomes obvious that this was precisely the preparation of a favorable basis for future aggression on the part of the Russian Federation.

The events of the "Orange Revolution" at the end of 2004-2005 in Kyiv became a challenge for Putin and the Kremlin regime as a whole. Therefore, the Kremlin authorities started a new stage of hybrid confrontation with Ukraine. Moreover, a whole complex of hybrid informational influence on Ukraine was involved: political, diplomatic, ideological, informational and propaganda, economic, etc.

Making full use of all the benefits of Western civilization, the Russian political elite, in its majority, constantly voiced anti-Western rhetoric. Historically encroaching on neighboring territories, the Kremlin's speechwriters modeled ideologues such as "protection of the Orthodox" and the expansion of the influence of "Russkogo mira" and the corresponding "protection of Russian speakers". Which fully corresponds to the typical scheme of the Kremlin's hybrid policy.

In 2008, by aggression against Georgia, the Russian Federation worked out the mechanism of neutralization of the West. The Russian Federation carried out an insolent armed invasion of Georgia and recognized the "independence" of the occupied Georgian territories of South Ossetia and Abkhazia. Thus, the Kremlin regime, contrary to the geopolitical strategy of the Western states, sought to revive the traditions of Russian neo-imperialism on the territory of the former Soviet Union. At the same time, as noted by T. Kuzio, a moral sign of equality was placed between the "right" to independence and the separation of Kosovo from Serbia and the Georgian territories of South Ossetia and Abkhazia. Similarly, the Russian Federation will later automatically grant the "right to self-determination" to the "people" of the occupied Crimea. Despite the gross violation of Georgia's sovereignty, Western

countries did not impose sanctions on the aggressor at that time. And already in 2009, the USA initiated a "reset" of relations with the Russian Federation. Kremlin leaders saw this as evidence that in case of new aggressive actions by the Russian Federation and another intervention in the affairs of neighboring states, it will be possible to avoid tangible international consequences again [4, p. 54]. The activation of Russian propaganda and the tendentious purposeful promotion of the Kremlin's narratives became overt since 2008. And since 2014, a new phase of the hybrid informational aggression of the Russian Federation against Ukraine began.

According to E. Magda, it was the coming to power of the pro-Kremlin V. Yanukovich that led to the dismantling of Ukrainian statehood. At the same time, it was strategically important for the Kremlin regime to keep Ukraine under its control [5, p. 11–12]. This period was characterized by massive penetration of the "Russian world" even into Galicia. As O. Bagan noted, until the Revolution of Dignity, there was a massive trend of trips to Ukraine (in particular, to the Lviv Forum of Publishers) by various Russian scientists and writers. The latter, using the cliché of "open dialogue", promoted pro-Russian (including neo-imperialist) narratives. Many of these Russian liberal cultural figures supported anti-Ukrainian chauvinist slogans after the beginning of the hybrid aggression of the Russian Federation in Crimea and Donbas [1, p. 196]. The UOC MP actively contributed to the promotion of "Russian World" in Ukraine. She used her influence and connections in power to oppress pro-Ukrainian churches: UGCC, UOC KP, UAOC [2, p. 97]. At the same time, the Kremlin regime uses this branch of the Russian Orthodox Church as an instrument of hybrid informational influence of the Russian Federation on Ukraine.

Mark Galeotti, using Western and Russian sources, attempted to dispel some myths about Russian hybrid warfare. In particular, he examines how the concept of hybrid warfare has taken root in Western thinking and compares it with Russian thinking and practice. M. Galeotti examines how the Russian Federation both fears and seeks to use non-military forms of coercion. In particular, in his opinion, the annexation of Crimea and the intervention in the south-east of Ukraine in 2014 gave a new meaning to the concept of "hybrid war". Therefore, post-imperial Russia caused the most serious challenge and threat to the international order [8]. The aggression of the Russian Federation against Ukraine became possible due to the weakening of Ukraine, which actually lasted throughout the period of independence. And these are not only the consequences of the Budapest Memorandum, but also other actions of Kravchuk and Kuchma - especially the formation of the oligarchy during their terms; continuation of the disarmament of Ukraine under Yushchenko; Tymoshenko's pro-Moscow policy as prime minister, etc. Yanukovich's completely pro-Putin behavior became a peculiar apogee of Ukraine's "surrender" to the Kremlin regime. At the same time, the population of Crimea, Southern Ukraine, and Donbas has been purposefully preparing for the introduction of the "Russian world" here for many years. For this, the Kremlin regime used an entire arsenal of hybrid technologies - primarily of an ideological and propaganda nature. These were various fakes, such as that "Donbas feeds Ukraine". It was important for the Ukrainian authorities to do everything necessary to level these hybrid technologies. However, in fact, very little

was done in terms of countering the hybrid information influence on the part of the Russian Federation. And this despite the fact that the modern Russian-Ukrainian war is actively being waged in the media as well.

The hybrid information war unleashed against Ukraine helped the Russian Federation to successfully annex Crimea, ensure support for these actions among the Russian population, and provoke a war in Donbas. As A. Bliznyuk noted, information warfare is currently an important part of the struggle for the integrity and independence of Ukraine. Investing resources in the fight against Russian propaganda can become more effective in the fight against aggression than direct investment in weapons. Effective countermeasures against Russian propaganda can reduce the flow of new volunteers to the armies of the DPR-LPR, as well as deprive the aggressor of the opportunity to involve the population of other regions of Ukraine in the confrontation. Counter-propaganda can expose some of the myths that the population of the Russian Federation believes in, and this will reduce the Russian population's support for Putin's actions, which, in turn, would complicate Russia's ability to escalate military actions. The dominant component of hybrid warfare in these zones is information influence, or more precisely, propaganda [2, p. 390–391].

The hybrid policy of the Kremlin regime, according to O. Sytnyk, acquired the characteristics of racism - that is, a variety of modern Russian fascism and Nazism. When in order to maintain his power against the background of modest achievements in the socio-economic and cultural development of the Russian Federation, Putin seeks to stimulate his popularity by constantly looking for enemies and fighting them. At the same time, the implementation of this adventurous policy is combined with constant support for the tense situation in one's country and in the world [10, p. 196]. For a long time, the Kremlin leaders, engaged in the preparation of aggression against Ukraine, paid special attention to the ideological treatment of the population of the Russian Federation in order to direct its consciousness in the direction of the ideas of nationalism, great power chauvinism, the protection of so-called "national values and interests", the fight against the "external enemy", etc. In parallel, the actual occupation of Ukraine's information space and its use in one's own interests for the formation of pro-Russian sentiments was carried out. Along with this, the destruction of the state power of Ukraine took place, including: blackmail and bribery of influential officials, political figures and the leadership of power structures; nomination of own agents of influence to positions in state authorities; inciting contradictions of an inter-ethnic and inter-religious nature; undermining the confidence of the population of Ukraine in its own government; spread of protest and separatist sentiments in society; discrediting the foreign and domestic policy of Ukraine; imposing certain ideas and values on its leadership and the population through an active information campaign using special methods of "zombification" of society with the wide involvement of a wide range of various organizations aimed primarily at spreading the ideology of "Russian world" [9, p. 83–84]. The aggressive policy of the Kremlin regime towards Ukraine also has another type of hybrid war - informational and ideological expansion. It was, to a large extent, determined by the desire of the Putin regime to reanimate the archetype of the Soviet Union, with all its ideological and political attributes and symbols (including marginal ideology, the

post-Soviet anthem, etc.). At the same time, in the modern Russian Federation, attempts are being made to combine a priori incompatible and contradictory things (communism and "Gundyaev's spiritual scraps", Russian nationalism with a chauvinistic essence, Putin's reliance on the Kadyrovs, etc.) [6, p. 79–80].

P. Gai-Nyzhnyk emphasizes that by starting a treacherous war against Ukraine in early 2014, the Russian Federation violated not only joint Ukrainian-Russian agreements and treaties, but also its own legislation and a number of international legal acts. It branded itself in front of the entire world community as an aggressor state and as an aggressor country [3, p. 421–422].

The current nature of the hybrid policy of the Russian Federation in relation to Ukraine had a step-by-step preparatory nature. Thus, the occupation of Ukraine and parts of Donbas, which began in 2014, was a type of hybrid information-sabotage war, and de facto a war of ideologies. In a certain way, it was an attempt by Putin's regime to resuscitate the prototype of the USSR, with all its ideological and political attributes (marginal ideology, post-Soviet anthem, etc.). Therefore, the Russian Federation has been engaged in the preparation of a full-scale aggression against Ukraine for several years. Strengthening, at the same time, well-paid agents and combat units at all levels. Both in the political and in the power direction (up to simple public formations and organizations). At the same time, there was a total zombification of the entire Russian-speaking population in the territory of the former USSR - that modern Ukraine is dominated by Nazis (fascists). And, they say, it is necessary to protect yourself from them.

Conclusions. In general, it should be summarized that usually the hybrid nature of politics consists in the purposeful and complex application of political, ideological, information and propaganda, diplomatic, economic, and military means. As a rule, they are used for the purpose of subjugation and subordination of a certain state to the internal and foreign policy of another country. In the case of the policy of Russian neo-imperialism towards Ukraine and the Baltic states, we observe a systematic and purposeful interference in external, and sometimes even internal, sovereignty. At the same time, the Kremlin regime uses the entire arsenal of possible means: from elementary economic pressure to large-scale hybrid information actions. And perhaps the most determining factor of the latter is propaganda - as the main element of hybrid warfare. After all, it becomes obvious that propagandists are usually much more effective than generals and commanders. Because you can kill with words and information (disinformation) more effectively than with bullets or projectiles.

The modern war is primarily an ideological confrontation between the remnants of the Soviet mentality and the civilized pro-Western paradigm. In General Gerasimov's hybrid concept, the leading role was given to the fifth column in Ukraine. That is, in fact, to those Communist Party activists and their followers, who for the last three decades did everything possible not only for their own enrichment, but also for the devaluation of Ukraine. Now the decisive stage has come for the liberation of the Ukrainian nation from the post-Soviet and post-totalitarian ballast and the transition to the final transition to the civilized European model of development. After all, victory in the confrontation with the Russian Federation is possible only if Ukraine unites with the civilized world community.

Список літератури

1. Баган О. Історіософські есе. Відп. ред. Олександр Ситник. Мелітополь-Тернопіль: Науково-дослідний центр імені Дмитра Донцова; Вид-во «Крила», 2021. 384 с.
2. Близнюк А. Гібридна війна ХХІ століття. Пропаганда як основна складова у політичних, соціальних та етнічних протистояннях. *INTERMARUM: історія, політика, культура*. 2015. Вип. 2. С. 390–399.
3. Гай-Нижник П. Агресія Росії проти України (2014–2016 рр.): гібридна війна на поглинання та спроба знищення. *Агресія Росії проти України: історичні передумови та сучасні виклики* / П. П. Гай-Нижник (керівник проекту, упоряд. і наук. ред.); авт. кол.: П. П. Гай-Нижник, Л. Л. Залізник, І. Й. Краснодемська, Ю. С. Фігурний, О. А. Чирков, Л. В. Чупрій. Київ : «МП Леся», 2016. С. 326–422.
4. Кузьо Т. Війна Путіна проти України. Революція, націоналізм і криміналітет / Пер. з англ. Андрія Павлишина. Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2018. 560 с.
5. Магда Є. Гібридна агресія Росії: уроки для Європи. Київ: КАЛАМАР, 2017. 268 с.
6. Ситник О. М. Історичні витoki російсько-української війни 2014–2017 років. *Східноєвропейський історичний вісник Skhidnoievropeiskyi Istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin]*. Вип. 2. 2017. С. 71–81.
7. Ще Єльцин називав Україну «головним дестабілізуючим фактором», – архів Нацбезпеки США. 01.02.2023. <https://inshe.tv/important/2023-02-01/737348/>
8. Galeotti M. Russian Political War: Moving Beyond the Hybrid. 2019. London: Routledge. 136 p. DOI <https://doi.org/10.4324/9780429443442>
9. Sytnyk O. M. Evolution of a hybrid-information war in the context of aggressive policy of the Russian Federation in respect to Ukraine. *Challenges of study, conservation and interpretation of historical and cultural heritage: collective monograph*. Lviv-Toruń: Liha-Pres, 2019. С. 70–92. DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-134-6/70-92>
10. Sytnyk O. M. Russian-ukrainian war 2014–2019 years as the decisive stage of the struggle for the Ukrainian independent state. *Relevant research of historical sciences: collective monograph*. Lviv-Toruń: Liha-Pres, 2019. С. 183–201. DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-100-1/183-200>

References

Bahan, O. (2021). Istoriosofs'ki ese. Vidp. red. Oleksander Sytnyk. Melitopol'-Ternopil': Naukovo-doslidnyy tsestr imeni Dmytra Dontsova; Vyd-vo «Kryla», [in Ukrainian].

Blyznyuk, A. (2015). Hibrydna viyna KHKHІ stolittya. Propahanda yak osnovna skladova u politychnykh, sotsial'nykh ta etnichnykh protystoyannyakh. *INTERMARUM: istoriya, polityka, kul'tura, issue 2, 390–399* [in Ukrainian].

Hay-Nyzhnyk, P. (2016). Ahresiya Rosiyi proty Ukrayiny (2014–2016 rr.): hibrydna viyna na pohlynannya ta sproba znyshchennya. *Ahresiya Rosiyi proty Ukrayiny: istorychni peredumovy ta suchasni vyklyky* / P. P. Hay-Nyzhnyk (kerivnyk proektu, uporyad. i nauk. red.); avt. kol.: P. P. Hay-Nyzhnyk, L. L. Zaliznyak, I. Y. Krasnodems'ka, YU. S. Fihurnyy, O. A. Chyrkov, L. V. Chupriy. Kyiv: «MP Lesya», 326–422 [in Ukrainian].

Kuz'o, T. (2018). Viyna Putina proty Ukrayiny. Revolyutsiya, natsionalizm i kryminalitet / Per. z anhl. Andriya Pavlyshyna. Kyiv: DUKH I LITERA, [in Ukrainian].

Mahda, YE. (2017). Hibrydna ahresiya Rosiyi: uroky dlya Yevropy. Kyiv: KALAMAR, [in Ukrainian].

Sytnyk, O. M. (2017). Istorychni vytoky rosiys'ko-ukrayins'koyi viyny 2014–2017 rokiv. *Skhidnoyevropeys'kyi istorychnyy visnyk Skhidnoievropeyskyi Istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin], issue 2, 71–81* [in Ukrainian].

Shche Yel'tsyn nazyvav Ukrainu «holovnym destabilizuyuchym faktorom», – arkhiv Natsbezpeky SSHA. (01.02.2023). URL: <https://inshe.tv/important/2023-02-01/737348/> [in Ukrainian].

Galeotti, M. (2019). *Russian Political War: Moving Beyond the Hybrid*. London: Routledge. 136 p. DOI <https://doi.org/10.4324/9780429443442>

Sytnyk, O. M. (2019). Evolution of a hybrid-information war in the context of aggressive policy of the Russian Federation in respect to Ukraine. *Challenges of study, conservation and interpretation of historical and cultural heritage: collective monograph*. Lviv-Toruń: Liha-Pres, 70–92. DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-134-6/70-92>

Sytnyk, O. M. (2019). Russian-ukrainian war 2014–2019 years as the decisive stage of the struggle for the Ukrainian independent state. *Relevant research of historical sciences: collective monograph*. Lviv-Toruń: Liha-Pres, 183–201. DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-100-1/183-200>

Дрогомирецький Борис. Сучасний вимір гібридно-інформаційної війни РФ проти України: інноваційне переосмислення

Анотація. У статті зроблена спроба інноваційного переосмислення гібридно-інформаційного виміру сучасної агресії РФ проти України. Зокрема особливу увагу приділено аналізу понять «гібридна війна» та «гібридно-інформаційна війна». Наголошено, що стратегічною метою інформаційної діяльності супротивника залишається масштабна дестабілізація держави та країни загалом, що зазвичай проявляється у здійсненні різного роду підривних акцій.

Ключові слова: гібридна війна, сучасна гібридно-інформаційна війна, Кремлівський режим, «Русский мир», міжнародні договори.

Boris Drohomyretskyi. The modern dimension of the hybrid information war of the Russian Federation against Ukraine: an innovative rethinking

Abstract. The article attempts an innovative rethinking of the hybrid-informational dimension of the modern aggression of the Russian Federation against Ukraine. In particular, special attention is paid to the analysis of the concepts of "hybrid war" and "hybrid-informational war". It is emphasized that the strategic goal of the enemy's information activities remains the large-scale destabilization of the state and the country in general, which is usually manifested in the implementation of various kinds of subversive actions.

Key words: hybrid war, modern hybrid information war, Kremlin regime, "Russian Peace", international treaties.

**INNOVATIVE ASPECT OF THE «ANALYTICAL ARCHEOLOGY»
COURSE IN THE PROCESS OF STUDING THE ARCHEOLOGICAL
MONUMENTS OF THE NORTH-WESTERN AZOV REGION**

Olexander Sytnyk

Bogdan Khmelnsky Melitopol state pedagogical university

Introduction. It is well known that the territory of Ukraine contains an extremely large number of artifacts and objects of various archaeological cultures. And many of them remain unexplored. And due to objective reasons, field archeology will not be able to investigate a significant part of them in the near future. Among the main reasons for this critical situation, the following should be highlighted: destructive consequences of the activities of "black diggers" (so-called "black archaeologists"); the existence of archaeological sites (such as the "Zona Supperta"), the study of which is extremely problematic with the available methods of field archeology; Russian-Ukrainian war, etc. Therefore, there is a need for an alternative, theoretical-analytical study and rethinking not only of lost and little-studied archaeological objects, but also of the entire huge spectrum of archaeological cultures already investigated by field archaeology. In particular, the task of comprehensive summarization of existing archaeological assets and research is relevant. Thus, according to L. Zaliznyak, the need to develop and improve modern periodization schemes remains urgent. Developing this opinion in the context of the study of Late Paleolithic sites on the territory of Ukraine, the scientist emphasizes the need for a comprehensive rethinking of this era [3, c. 3, 4]

Analysis of research and publications on the issue The theoretical basis of the research was the works of Y. Boltryk [1], O. Bondarets [2] and L. Zalizniak [3; 4] V. Otroshchenko [12] and foreign archeological scientists, such as: I. Kamenetskyi, B. Marshak and Y. Sher [5], D. Clark [16; 17], L. Klein [6; 7; 8], G. Lebedev [9], A. Martynov and Ya. Sher [10], I. Rose [18] and others.

Aim of the article is: characteristic of the innovative content of the «Analytical Archeology» course in the process of studying the archaeological monuments of the North-Western Azov region.

Research results. According to A. Martynov and Ya. Sher, considerable attention is paid to monuments in the process of archaeological research. However, in contrast to the historical image and imagination of a monument as a monument, obelisk or sculpture, etc., in archeology monuments are any remains of ancient buildings, remains of work or cult activity of ancient people, as well as the oldest artifacts made by man at one time or adapted by her for her needs [10, p. 5]. With such a development of archaeological science under the conditions when research scientists and various scientific institutions have accumulated a considerable amount of artifacts and in the presence of whole strata that have not yet been explored, there is a need to rethink and analyze the already existing finds and form directions for further perspective research.

This is especially true of the North-Western Azov region, which contains a number of unique objects of archaeological heritage. These are, first of all: the National Historical and Archaeological Reserve "Stone Tomb", with unique rock images - petroglyphs (their study requires a combination of archaeological, ethnographic and literary materials) [11, p. 20]; a whole complex of barrows and burial mounds, of which, according to V. Timofeev, there are more than 400 in the territory of Melitopol and the Melitopol district, and 7,145 in the Zaporizhia region [14, p. 470, 471] and "Zona Supperta" - the likely location of the necropolis of the royal Scythians. The latter is identified by Herodotus with Gerros - the Scythian "city of the dead".

According to Y. Boltrik, the most acceptable variants of the identification of Herr (Γέρρος) - according to Herodotus (book IV, p. 19, 20, 56) is the name of the seventh river of Scythia (Milky or Horse). This archaeologist-scientist emphasized that Herra is a place mentioned by Herodotus (IV, p. 53, 71) as a secret burial place of Scythian kings, a burial and cult center of Scythia in archaic times. However, there is no definite localization of it. According to one version, Gerra is considered a legendary country [1, p. 94]. Thus, it should be stated that field archeology cannot always provide the necessary information for scientists. Therefore, there is a need for an alternative, theoretical-analytical study.

The current tendency to limit the subject of archeology to excavations, description and systematization of materials, and to attribute the historical information contained in artifacts to the field of studying "prehistory", has not been effectively implemented [18]. After all, with such an approach, as L. Klein noted at one time, we have an artificial gap of different levels of the procedure of researching the object of archeology [8, p. 42–44]. Therefore, potential opportunities for the progress of archeology can have such directions as descriptive archeology (descriptive archaeology), theoretical archeology (French school), social archeology (K. Renfrew school), interpretive developments of the socio-cultural character of US archaeologists, and ultimately - "New archeology" or analytical archaeology.

It should be noted that the procedure of scientific analysis in archeology and the problems of reconstructive developments based on archaeological materials constantly worried the scientific world of the 20th century. Research programs of various schools and directions were distinguished by both scientific effectiveness and a number of flaws [9, p. 56–58]. Despite a somewhat exaggerated interest in formal procedures, often a low level of generalization of various analytical and descriptive schemes, the direction of descriptive archeology still to some extent raises the issue of logic and methodology of scientific knowledge [17, p. 1–60]. In general, "New archeology" sets the task of reconstructing the economic, social and ideological systems of ancient societies, studying the general patterns of cultural and historical development. At the same time, it is important to widely use the hypothetical-deductive method, the method of system analysis and modeling [4, p. 46]. It is believed that the analytical direction of archeology originated in England and got its name from D. Clark's book "Analytical Archeology". It was a distinctly European direction, rooted in European schools, with traditional interests: types and archaeological cultures, succession and reconstruction of historical events. Therefore,

the founder of this direction is considered to be D. Clark, one of the most famous British archaeologists. His monumental works are archeology classics. However, after living 39 years, working in Cambridge and founding his school, D. Clark never became a professor. At the same time, he never managed a large excavation in his life. Instead, his contribution lies precisely in the theoretical sphere.

D. Clark became one of the founders of procedural archeology ("New archeology") - a direction in archeology that arose in the second half of the 20th century, which, in contrast to the cultural direction in archeology, pays the main attention to the process of transformation of cultures of the past, trying, in addition to simple collection of archaeological information, to interpret it in such a way as to be able to get an answer to the question: why certain changes in archaeological cultures occur. The basis of processual archeology is the philosophy of positivism, in particular its position that knowledge can be obtained through the application of the scientific method.

D. Clark paid special attention to the Mesolithic era. He also showed considerable interest in the British Neolithic and Bronze Age beaker cultures. The volumes of theoretical books that laid the foundations of analytical archeology are well known. Also known is a monumental two-volume work on British cup cultures, mainly ceramics, with a detailed classification or typology of ceramics. D. Clarke paid a lot of attention to typology, which is reflected in the two-volume "Cup Cultures of Great Britain and Ireland" (1970) and his main work, "Analytical Archeology" (1968). This book is based on a classification (typological) approach: the researcher moves along the path of the classifier in an inductive procedure - from smaller cells to increasingly larger ones, generalizing them. Such a peculiar system of D. Clark follows from the principles of the hypothetico-deductive procedure followed by L. Binford and his followers. First of all, D. Clark studies elementary samples, artifacts and signs of archaeological material. He then proceeds to typology and analyzes how archaeological types are composed of features, and further demonstrates how specific types shape archaeological culture. At the same time, at each level, the scientist analyzes the possibilities of determining larger or smaller cells of a certain level. In particular, at the level of layering of archaeological cultures, these are subcultures, and at the stage of combining groups of certain cultures, according to the scientist, a kind of "Technocomplex" is formed. Because D. Clark considered each level according to the same principles, one of his critics (K. Muberg) claimed that Clark's book is "repeating the same rules over and over for almost 200 pages." Undoubtedly, structurally, the work is built in such a way. However, the essence of D. Clark's innovation is that all the diversity of levels is reduced to a common denominator and covered by one structure. Although, of course, there are certain shortcomings and miscalculations in the book, there are also innovative thoughts [16]. D. Clark's work "Analytical Archeology" became a unique research on archaeological methodology. At the same time, it laid the theoretical basis of all archaeological analysis, regardless of the period or era. The first edition of this work provided an assessment of the radical changes in methodology that occurred as a result of the development of sciences related to archaeology, such as: cybernetics, computer science, geology, geography during the 1950s and 1960s. At

the same time, D. Clark was convinced that archeology was a self-contained discipline with its own methods and procedures. He also sought to clearly define the essence of archaeological attributes, artifacts, types, complexes, cultures, and cultural groups [16, p. 4–37]. In the reprint of this work, D. Clark further developed this approach more thoroughly.

In the neo-positivist philosophy of science, the notion that it is generally possible to develop such a logical procedure that will automatically lead from material to conclusions, and absolutely unambiguously, always in the same form, was quite common. From description to interpretation. This idea was put forward even before the advent of computers. This ideal logical procedure earned the name "analytical machine" among neo-positivist philosophers of science. This was the basis of the title of D. Clark's work. Like many scientists who were fascinated by neopositivist ideas and who used the term "analytic", Clark tried to realize this ideal in archaeology. The mentioned scheme of D. Clark, for the most part, concerned the hidden mechanisms of the development of material culture. At the same time, this formulation of the problem has almost the most universal appearance, as it leaves room for taking into account the relativity of the phenomena under consideration, which is necessary in archaeological research, the object of which belongs to the natural sphere (material remains in relation to geological and soil layers), and the subject to humanitarian sphere (man and society). In general, analytical archeology makes it possible to construct schemes of interpretation of some problematic issues related to the transformation of funeral rites, etc. [13, p. 180, 181].

Clark wasn't the only one with such goals. The Americans were the first: A. Kreber (1940), A. Krieger (1944), and then E. Spaulding (1953 and 1960), who proposed similar concepts. The "analytical typology" of Leopold (1957) was similar. But in Clark's *Analytical Archeology* (1968) the concept of this kind was developed especially clearly and thoroughly. Later, after his death, his students published an abridged edition of his *Analytical Archeology* and a collection of his works under the title *Analytical Archeologist* (1979). The entire path of the development of archaeological culture is defined by Clark as a certain "trajectory" that cannot be seen. However, thanks to archaeological research, individual moments of a certain path of cultural development are revealed, as a result of which different points on this trajectory are revealed, which makes it possible, thanks to interpolation, to reconstruct the entire path of the development of a certain culture. The systematic approach allowed D. Clark to give his typologies an orientation to the reconstruction of the cultural whole, to ask questions about the functioning of certain social formations, to turn archaeologists from the study of details to the holistic study of cultures as a reflection of the life of communities of the past. At the same time, Clark considers culture as a dynamic system in ethnographic and archaeological terms. With the help of correlation. Their stable, constantly repeating combinations - types are revealed. Closely related types are organized into archaeological cultures. The changes of these cultures, their transformation, translated into the language of historical interpretation, reveal the essence of historical events. Clark saw the task of formalization in the fact that it is necessary to free this crystallization process from subjectivism and prejudiced ideas. This meant building some kind of algorithm from

logical operations, some kind of "analytical machine" capable of being integral, rational and under control, in order to reliably and unambiguously translate a chaotic mixture of empirical observations into historical and cultural reconstructions [16].

According to L. Klein's ideas, archeology is not a part of history and not a parallel history ("history armed with a shovel"), as claimed by the influential school of Russian archaeology, but a source discipline, methodologically similar to forensics. It processes archaeological sources, translates them into the language of history and conveys them through historical synthesis. Her usual questions are what, when, where, how, while the historian's questions are why, for what reason. This teaching ran counter to the traditional Soviet understanding of historicism as the subordination of all the humanities of history. In the West, this concept also has quite a few supporters. According to L. Klein's belief, the archaeologist's task is to reconstruct artifacts and the past at the simplest level. As a detective, an archaeologist reconstructs past events. Although, at the same time, he does not have a deep interest in the reasons for which they arose. Klein clearly distinguishes between archaeological theory and theoretical archaeology. For him, the first concept characterizes the research tool, the second - the set of applications of this tool in science. Defending the need for theories, L. Klein came up with a program to recognize empiricism in archeology [7]. In order to bring the theoretical work within the scientific limits, D. Klein criticized all the ideas about theory in archeology that exist both in the USSR and outside it and formulated his concept [6].

Among the priorities of analytical archeology, the analysis and understanding of archaeological artifacts, cultures, their typology, systematization and determination of their role in the development of civilization occupy a prominent place. This is especially true of Ukraine, where, due to its geographical location, a huge number of archaeological monuments and cultures are concentrated (National Historical and Archaeological Reserve "Kamyana Mohyla", State Historical and Architectural Reserve "Ancient Kyiv", State Historical and Cultural Reserve "Trypil Culture ", National Historical and Archaeological Reserve "Olvia", National Reserve "Khortytsia", National Historical and Cultural Reserve "Chygyrin", etc.). Moreover, some of them still remain virtually unexamined. In particular, a unique example of this is the "Support Zone" ("Support object") [15, p. 9–28]. Such large-scale and complex (first of all, in terms of bioenergy) archaeological objects are quite difficult to investigate using conventional methods. Therefore, in this case, analytical archeology can and must act no longer as a final, final analysis, but as a certain historical reconstruction or its interpretation of history.

In general, it is believed that the description, classification and dating of archaeological sources are ultimately necessary for the reconstruction of the history of human society, that is, for interpretation. The peculiarity of historical interpretation lies in the fact that in this way there is a "translation" from the language of archaeological sources to the language of history, that is, the transition from the formalized links of archaeological source studies to the reconstruction of the historical picture of ancient society, from the formalized language to the meaningful, historical language. There is no direct causal relationship between the formalized procedure and its historical interpretation. Historical interpretation is the result for

which all source work was performed [5, p. 111, 112]. Therefore, a general methodology of rethinking different historical periods and their historical interpretation is being formed. This applies, in particular, not only to ancient history, but also to the Middle Ages.

L. Zalizniak was one of the first in Ukrainian archaeological science to combine the systematization and periodization of cultural phenomena of a certain period with the reconstruction of the life of people of this era and the generalization of the entire complex of archaeological materials. After all, an essential aspect of archeology is the processing and interpretation of archaeological materials found in the field for the purpose of reconstructing the prehistoric past of mankind [4, p. 172, 173]. The above is quite closely related to master's training at the National University "Kyiv-Mohyla Academy". In particular, with such directions as "Theory and history of culture", "Museum work and protection of monuments of history and culture" and "Archaeology and ancient culture". And in 2000, the master's program "Archaeology and ancient history of Ukraine" was created at this university (project leader - professor, doctor of historical sciences L. L. Zaliznyak) [12, p. 3]. All this made it possible to develop not only the source science, but also the interpretive aspect of archaeology. Among other things, the goal of these master's programs was to form in students a deep understanding of the complex world of primitiveness, to master the source science base and methods of its interpretation for independent research of ancient history. In practice, archaeological interpretation was considered as the final step in the process of scientific analysis in archaeology. Such a paradigm, according to O. Bondarets, is interconnected with a rather problematic situation in archaeology, which during the 1990s developed by inertia in the old direction. Accordingly, the methodological developments of the department/sector of the theory and methodology of archeology of the Institute of Archeology of the National Academy of Sciences of Ukraine in the 1980s and early 1990s, which were based primarily on the concept of the systematicity of the socio-historical organism, need to be revised from the standpoint of today. As an argument, the author puts forward the opinion that the theory of the cultural-historical process, which is based on the principles of stagedness, polylinearity and civilizational uniqueness, could probably function along with other theories as a theoretical-methodological basis of knowledge at the level of a number of specific disciplines. Therefore, attention is drawn to a fairly new field of knowledge - rheology, which should clarify the special essence of things, their own, non-functional meaning, independent of utilitarian purpose, commodity value, aesthetic merits, etc. At the same time, different interpretations of the concept of "thing" by traditional archeology and cultural studies are also noted [2, p. 51].

For several years, at the second master's level of education at the Melitopol State Pedagogical University named after Bohdan Khmelnytskyi, the innovative educational course "Fundamentals of Analytical Archeology" has been taught for the specialty 032 "History and Archeology". The object of his study is, first of all: the ancient history of Ukraine and humanity in a conceptual dimension; monuments of archaeology, history and culture, historical memory; categorical apparatus, theoretical concepts and methodological tools used in the process of historical knowledge, etc.

At the same time, another innovative educational course "Analytical Archeology" is being taught at the third educational level Phd in Melitopol State Pedagogical University named after Bohdan Khmelnytskyi. Its main aspect is to develop in the acquirers of this educational level research analytical and practical skills in the subject field, through the perfect mastery of relevant competences, the development of critical thinking and in-depth understanding by the acquirers of discussions on the topic of the role of history and the process of historical research. It should be emphasized that the training courses "Fundamentals of Analytical Archeology" and "Analytical Archeology" have no analogues in world educational practice and are an innovation of the sixth order, according to which scientific and educational systems acquire a new look with a qualitative change in the functional properties of the system while preserving the system functional principle

Therefore, the training course "Fundamentals of Analytical Archaeology" is designed to form in students of higher education knowledge and a holistic view of the origins and ways of forming theoretical knowledge in the field of archaeology; higher education students' understanding of the essence of the phenomenon of Ukrainian archeology as a determinant of social consciousness; improvement of the methodology and methods of archaeological research, taking into account individual examples of world archaeological practice, etc. Instead, the innovative course "Analytical Archeology" aims at a comprehensive generalization of domestic and foreign archaeological practice; improvement of the methodology and methods of archaeological research taking into account the best examples of world experience in mastering the knowledge necessary for a teaching specialist in accordance with the specifics and features of the field of theoretical archeology and understanding of historical phenomena and processes on the basis of ancient history. In particular, it is not for the first time that a new view of prehistory is being formed, in particular - the Paleolithic - as an era where not stone, but wooden tools prevailed. At the same time, it was a dominant trend, when *Homo habilis*, *Homo erectus*, *Homo ergaster*, etc., for the most part, used wooden tools, which physically could not have survived to our time. Instead, stone tools, which were used less in ancient times (due to the complexity of processing compared to wood), were mainly preserved, which led to the name "Paleolithic". Therefore, the name "Stone Age" does not fully correspond to historical realities. And in the further development of prehistory, such conventions or even distortions were enough. Therefore, one of the tasks of the "Analytical Archeology" course consists precisely in identifying and correlating such debatable pages of prehistory and establishing reliable historical truth.

The training courses "Fundamentals of Analytical Archeology" and "Analytical Archeology" are aimed, first of all, at rethinking the phenomena of regional archaeological heritage, in particular in the comparative dimension. Thus, the course "Fundamentals of Analytical Archeology" is aimed at analyzing the archaeological monuments of the North-Western Azov region in comparison and drawing parallels with other similar archaeological monuments of Ukraine. Similarly, the educational course "Analytical Archeology" is designed to analyze the archaeological monuments of the North-Western Azov region according to the landmarks of the world archaeological heritage.

Conclusion. Thus, it should be concluded that the innovative aspect of the "Analytical Archeology" training course in the process of studying the archaeological monuments of the North-Western Azov region consists, first of all, in the theoretical understanding of archaeological cultures and their determinants. At the same time, it should be noted that the historiography of archeology cannot cover all urgent research layers. Only an analytical, complex summarization of the available archaeological heritage can give a more or less complete picture of ancient artifacts and the ancient world in general.

Список літератури

1. Болтрик Ю. В. Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. К.: Наук. думка, 2004. Т. 2: Г–Д. 518 с.
2. Бондарець О. В. До специфіки історії розвитку археологічних знань. Наукові записки НаУКМА. Т. 20–21. 2002. Теорія та історія культури. С. 46–53.
3. Залізник Л. Моя археологія. Біографічні спогади та суб'єктивні враження про українську археологію. Київ: Темпора, 2020. 352 с.
4. Залізник Л. Л. Періодизація та культурна диференціація верхнього палеоліту України. Археологія. 2010. № 4. С. 3–19.
5. Каменецкий И. С., Маршак Б. И., Шер Я. А. Анализ археологических источников (возможности формализованного подхода) / Отв. ред. Д. Г. Лахути; Гос. Эрмитаж. Изд. 2-е. М.: Наука, Главная редакция восточной литературы, 1975. 184 с.
6. Клейн Л. С. Археологическая теория (проблема статуса и дефиниции). Проблемы археологии и этнографии. Л.: Изд-во Ленинградского университета, 1978. Вып. 2. С. 8–17.
7. Клейн Л. С. К оценке эмпиризма в современной археологии. Проблемы археологии и этнографии. Л.: Изд-во Ленинградского университета, 1977. Т. 1. С. 13–22.
8. Клейн Л. С. К разработке процедуры археологического исследования. Предмет и объект археологии и вопросы методики археологических исследований. Материалы симпозиума методологического семинара ЛОИА АН СССР. Л.: Наука, ЛО, 1975. С. 42–44.
9. Лебедев Г. С. Системное описание археологической культуры. Материалы симпозиума методологического семинара ЛОИА АН СССР. Л.: Наука, ЛО, 1975. С. 56–58.
10. Мартынов А. И., Шер Я. А. Методы археологического исследования: Учеб. пособие для студентов вузов. М.: Высш. шк., 1989. 223 с.
11. Михайлов Б. Д. Кам'яна Могила – підземний «ермітаж» Приазов'я. Запоріжжя: Дике Поле, 2018. 180 с.
12. Отрощенко В. Десять років магістерській програмі «Історія. Археологія та давня історія України» в НаУКМА (Замість передмови).

- Магістеріум. Археологічні студії / Національний університет «Києво-Могилянська академія»; упорядн. Л. Л. Залізняка. Вип. 45. 2011. С. 3-4.
13. Ситник О. М. Аналітична археологія: витоки та завдання. Вісник НІАЗ «Кам'яна Могила». Вип. 3. Запоріжжя: Дике Поле, 2018. С. 179–183.
 14. Тимофеев В. М. Капсула времени. Мелитополь: Изд. Дом Мелитопольской городской типографии, 2020. 512 с.
 15. Ткаченко С. Диво мелітопольське. К.: Парлам. вид-во, 2016. 198 с.
 16. Clarke D. L. *Analytical archaeology*-London: Methuen and COLTD, 1968. 684 p.
 17. Clarke D. L. *Models and paradigms in contemporary archaeology II Models in Archaeology I* Ed. Clarke D. L. London, 1972. 1079 p.
 18. Rouse I. *Introduction to Prehistory: A Systematic Approach*, New York, McGraw-Hill, 1972. 1972. 318 p.

References

- Boltryk, Yu. (2004). *Entsyklopediya istoriyi Ukrainy: u 10 t.* / redkol.: V. A. Smoliiy (holova) ta in.; Instytut istoriyi Ukrainy NAN Ukrainy. K.: Nauk. Dumka. Vol. 2: H–D [in Ukrainian].
- Bondarets', O. (2002). Do spetsyfiky istoriyi rozvytku arkheolohichnykh znan'. *Naukovi zapysky NaUKMA. Vol. 20–21. Teoriya ta istoriya kul'tury*, 46–53 [in Ukrainian].
- Zaliznyak, L. (2020). Moya arkheolohiya. Biohrafichni spohady ta sub'yektyvni vrazhennya pro ukrayins'ku arkheolohiyu. Kyiv: Tempora, [in Ukrainian].
- Zaliznyak, L. (2010). Periodyzatsiya ta kul'turna dyferentsiatsiya verkhnoho paleolitu Ukrainy. *Arkheolohiya*, 4, 3–19 [in Ukrainian].
- Kamenetsky, Y. S., Marshak B. Y., Sher Ya. A. (1975). *Analyz arkheolohycheskykh ystochnykov (vozmozhnomy formalizovannoho podkhoda)* / Otv. red. D. H. Lakhuty; Hos. Érmytazh. Yzd. 2-e. M.: Nauka, Hlavnaya redaktsiya vostochnoy lyteratury, [in Russian].
- Kleyn, L. S. (1978). *Arkheolohycheskaya teoriya (problema statusa y defynytsyy). Problemy arkheolohyy y étnohrafyy*. L.: Yzd-vo Lenynhradskoho unyversyteta, 2, 8–17 [in Russian].
- Kleyn, L. S. (1977). *K otsenke émpyryzma v sovremennoy arkheolohyy. Problemy arkheolohyy y étnohrafyy*. L.: Yzd-vo Lenynhradskoho unyversyteta, Vol. 1, 13–22 [in Russian].
- Kleyn, L. S. (1975). *K razrabotke protsedury arkheolohycheskoho yssledovannya. Predmet y ob'ekt arkheolohyy y voprosy metodyky arkheolohycheskykh yssledovannyu. Materyaly sympozyuma metodolohycheskoho semynara LOYA AN SSSR*. L.: Nauka, LO, 42–44 [in Russian].
- Lebedev, H. S. (1975). *Systemnoe opysanye arkheolohycheskoy kul'tury. Materyaly sympozyuma metodolohycheskoho semynara LOYA AN SSSR*. L.: Nauka, LO, 56–58 [in Russian].

- Martynov, A. Y., Sher Ya. A. (1989). *Metody arkheolohycheskoho yssledovanyya: Ucheb. posobyе dlya studentov vuzov*. M.: Vyssh. shk., [in Russian].
- Mykhaylov, B. D. (2018). *Kam"yana Mohyla – pidzemnyy «ermitazh» Pryazov"ya*. Zaporizhzhya: Dyke Pole, [in Ukrainian].
- Otroshchenko, V. (2011). *Desyat' rokiy magisters'kiy prohrami «Istoriya. Arkheolohiya ta davnya istoriya Ukrayiny» v NaUKMA (Zamist' peredmovy). Mahisterium. – Arkheolohichni studiyi / Natsional'nyy universytet «Kyievo-Mohylyans'ka akademiya»*; uporyadn. L. L. Zaliznyak. Vyp. 45, 3-4 [in Ukrainian].
- Sytnyk, O. M. (2018). *Analitychna arkheolohiya: vytoky ta zavdannya*. Visnyk NIAZ «Kam"yana Mohyla». Vyp. 3. Zaporizhzhya: Dyke Pole, 179–183 [in Ukrainian].
- Tymofeev, V. M. (2020). *Kapsula vremeny. Melytopol': Yzd. Dom Melytopol'skoy horodskoy tipohrafiy*, [in Russian].
- Tkachenko, S. (2016). *Dyvo melitopol's'ke*. K.: Parlam. vyd-vo, [in Ukrainian].
- Clarke D. L. (1968). *Analytical archaeology*-London: Methuen and COLTD.
- Clarke, D. L. (1972). *Models and paradigms in contemporary archaeology II Models in Archaeology I Ed.* Clarke D. L. London.
- Rouse, I. (1972). *Introduction to Prehistory: A Systematic Approach*, New York, McGraw-Hill.

Ситник Олександр. Інноваційний аспект курсу «Аналітична археологія» в процесі вивчення археологічних пам'яток Північно-Західного Приазов'я

Анотація. У статті розкривається інноваційний аспект навчального курсу «Аналітична археологія» при вивченні археологічних пам'яток Північно-Західного Приазов'я. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю переосмислення феноменів регіональної археологічної спадщини, зокрема в компаративістському вимірі. Рівень інновації представленого дослідження полягає в розробці унікального навчального курсу «Аналітична археологія», котрий має на меті комплексне узагальнення вітчизняної й зарубіжної археологічної практики; вдосконалення методології й методики археологічних досліджень з урахуванням найкращих зразків світового досвіду щодо опанування необхідними для фахівця-викладача знаннями відповідно до специфіки та особливостей в галузі теоретичної археології й розуміння історичних явищ і процесів на ґрунті прадавньої історії. Об'єкт дослідження полягає в осмисленні історико-археологічної спадщини України в загальносвітовому контексті. Предметом дослідження є визначення ролі курсу «Аналітична археологія» при вивченні археологічних пам'яток Північно-Західного Приазов'я. Наголошено, що серед провідних завдань аналітичної археології є теоретичне осмислення археологічних культур і їх детермінантів. Зазначено, що серед пріоритетів аналітичної археології чільне місце посідає аналіз археологічних артефактів, культур, їх типологія, систематизація та

визначення їх ролі в розвитку цивілізації. Зауважено, що аналітичне, комплексне узагальнення наявних археологічних надбань може дати більш повну уяву про стародавні артефакти й давній світ загалом.

Ключові слова: аналітична археологія, археологічні пам'ятка, археологічна культура, археологічна типологія, методологія археології, артефакти.

Sytnyk Oleksander. An innovative aspect of the Analytical Archeology course in the process of studying the archaeological monuments of the North-Western Azov region

Abstract. The article reveals the innovative aspect of the "Analytical Archeology" training course in the study of archaeological monuments of the North-Western Azov Region. The relevance of the study is determined by the need to rethink the phenomena of the regional archaeological heritage, in particular in the comparative dimension. The level of innovation of the presented research consists in the development of a unique educational course "Analytical Archaeology", which aims at a comprehensive generalization of domestic and foreign archaeological practice; improvement of the methodology and methods of archaeological research taking into account the best examples of world experience in mastering the knowledge necessary for a teaching specialist in accordance with the specifics and features of the field of theoretical archeology and understanding of historical phenomena and processes on the basis of ancient history. The object of the study is to understand the historical and archaeological heritage of Ukraine in the global context. The subject of the study is the determination of the role of the Analytical Archeology course in the study of the archaeological monuments of the North-Western Azov region. It is emphasized that among the leading tasks of analytical archeology is the theoretical understanding of archaeological cultures and their determinants. It is noted that among the priorities of analytical archeology, the analysis of archaeological artifacts, cultures, their typology, systematization and determination of their role in the development of civilization occupies a prominent place. It is noted that an analytical, comprehensive generalization of the available archaeological heritage can give a more or less complete picture of ancient artifacts and the ancient world in general.

Key words: analytical archaeology, archaeological sites, archaeological culture, archaeological typology, archeology methodology, artifacts.

PHILOLOGY

UDC: 811.111: 81'25

COMBINED RENOMINATION IN ENGLISH TRANSLATIONS OF UKRAINIAN WRITERS

Tetiana Shylyiaieva

Izmail State University of Humanities

Introduction. Translation is a means of social integration and intercultural communication. Moreover, translation is considered as an art so a translator must not only be fluent in two languages but also be able to interpret the thoughts and concepts of one speech system into another, be familiar with all categories of source and target languages, have background knowledge, be able to compare cultures of the linguistic communities. Translators reflect reality on the basis of their individual abilities with the purpose of equivalent, i.e. the most complete, though always partial, transferring of the system of meanings from one communicant to another. The range of differences between cultures is wide, as any feature of the cultural sphere is somehow fixed by language and may remain invisible if not compared with other languages, which often occurs during translation. In order to render cultural differences translators have to use explication of the meaning of nationally-biased units of lexicon.

The relevance of research. Ukrainian literature is integrating into the world cultural scope and this is often done with the help of translated literary works. The problem of interculturality is one of the most frequently mentioned translation difficulties. An example of the elements of the text that are not easily translated are realia, which are folk words closely related to life and worldview. In the course of historical development, the language of each nation acquires features that are characteristic of only one nation and are uncharacteristic of any other. Such ethnocultural features are difficult to render in the process of translation. These include the realities of life, culture, national clothing, food, political and geographical, geological and economic conditions of historical development and national life, as well as the cultural and religious traditions of the nation. Thus, translation as an intercultural interaction involves not only the transfer of words in the original language, but also overcoming interlingual and intercultural asymmetry through the adaptation of the original message to perceptions of the new reader.

Cultural translation represents the practice of translation that recognizes cultural differences. The realia of culture are, in general, only indirectly subject to translation operations, primarily because of their uniqueness and inseparability from the original cultural background. If we consider the lexical and cultural aspect of this problem, it should be noted that the names of objects or concepts that belong exclusively to one particular culture do not have lexical equivalents in the language of translation. A translator cannot rely on background knowledge of the recipients of translation. He or she must not only have the necessary translation tools to identify

referents, but also to reproduce the implicit world of foreign culture as much as possible. Lexical units of any language are perceived as carriers of cultural information and are part of intercultural social competence. Linguists attach great importance to the study of realia as they are words meanings of which reflect the relationship of language and culture, which is called the cultural component of the semantics of language units.

Analysis of research and publications on the issue. The problem of studying Ukrainian realia is of undoubted interest to linguists, as knowing them will contribute to a better understanding of different peoples, so determining the optimal means of translating realia is a contribution to the general theory of translation. Such scientists as I. Korunets, L. Barkhudarov, V. Komissarov, O. Burbak, V. Vinogradov, S. Vlahov and S. Florin, R. Zorivchak, V. Karaban, T. Kiyak, A. Fedorov, P. Newmark investigated the problem of translating realia. Explication was studied by T. Alekseytseva and Vinay J.-P. Darbelnet.

Various synonyms are used to denote the concept of "realia": "ethnomarked vocabulary", "nationally marked vocabulary", "localism", "household word", "nationally biased lexicon", "non-equivalent vocabulary", "ethnolexemes", "equivalent-lacking units" and so on.

The word "realia" was first used in the 1940s by the well-known linguist A. Fedorov in his work "On Artistic Translation" (1941). In Ukrainian translation studies, the term "realia" was first used by O. Kundzich in 1954 in his work "Translation Thought and Translation Misconception." The term realia is Latin for "real things" and in translation studies is used to refer to concepts which are found in a given source culture but not in a given target culture [1, p. 126].

V. Koptilov defines realia as "words denoting objects and phenomena unknown in the target language." He shows that different historical periods deal with reproduction of untranslatable units in different ways – from complete replacement of unfamiliar realia by known ones among native speakers – to preserving all national peculiarities in translation. According to the scientist modern translatology needs "a dialectical combination of native and alien" which "corresponds to the very essence of literary translation and as result of which a foreign author meets a Ukrainian reader" [2, p. 38-39].

Methods and Techniques of the Research. In order to represent the processes of rendering of the meanings of realia in translation, the methods of metacognitive, semantic, and comparative analysis were used.

Aim and tasks. The aim of the article is to analyse the ways of rendering Ukrainian nationally biased units of lexicon in the English translations of the prose written by Ukrainian writers Dniprova Chayka and Lyubov Yanovska (translated by Roma Franko). The most widely used way of translation is combined renomination. The book "In the Dark of the Night: Selected Short Fiction by Dniprova Chayka and Lyubov Yanovska" is the material of our investigation.

Research results. Lyudmyla Berezhyna-Vasylevska (1861–1927) who wrote under the pseudonym of "Dniprova Chaika" ("The Seagull of the Dnipro") spent much of her life in Odessa. It was a most fitting name for her as she was born near the Dnipro River and the image of a lamenting seagull symbolizes a mother weeping

for her children, or Ukraine bemoaning the sad fate of her people. She wrote poetical works and short stories as well as fairy tales for children. She was strongly encouraged in her literary work by Ivan Franko. Her short stories belong to the ethnographic-realistic school of literature [3, p. 2-3].

Lyubov Yanovska was born in Eastern Ukraine into a family with a literary tradition. Her maternal grandmother's sister, who wrote under the pseudonym of Hannah Barvinok, was the wife of the Ukrainian author and activist, Panteleimon Kulish. In 1897, Yanovska's first short story was published. By 1900, she had established herself on the Ukrainian literary scene. Yanovska's writing reflects her deep understanding of and compassion for the peasantry and intelligentsia of her day [3, p. 106-107].

The translations done by Roma Franko read well and are more or less faithful to the meaning and style of the originals. R. Franko (Stratychuk) is a modern translator, representative of Ukrainian diaspora in Canada, former Head of the Department of Slavic Studies and the Department of Literatures in University of Saskatchewan. She obtained her Master's degree in Slavic Studies there. After that, she studied in Toronto and obtained her PhD degree. While working with students, she saw their difficulty in understanding Ukrainian literature in the original. Their positive response to translated works persuaded her that there was a market for Ukrainian literature in translation. So in 1996 when she finished her pedagogical career, she started translating literary works. Together with her sister Sonia Morris, she founded a publishing house "Language Lanterns Publications". They dedicated themselves to translation and publication of classic Ukrainian literature. The first series "Women's Voices in Ukrainian Literature" consisting of six volumes was published between 1998 and 2000. In the introduction to the Series Roma Franko clarified the purpose of the translations as "to make accessible to English readers the selected works of Ukrainian women writers, most of whom have not been previously translated into English, and, in so doing, enhance our understanding of women's slow, difficult and ongoing trek to political, economic and social equality..." [4].

This book is a perfect example of literary translation. The written form of a literary text, although often taken for granted, deserves a closer look in the discussion of realia. This layer of vocabulary rendering objects and ideas of a foreign culture are difficult to translate and often need comments and other clarifications by the translator. To determine what relates to these cultural realia, it is necessary to define the very concept of culture. The definition given by J. House is as follows: "Culture in the anthropological sense of a group's dominant and learned sets of habits, as the totality of its non-biological inheritance, involves presuppositions, preferences and values – all of which are, of course, neither easily accessible no verifiable" [5, p. 93].

The terminology referring to this group of words is varied. V. V. Kabakchi uses the term culturonyms, by which he means linguistic units that act as elements of denoting world culture. The researcher divides them into internal and external ones. Internal units are the cultural names used by the people who speak a certain language. External ones are foreign in origin. He divides external cultural names into the following groups: polyonyms, idionyms, and xenonyms. Polyonyms are universal elements of earthly civilization that are found in many cultures (*river, geography,*

university). Idionyms are specific elements of culture and its language (*Cossack, steppe* are idionyms of the Ukrainian language, *cowboy, House of Commons* – idionyms of the English language). Xenonyms include language units that are used to denote specific elements of external culture (*cowboy, prairie* are xenonym names within the Ukrainian language, *Cossack, Duma, steppe* are xenonym names within the English language) [6, p. 418-419].

There are various strategies that help to translate realia. They range from phonetic transcription to translation of the overall meaning. According to Israeli scholar Gideon Toury's characterization, each of these can be placed between two extremes: adequacy (closeness to the original) and acceptability (making the word entirely consistent with the target culture). Ideally, the interpretation of the cultural realia must convey the full meaning, the spirit and the style of the original, and make the equivalent impression [7, p. 100].

Transcription is used if a realia has acquired the status of internationalism, i.e., it is the name of a concept known to a wide range of readers. In case of Ukrainian nationally-biased units of lexicon these are the words like *borshch, Kobzar, Sich, bandura, otaman*.

But when translating literary works, in addition to transcription or transliteration, the translator has to add explanations to most of the realia, because readers do not always know them. In such cases explication is used. Despite different approaches to the problem of transferring realia the list of ways of their translation in general remains unchanged. We would like to mention those methods, which imply explication, that is, quantitative and qualitative changes in the text, with the aim of making it easier for new readership to understand the word. Explication often implies "parallel connection" of several translation tricks. In foreign literature on translation the term "explicitation" can be understood as operations to transform the text of the translation due to the linguistic limitations of the two language systems as well as the whole complex of translation transformations, arising from a wider context – situational, social, and cultural. For example, J. P. Vinay and J. Darbelnet back in 1958 proposed an extended definition of this concept, which they described as a technique for introducing implicit information into the translation text, contained in a context or situation [8].

Explication can also be defined as the introduction of structures and usage of semantic clarifications that are not explicitly expressed in the original text, but are arising from a situational context or the described situation. Many have a negative attitude towards explication because they do not consider it part of the translation process. An example is ironic words of A. Lefevre that translators too seriously approach their role as an intermediary between source language and target language readers: "Some translators smuggle what we might call "explicitations" into the text of their translations, probably with the laudable intention of making sure their readers understand what the original is trying to convey" [9, p.106-107].

Since there are no theoretical studies systematizing explicating techniques in general, issues of explication are often studied in different chapters and sections devoted, for example, to lexical, grammatical, pragmatic transformations in translation, or in sections devoted to non-equivalent vocabulary.

Among the explicating ways of translating non-equivalent vocabulary we can single out: a translation note that provides an explanation for the main text; a paraphrase that replaces an element of a foreign culture; interpolation, in which the original realia is preserved in the translation text with an explanation that is added directly to the text.

One of such means of translation is called "combined renomination" – a transcription with a descriptive periphrasis. This is the most frequent method in English translations of Ukrainian prose, which consists of combining a foreign language transcription or transliteration of the word with a descriptive periphrasis, which allows revealing the semantics of realia and at the same time conveying its original character. Combined renomination is a rather effective method of a maximal conveying of realia semantics connected with a linear text expansion. An explanatory/descriptive translation or analogue may be presented before or after the transcribed word, in parentheses, before the word "called" or after the conjunction "or". V. Kabakchi calls such explanations "a complex of parallel inclusion" [6, p. 423].

That is the most widely used way of rendering Ukrainian realia in the investigated material: *palyanytsya* (flatbread), *rushnyk* (embroidered linen ceremonial cloth), *batyushky* (Russian Orthodox priests), *matushka* (wife of a Russian Orthodox priest), *pyrizhky* (turnovers), *palyanytsi* (flatbread), *peeck* (a large clay oven with a sleeping area on top), *pood* (forty pounds), *desyatyna* (2.7 acres), *knish* (stuffed bread), *kanun* (spiced diluted honey); *os'myna* (eighth of a quart), *chvertka* (fourth of a quart), *paska* (braided circular Easter bread), *hopak* (a lively folk dance), *balabushky* (filled buns), *mazurka* (a special Easter pastry), *pysanka* (multicoloured Easter egg with intricate design), *versts* (kilometres), *Melanka* (New Year's Eve), *varenyky* (stuffed dumplings), *shchedry vechir* (New Year's Eve), *knyshi* (stuffed bread), *verhuny* (deep fried sweet pastries), *plakhta* (a coarse hempen cloth).

*On a **rushnyk** in the icon corner stood a dish with **kanun** (spiced diluted honey); on the table there were **pyrohy** (turnovers);... a wheaten **palyanytsya** (flatbread), and a short glass [3, p. 158].*

Some cultural models of national societies, conceptualized in certain names, spread around the world and become known to representatives of another culture or people. In English-speaking countries, such Ukrainian realia as *Cossack* and *hetman* have become codified and are used by translators. However, you can see another version of the word – "Kozak", which is used instead of the general term "Cossack" by representatives of the Ukrainian diaspora to distinguish between Ukrainian and Russian Cossacks.

*Is he perhaps of **Kozak** (Cossack) stock? The devil take it – what kind of a **Kozak** is he? [3, p. 37].*

The second part of the combined name – the descriptive periphrasis – can be given in the footnote to the text and at the subsequent use of realia the periphrasis, as a rule, is omitted. Translators use combined renomination in such a way: when some realia is first mentioned, its meaning is conveyed in the manner mentioned above, and then only the transcribed word is used.

Once, on Holy Thursday – the dough for the **paska (braided circular Easter bread)** was just being started [3, p. 8]. Then I asked him to wait while I checked the **paska dough**...[3, p. 9].

Because of my grief I'd like to toss back an **os'myna (eighth of a quart)**, I really would...but the damned old woman didn't give me so much as a **shah (halfpenny)** – would you believe it? [3, p. 168]. One time I went into town, sold something for a tidy sum of money, bought my wife a kerchief, shod the horse, drank an **os'myna**, and came home in a happy mood [3, p. 179].

Phonetic-imitative transformations are manifested in sound imitation and sound symbolism. Sound symbolism (from Greek onomatopoeia) is a sound imitation of real phenomena through a special selection of sounds, their alliterations or assonances. It occurs specifically in each language depending on its phonemic composition. The cock crow is rendered by transcription and then explained by the corresponding English variant to preserve the stylistic national colouring and to achieve adequacy of translation: "**Koo-koo-ree-koo-koo (Cock-a-doodle-doo)!**" an old rooster crowed lustily in the porch [3, p. 162].

We can observe quite a number of lexical units denoting money translated by combined renomination or descriptive explaining: *It is my intention to pay your niece four karbovantsi (dollars) up front...Four **karbovantsi** a month is good money* [3, p. 122]. *I'll soon be leaving for home and I don't have even half a **kopiyka (penny)** to buy my son a treat* [3, p. 125]. *I saved my money, a **shah (halfpenny)** at a time to buy it* [3, p. 135]. *My church is in ruins, my assistant is almost dying of hunger, and you give away your **midyaky (copper coins)** to the monks?* [3, p. 145].

Most nouns remain grammatically unassimilated and retain the Ukrainian plural forms: *Bit by bit, things began to improve in their home: **pyrizhky (turnovers) and halabushky (filled buns)** appeared on their table on Sunday* [3, p. 118]. *The mother, limited to a diet of potatoes and **palyanytsi (flatbread)** made out of rye flour, began to lose her milk...*[3, p. 120]. *Let the gentleman add at least another quarter of a **karbovanets**, so I can call a girl to help me when I need it* [3, p. 124]. *It is my intention to pay your niece four **karbovantsi (dollars)** up front...Four **karbovantsi** a month is good money* [3, p. 122]. *Only the "dark mounds" – those giants of the steppe, the sole witnesses of the distant past, of the glorious days of the **kozaky (Cossacks)** – are slightly visible* [3, p. 130]. *Do you have any **pyataky (nickels)**?* [3, p. 142].

Some other lexical units are grammatically assimilated and add the ending -s in the plural form: *When I was far beyond the sea, I heard that ships and galleys bearing strange people called **Kozaks (Cossacks)** are bound for our shores* [3, p. 71]. *In the course of it, Harasym had to trek more than fifty **versts (kilometres)** and go over four steep hills* [3, p. 269].

Conclusions. The descriptive translation or combined renomination as a means of explication of the meaning of the source language realia brings the foreign-language reader closer to the external form of the foreign-language world and is used for the pragmatic adaptation of the text in translation. As a result of the analysis of Ukrainian texts in their translations into English, the hypothesis of greater explicitness of translations was confirmed. The reasons that prompt the translator to

resort to explication can be external and internal. The main task of the explication in all its manifestations is pragmatic adaptation for translation readers. Combined renomination is a predominant way of rendering realia in the English translations of the investigated works of Ukrainian writers.

Список літератури

1. Leppihalme, Ritva. Realia. In: Yves Gambier & Luc van Doorslaer (eds): *Handbook of Translation Studies*. John Benjamins: Amsterdam, 2011. P. 126–130.
2. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу. К.: Вища школа, 1982. 165 с.
3. In the Dark of the Night: Selected Short Fiction by Dniprova Chayka and Lyubov Yanovska (Women's Voices in Ukrainian Literature, Vol. II). Saskatoon, Canada. Language Lanterns Publications, 1998. 465 p.
4. Novosad Yu. Translating Fiction from the Perspective of Eco-translatology. *SWorldJournal*. Issue 7/ Part 5. URL: <https://sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj07-05-047/1177> (date 20.11.22)
5. House J. Universality versus culture specificity in translation // *Translation Studies. Perspectives on an Emerging Discipline*. Cambridge, 2002. P. 93.
6. Кабакчи В.В. Практика англоязычной межкультурной коммуникации. СПб.: Изд. Союз, 2001. 408 с.
7. Toury G. In search of a theory of translation. Tel Aviv, The Porter Institute for Poetics and Semiotics, 1980. 159 p.
8. Vinay J.-P., Darbelnet J. Stylistique comparée du français et de l'anglais. Méthode de traduction. Paris, 1999. URL: <https://id.erudit.org/iderudit/007602ar> (date 20.11.22).
9. Lefevere A. Translating Literature. Practice and Theory in a Comparative Literature Context. New York, 1992. P. 106-107.

References

- Leppihalme, Ritva. (2011). Realia. In: Yves Gambier & Luc van Doorslaer (eds): *Handbook of Translation Studies*. John Benjamins: Amsterdam. 126–130, [in English].
- Koptilov, V. V. (1982). Teoriya i praktyka perekladu. K.: Vishcha shkola [in Ukrainian].
- In the Dark of the Night: Selected Short Fiction by Dniprova Chayka and Lyubov Yanovska (Women's Voices in Ukrainian Literature, Vol. II) (1998). Saskatoon, Canada. Language Lanterns Publications [in English].
- Novosad, Yu. Translating Fiction from the Perspective of Eco-translatology. *SWorldmJournal*. Issue 7/Part 5 URL: <https://sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj07-05-047/1177> [in English].
- House, J. (2002). Universality versus culture specificity in translation. *Translation Studies. Perspectives on an Emerging Discipline*. Cambridge. 93. [in English].

Kabakchi V.V. (2001). Praktika angloyasychnoy mezhkulturnoy kommunikatsii. S.Pet [in Russian].

Toury, G. (1980). In search of a theory of translation. Tel Aviv, The Porter Institute for Poetics and Semiotics [in English].

8. Vinay J.-P., (1999). Darbelnet J. Stylistique comparée du français et de l'anglais. Méthode de traduction. Paris [in French].

9. Lefevere A. (1992). Translating Literature. Practice and Theory in a Comparative Literature Context. New York. 106-107 [in English].

Шуляєва Тетяна. Комбінована реномінація в англomовних перекладах українських письменників

Анотація. Українська література інтегрується у світовий культурний простір, і часто це відбувається за допомогою перекладних літературних творів. Проблема міжкультурності є однією з найбільш часто згадуваних труднощів перекладу. У статті розглядається проблема перекладу реалій в творах українських письменників англійською мовою. Одним з основних способів перекладу українських реалій є експлікація, яка може бути проявлена через комбіноване перейменування. Найчастіше експлікація значення реалії виконується з метою прагматичної адаптації вихідного тексту в процесі перекладу. Деякі реалії граматично асимільовані в перекладному тексті.

Ключові слова: англomовний переклад української літератури, асиміляція, експлікація, комбінована реномінація, культуроніми, описовий переклад, реалії, транскрипція.

Shylyaiieva Tetiana. Combined renomination in English translations of Ukrainian writers

Abstract. Ukrainian literature is integrated into the world cultural space and this often happens with the help of translated literary works. The problem of interculturality is one of the most frequently mentioned translation difficulties. The article examines the problem of translating realia in the works of Ukrainian writers translated into English. One of the main ways of translating Ukrainian realia is explication, which can be manifested through combined renomination. Most often, the explication of the meaning of realia is made with the aim of pragmatic adaptation of the original text in the translation process. Some realia are grammatically assimilated in the target text.

Key words: English translation of Ukrainian literature, assimilation, explication, combined renomination, cultural names, descriptive translation, realia, transcription.

Tetyana Vdovenko

Izmail State University of Humanities

Introduction. The development of mass communication media and the rapid development of public life lead to the emergence of a large number of new words and meanings. A large number of words and phrases associated with various branches of jurisprudence, which are actively used in life, appear.

The relevance of the article is determined by the increased interest in the study of jurisprudence terminology, the lack of knowledge of English terminology in jurisprudence, and the need for a comprehensive description of the analysis and ordering of jurisprudence vocabulary.

The object of research is English legal terminology.

The subject of research is English terminological units used in the terminological system of jurisprudence and their features.

Analysis of research and publications on the issue. The theoretical basis of the research is the ideas of domestic and foreign linguists in the field of terminology (Borisyyuk E., Haigh R., Ievleva M., Kucheruk L., Mochalova K., Rosenthal D., Shutov O., Simonok V. and others).

Kucheruk L. in her dissertation research on the topic «*Modern English legal terminology: linguocognitive aspect*» explores the modern language of law from the point of view of cognitive linguistics. The main goal of the study was a study of the features of English legal terminology and the principles of its systematization from the point of view of cognitive theory and the actual theory of conceptual metaphor. The scientist tried to identify the main concepts used as metaphors in English and to establish the main conceptual links between individual domain elements.

Rupert Haigh in his book «*Legal English*» describes sources of Legal English, basic standards of Legal writing, terminology and linguistic peculiarities.

Aim and tasks. The purpose of the study is to analyze modern terms of jurisprudence and to identify certain thematic groups into which the studied vocabulary can be divided.

The achievement of the aim involves such scientific *tasks*:

- to describe the term «jurisprudence»;
- to give the examples of legal terminology in modern English;
- to describe the perspectives for further research of English-language legal vocabulary, related to various branches of jurisprudence that are actively used in modern life.

The research material is a selection of terms devoted to jurisprudence topics from dictionaries and popular scientific articles from Internet sources.

The novelty of the research is an attempt to describe and classify the English jurisprudence terminology.

Such methods as a descriptive method, general scientific methods (analysis, induction and deduction) and specific linguistic methods (semantic analysis and distribution analysis) are used.

Presentation of the main material. «*Jurisprudence*» or «*legal theory*» is the theoretical study of the propriety of law [14]. The word «*jurisprudence*» is derived from the Latin «*iurisprudentia*» (meaning *law*) [15].

The subject of the study is the vocabulary for court trials and other legal proceedings from accuse to witness stand.

Currently, there are several tens legal dictionaries containing few dozen of thousands of words. These include the dictionaries of Gerald and Kathleen Hill, Merriam-Webster's Law Dictionary, Termly's Legal Dictionary and others [5; 8; 11].

The People's Law Dictionary by Gerald and Kathleen Hill, ALM's Law.com online Real Life Dictionary of the Law, Merriam-Webster's Law Dictionary and Termly's Legal Dictionary contain specialized terms used in legal context (at a trial or tribunal, or when producing a contract).

The list of words contain the most important legal terms in alphabetical order. Each word contain a definition and an example sentence.

The FindLaw Legal Dictionary gives free access to over 8260 definitions of legal terms. The opportunity is also given to search for a definition or browse legal glossaries. Related Terms from the Glossary include such fiels as: Bankruptcy and Debt Law, Civil Rights Law, Consumer Law, Criminal Law, Divorce and Family Law, Employee Rights Law, Estate and Probate Law, Health and Older Adult Law, Immigration Law, Intellectual Property Law, Personal Injury Law, Property Rights and Real Estate Law, Securities Law, Small Business Law, Tax Law, Technology Law, Traffic Law and DUI Law.

Traditionally scientists name a lot of groups of legal terms, among which there are terms of jurisprudence.

Shutov O. name three main groups of legal terms: 1) types of crimes and criminals; 2) in court: types of punishment; 3) crime prevention [10].

The 1-st group of legal terms include **types of crimes** (*murder, burglary, smuggling, kidnapping, drug pushing/dealing, terrorism, blackmail, forgery, pickpocketing, mugging, robbery*) together with their **associated verbs** (*to murder, to burgle, to smuggle, to kidnap, to sell drugs, to blackmail, to forge, to steal, to kill*) and the **name of the person who commits the crime** (*murderer, burglar, smuggler, kidnapper, drug pusher/dealer, terrorist, blackmailer, forger, pickpocket, mugger, robber, killer*).

The 2-nd group of legal terms include **types of punishment** (*fine, sentence, suspended sentence, death penalty, life inprisonment, penalty*) and terms related to **court** (*barrister, evidence, accusation, judge, jury, lawyer, pardon, defendand, guilt, conviction, defence, justice, lawbreaker, prosecutor, solicitor, trial, witness*).

The 3-d group of legal terms include **crime prevention** (*burglar alarm, mace spray, safe and others*).

Khomenko N. [4] divide such groups of legal terms as: 1) law and order (*robbery, steal, reward*); 2) system of prosecution (*case, court, guilty, probation*); 3) legal professions (*solicitors, barristers, jurors, magistrate, coroner*); 4) law

enforcement (*legal, civilian, authority*); 5) the police service (*constable, police, recruitment*); 6) imprisonment (*prison ward, prison term, closed prison, open prison, prison bar*) and others.

Simonok V. among the groups of legal terms name: 1) Constitutional Law; 2) Administrative Law; 3) Administrative Proceedings; 4) Local Authorities; 5) Judiciary; 6) Law of Crimes; 7) Crime investigation; 8) Criminal Justice; 9) Punishment; 10) Private Law (including Civil Law, Environmental Law); 11) Civil Justice; 12) International and European Law and many other [7].

The above mentioned classifications of legal terms are largely conditional and do not give an idea of the entire variety of all Law terms.

Let's consider some examples of law terms in Modern English Press:

e.g. «Belgium is quite a respectable country overall and is relatively safe on a general basis, however most of Belgium's *crimes* are somewhat *petty* things yet on a large and frequent scale making it one of those countries with highest *crime rate*. Most of the *crimes* in Belgium are street based and fall under the common stuff such as: *snatching of purses and wallets* and some extremely smart activities of *pick pocketing* while right under your nose and you wouldn't even know it» [6].

«*Theft crimes* of this nature frequently happen in major parts of the large cities ... *thieves* can *rob* each day before they jump on board a train and escape to the next part of the city where they would shuffle and pass their crookery habits in a cycle each day» [6].

«Sweden is said to have one of the highest rate of *Rape cases*... » [6].

«France is known for being ranked among countries with highest *crime rate*. *Theft* once again in France seems to be the dominating thing in the category of crime in general ...» [6].

«*Crime* in the UK spans across a variety of things such as: *bike theft*, public *disturbances* and *havoc*, *shoplifting theft incidences*, *vehicle crimes* and *violent crimes* ...» [6].

«Columbia is the heart of where *drugs*, *drug dealers*, *drug cultivation* and harvester are found and with an estimated GDP value of \$10 Billion worth of *drug trade* in Columbia, it isn't far from immediately linking this to the amount of heinous *crimes* that may be committed too» [6].

We consider it expedient to expand the list of groups of terms at the expense of terms related to *war crimes*:

e.g. «The Geneva Conventions and Additional Protocol I establish that certain violations of IHL are to be considered "grave breaches", and they must be *prosecuted* by High Contracting Parties on the basis of the principle of universal *jurisdiction*» [13].

«Other serious violations of IHL are established by customary *international law* and by *international criminal law* treaties. Such serious violations of IHL, together with grave breaches, constitute *war crimes*» [13].

«War crimes constitute one category of "international crimes", the others being *genocide* and *crimes against humanity*» [13].

«*War crimes* can be committed in both international and non-international armed conflicts, although the list of possible *war crimes* is not identical for both types of conflicts» [13].

«The prevention and punishment of *genocide*, as an international crime, was laid down in a UN Convention adopted in the aftermath of the Second World War. The crime of *genocide* generally involves the deliberate and systematic extermination of a group» [9].

«Whether in conflicts in Syria, Yemen or Iraq, *civilians* bear the brunt of war. The protection of *civilians*, as well as those who are no longer taking part in hostilities, lies at the foundation of *international humanitarian law* (IHL), the law that regulates the conduct of war» [12].

«Over recent weeks news reports have covered *war crimes* in different parts of the world that are beset by conflict. *War crimes* are considered to be among the most serious *international crimes*. But what is a *war crime*? » [12].

«A *war crime* occurs when superfluous injury or unnecessary suffering is inflicted upon an enemy. In spite of the outrage caused by the bombing of a school or a country's TV station, such actions do not necessarily amount to *war crimes*» [12].

«Such bombing will only be a *war crime* if the extent of *civilian casualties* resulting from the attack is excessive compared to the military advantage gained from the attack» [12].

«In contrast with *genocide* and *crimes against humanity*, *war crimes* have to occur in the context of armed conflict» [12].

«The *limits of international and national courts* in terms of reach and *jurisdiction* are also a consideration, as is the reality the victors of conflict are often in control of questions over *post-war justice*» [12].

Research results. The results of the research can be used in the training of translators in the field of professional communication, in solving international problems in the field of Law.

Conclusions. Legal English developed under the influence of languages previously used in the legal system, which is reflected in modern legal terminology and linguistic structure of the legal English language and requires attention in translation. The considered classifications of legal terms are largely conditional and do not give an idea of the entire variety of all Law terms. The list of group of terms related to war crimes should be added.

Among the perspectives of further research of the issue is the study of English-language legal vocabulary, related to various branches of Law that are actively used in modern life. The study of the peculiarities of legal terminological vocabulary in other languages is promising.

Список літератури

1. Биконя О. П. Ділова англійська мова: навч. посібник. Вінниця: Нова книга, 2010. 224 с.
2. Биконя О. П. Ділові усні та писемні переговори англійською мовою: навч. посібник. Київ: Центр учб. л-ри, 2006. 486 с.

3. Борисюк Е. Legal English: учасники процесу, види права, історія. 2019. URL: <https://yappi.com.ua/posts/read/legal-english-uchastniki-processa-vidy-prava-i-nemnozhko-istorii>
4. Хоменко Н. С. Англійська мова для юристів – English for Law Students: Навч. посіб. з англ. мови для студ. юрид фак. К.: МАУП, 2003. 120 с.
5. A Dictionary of Law. Sixth edition. Edited by Elizabeth A. Martin, Jonathan Law. Oxford University Press, 2006.
6. Bridglal B. 10 Countries With Highest Crime Rate. URL: <https://www.wonderslist.com/10-countries-with-highest-crime-rate/>
7. English for Lawyers: підруч. для студ. вищ навч закл. / За ред. В. П. Сімонок. Х.: Право, 2011. 648 с.
8. Find Law Legal Dictionary. URL: <https://dictionary.findlaw.com/>
9. Genocide. URL: <https://casebook.icrc.org/glossary/genocide>
10. Law and order. Закон і порядок: Метод. рекомендації та практ завдання до вивч. теми / Авт.-уклад. О.М.Шутов. К.: МАУП, 2006. 36 с.
11. Law Dictionary. URL: <https://dictionary.law.com/>
12. Swart M. Explainer: What is a war crime? 2019. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2019/10/23/explainer-what-is-a-war-crime>
13. War crimes. URL: <https://casebook.icrc.org/glossary/war-crimes>
14. URL: <https://en.wikipedia.org/wiki/Jurisprudence>
15. URL: <https://en.wiktionary.org/wiki/jurisprudence>

References

- Bykonya, O. P. (2010). Business English: textbook. Vinnytsia: Nova kniga [in Ukrainian].
- Bykonya, O. P. (2006). Business oral and written negotiations in English: textbook. Kiev: Training Center of educational literature [in Ukrainian].
- Borisyuk, E. (2019). Legal English: participants of the process, types of law, history. URL: <https://yappi.com.ua/posts/read/legal-english-uchastniki-processa-vidy-prava-i-nemnozhko-istorii> [in Ukrainian].
- Khomenko, N. S. (2003). English for Law Students: textbook, engl. language for students. jurid fac-ty. К.: IAPM [in Ukrainian].
- A Dictionary of Law. (2006) Sixth edition. Edited by Elizabeth A. Martin, Jonathan Law. Oxford University Press [in English].
- Bridglal, B. 10 Countries With Highest Crime Rate. URL: <https://www.wonderslist.com/10-countries-with-highest-crime-rate/> [in English].
- Simonok, V. P. (2011). English for Lawyers: textbook for students of higher education. H.: Law [in English].
- Find Law Legal Dictionary. URL: <https://dictionary.findlaw.com/> [in English].
- Genocide. URL: <https://casebook.icrc.org/glossary/genocide> [in English].
- Shutov, O. M. Law and order. (2006). Method. recommendations and practice tasks for the study topic. К.: IAPM. 36 p. [in English].

Law Dictionary. URL: <https://dictionary.law.com/> [in English].

Swart, M. (2019) Explainer: What is a war crime? URL: <https://www.aljazeera.com/news/2019/10/23/explainer-what-is-a-war-crime> [in English].

War crimes. URL: <https://casebook.icrc.org/glossary/war-crimes> [in English].

URL: <https://en.wikipedia.org/wiki/Jurisprudence>

URL: <https://en.wiktionary.org/wiki/jurisprudence>

Вдовенко Тетяна. Юридичні терміни в сучасній англomовній пресі

Стаття розглядає особливості **юридичної** термінологічної англomовної лексики. Робляться спроби комплексного опису та впорядкування **юридичної** лексики. В умовах глобалізації сучасного світу з'являється велика кількість слів і словосполучень, пов'язаних з різними галузями **юриспруденції**, які активно використовуються в житті. У сучасних словниках регулярно фіксується поява нової лексики. Розвиток засобів масової комунікації, стрімкий розвиток суспільного життя призводять до появи на світ величезної кількості нових слів і значень.

Актуальність статті визначається збільшеним інтересом до вивчення **юридичної** термінологічної англomовної лексики.

Мета статті-провести аналіз сучасних англomовних **юридичних** термінів, виділити тематичні групи, на які можна розділити досліджувану лексику. Матеріалом дослідження послужила вибірка термінів, присвячених **юридичній** тематиці зі словників і науково-популярних статей з інтернет-джерел.

Перспективним є вивчення особливостей **юридичної** термінологічної лексики в інших мовах.

Ключові слова: англomовна юридична лексика, тематична група, термін, термінологічна лексика, юридична термінологія.

Vdovenko Tetyana. Legal terms in the modern English-language press

The article examines the features of legal terminological English-language vocabulary. Attempts are being made to comprehensively describe and streamline the legal vocabulary. In the context of the globalization of the modern world, a large number of words and phrases related to various branches of law appear, which are actively used in life. Modern dictionaries regularly record the appearance of new vocabulary. The development of Mass Communication Media, the rapid development of public life lead to the birth of a huge number of new words and meanings.

The relevance of the article is determined by the increased interest in studying legal terminological English-language vocabulary.

The purpose of the article is to analyze modern English-language legal terms, identify thematic groups into which the vocabulary under study can be divided. The research material was a selection of terms devoted to legal topics from dictionaries and Popular Science articles from online sources.

It is promising to study the features of legal terminological vocabulary in other languages.

Key words: English-language legal vocabulary, thematic group, term, terminological vocabulary, legal terminology.

PHILOSOPHY

UDC: 316.323

ELITE: METHODOLOGICAL PROBLEMS OF SOCIOLOGICAL INTERPRATION

Balanovskyi Yaroslav

Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

Sytnyk Juliia

Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University

Introduction. This means that social phenomena and the processes taking place here have not only general, universal, but also special, as well as single, unique, unrepeatable, inherent only dimensions. This circumstance fully concerns the study of the phenomenon, which in the sociology of the elite or elitology is denoted by the term "state elite". An analysis of the intention of this concept, an attempt to compare the dimensions listed in the classical interpretation of the elite with the properties of the social stratum, which in Ukraine carries out state administration at the highest level, convinces that they do not coincide.

Therefore, we must state the presence of a specific social phenomenon - the socio-cultural characteristics of the highest Ukrainian state leadership are not identical to the dimensions of the elite in its classical interpretation. The difference between the socio-cultural dimensions of the elite in its interpretation by the classics of elitology and the characteristics of the ruling stratum in Ukrainian society outlines the outline of a special social phenomenon still undescribed, unexplored, inexplicable by sociology. In other words, sociology has not yet given an answer to the question of what is the social stratum that performs the function of state administration at the highest level. This is a special subspecies of the elite, or perhaps the very definition of the elite requires a new postclassical definition of this social stratum.¹

Therefore, we must state a social problem. This circumstance stimulates, actualizes the search aimed at its study, and, therefore, indicates the presence of a scientific problem.

Analysis of the main studies and publications of the problem. An analysis of studies of the socio-cultural dimensions of the elite in Ukrainian society proves that the concept of "elite" is used here in the traditional sense. This interpretation is based on the achievements of the classics of world elitology: V. Pareto, G. Mosca, R. Michels.² Thus, the Italian sociologist, elitologist V. Pareto argued that at all times people are divided into a ruling minority and a majority that is ruled. The rulers, who occupy the highest position in society, are characterized by both innate, acquired in the genetic heritage, and properties obtained in the process of socialization and

¹ In this case, we are talking about state managers, which of them should be considered an elite, and who should not.

² Here we abstract from the proto-elitological heritage of philosophers and Ancient Greece: Plato, Aristotle and Ancient China - Confucius. They were the first to note the natural inequality of people, including their division into rulers and ruling aristocrats and the mob. They identified the features necessary for successful public administration, analyzed such systems of public administration as oligarchy, meritocracy, democracy, ochlocracy, etc.

education. The Italian elitologist proposed a peculiar typology of elites (“foxes” and “lions”, “rentiers” and “speculators”), he also revealed the social mechanism of elite circulation [1].

Another Italian sociologist G. Mosca carried out research at about the same historical time as V. Pareto [2]. He substantiated the inevitability of the division of society into two unequal in their dimensions, and, consequently, the position in the social space of the group. Representatives of the upper stratum, in his terminology the “ruling class”, must have their attribute to be able to manage others, that is, to have organizational abilities. In addition, according to G. Moska, the leading class is distinguished from the masses by its intellectual advantage, educated nobility and material condition.

The German-Italian social philosopher, sociologist R. Michels studied the social mechanism of the formation of elites. He revealed this problem in the articles "Oligarchic Tendencies of Society. On the Problems of Democracy" and "The Main Conservative Feature of the Party Organization". However, the most important result of his scientific research in this area is the work “On the Sociology of Party Affairs in Modern Democracy. A study of the oligarchic tendencies of group life. R. Michels interprets the part as a miniature model of society. That is why the social processes of hierarchical structuring in parties, in his opinion, are a model of a similar ordering of society as a whole.

The scientific developments of N. Machiavelli - "Ruler" should be attributed to the classical elitist concepts; J. Ortega y Gasset - "The Revolt of the Masses"; F. Nietzsche - draft notes 1880-1882. to the works "Morning Dawn" and "Merry Science". For our study, they are important for analyzing the characteristics of the relationship, the interdependence of the elite and the masses [1].

In line with classical elitology, the traditional interpretation of the elite, research is being carried out on the characteristics of the class of rulers formed in Ukraine. Thus, Kremen studies the place of the national elite in the modernization processes of Ukraine. V. Ilyin focuses on the correlation of social phenomena "power" and "elite". Proleev S. explains the elite as a factor in the self-organization of society. S. Kurbatov and M. Lipin devote their scientific works to the study of education as a factor in the formation of elites. The place of the elite in a post-industrial society is the subject of scientific research A. Mashtaler. The possibility of a bedside society is studied by G. Ilyina. A. Shmorgun's scientific research is directed to the study of the elite dimension of democracy.

Separately, it should be noted the study of the elites by M. Piren. Her attention is focused on many aspects of this social stratum, such as the functional role of elite studies in society, the leadership positions of the political and administrative elite in Ukraine and the implementation of democratic reform in the context of the Ukrainian national idea, etc.

All these achievements, however, do not raise the question of scientific validity, methodological expediency of designating by the term "state elite" that layer of state rulers who "brought" this state and society into a state of deep, comprehensive crisis.

The purpose and objectives of the article. The purpose of the article is to study the general contours of a specific social phenomenon. The essential dimensions of this phenomenon lie in the fact that the social stratum, which carries out state administration in Ukraine at the highest level, and therefore, according to the classics of elitology, is an elite, is very far from the fact that the results of this government could be called the best in terms of the effectiveness of its functioning. Accordingly, such managers cannot be called the elite, that is, the best. In other words, the authors of the article outline the outline of the "state elite", which in its essential dimensions does not correspond to the content of the term "elite" - the best, therefore, cannot be the state elite.

Hence, the specific research tasks are: firstly, the establishment of clear criteria by which the state elite acquires the attributive characteristics of a selective, selective one and differs from the ordinary, ordinary and low-quality, dysfunctional. Secondly, it is more essential, deeper to reveal the own qualitative specifics of the state elite in its sociological interpretation. Thirdly, to substantiate the conceptual designation of that class of state rulers of the highest level, who, according to the criterion of functional efficiency, do not meet the qualitative characteristics - the best, selective.

Research methods. To achieve the goal of scientific work, to solve specific research problems, both general scientific and sociological methods will become the main ones in the article.

The first will include: analysis, synthesis, induction, deduction, generalization, systematization, etc. The second will be: analysis of documents, sociological observation, expert survey and others. In addition, the study uses methods for generalizing the characteristics of the ruling class in society, the crisis state of their comparison with the measurements of the elite in its classical interpretation.

Research results. The authors of the article are convinced that the concept of "state elite" should be formulated in such a way that its extent and intention would correspond to the rules for defining scientific concepts. These rules, in our opinion, are most clearly formulated by the Cartesians A. Arno and P. Nicol. They argue that filling a certain concept with content will be of a scientific nature when the definition procedure is characterized by the following attributive measurements: "1. It is necessary that the definition be general, that is, that it embraces everything that is defined. 2. It is necessary that the definition be separating, that is, that it contains measurements of only what is being defined. 3. It is necessary that the definition be essential, that is, it creates a clearer and more understandable idea of the object being defined and, if possible, makes it possible to understand its nature so that its main properties can be explained" [3, 166-167] In other words, the first requirement followers of R. Descartes call the universality of measurements. That is, it is necessary that the measurements highlight the entire set of objects that the researcher seeks to attribute to a certain class (genus). The second requirement boils down to ensuring that the measurement concepts related to the content concern only what is being defined. Consequently, the content of the concept should list the properties of only the class of objects that is being defined, but not any others. Finally, the third condition, without which the formulation of a scientific concept is impossible, will be

that the measurements applied to its content should more deeply and more reliably explain the essence of what is reflected.

Regarding our particular case, these attributes of the formation of a scientific concept will be formed as follows:

- the concept should contain a complete list of properties by which the subject of research is distinguished from the social context, in our case, the state elite;
- in the content of the concept, it is necessary to list only those qualitative characteristics that will reveal the elegance, selectivity of this layer of public managers.
- the properties of the subject of research, related to the content of the concept, are objective, that is, they exist outside the consciousness of the researcher and independently of it. By the consciousness of the scientist, they are only reflected as subjective ideal images of the objective primary source of such an image and are denoted by certain terms;
- the properties of the state elite, listed in the intention, must have empirically fixed forms of being;
- the properties included in the content of the concept of "state elite" should reflect both the most general, both generic, and special and individual dimensions of the elite.

Hence the hypothesis to be confirmed (or refuted by the current study) is the following:

- the current concept of "state elite" does not contain a complete list of properties on the basis of which it would be possible to clearly and unambiguously distinguish between two qualitatively different social strata: the state elite and the rulers of the state;
- the current concept of "state elite" does not name empirically fixed forms in which the elegance, selectivity of this social stratum is objectified;
- the current concept of "state elite" does not reflect in its content its own qualitative specifics of this caste.

Proving this hypothesis, let's proceed to the analysis of the properties designated by this term in Latin, the history of its pre-sociological application, and the development of the intention of the concept of "elite". The need for this procedure is explained by the need to reflect the development, dynamics, changes that occurred with its content. Thus, it will be possible to trace the difference in the properties "covered" in the content of the concept at different historical stages of its development. This, as well as a comparison of the content of the concept of "elite", which is used in social disciplines with the content of the concept of "elite" in the social sciences, and, for example, in agronomy, animal husbandry, etc. will allow a more thorough, in-depth explanation of the properties of the state elite as a social phenomenon.

So, the Latin-Ukrainian dictionary refers the term "elite" to the Latin ones. First: "elektus, a, um is chosen (multitudo); selective (verba); the best (electissima pessimi poetae scripta); the chosen one." [4, 224]. Second: "seligere, ligo, legi, lectum to choose, select (selectae sententiae)

◆ *judices selecti*; criminal judges appointed by the praetor; *dii selecti* the elder gods” [4, 585].

It seems that the Latin-Russian Dictionary does the same. In it, the origin of the term of interest to us is associated with Latin, firstly: “*electilis*, e [eligo] selective, refined (*piscatus Pe*) *electio*, onis f [eligo] 1) careful selection; *facilis* inventory, no *facilis* e. proverb PJ find easy choose difficult; *si detur* (*dabitur*, *ponitur*) e. Sen if allowed to choose; *electem alicui permittere* T, PJ give someone a choice; 2) choice (*legatorum* T) [5, 278].

Second: “*selectio*, onis f [seligo] choice, selection C, ang. *selector*, oris m [seligo] the one who selects Ang. *seligo*, *legi*, *lectum*, ere [se + lego] choose, select” [5, p. 697].

The data cited in the sources cited above prove that the term "elite" comes from the Latin "choose-chosen" and "select-selective". That is, firstly, we are talking about the selection-selection process and, secondly, about its peculiar result - the chosen one (the one who was chosen), the selective one (the one whose attribute is selection, grace, sophistication, etc.).

Here it is important to note the semantic difference between the terms "chosen" and "selective", "elect" and "select". In the Ukrainian language, although they are close in sound, they still have a different meaning. The term "elect" is used when it comes to the process of free choice by a social subject from a certain set of homogeneous or heterogeneous objects. Election, choice, the subject renders arbitrarily, at his own discretion, at his own will without extraneous influence. The object chosen in the process of election has only the fact that it is elected as its qualitative characteristic, the term “chosen one” does not fix any other properties in the chosen object.

When it comes to the term "selection", this process has a certain semantic difference. The subject does not choose at his own discretion, but selects according to certain predetermined criteria (criteria). That is, selection is carried out there and then, where and when, from a certain set of objects, those having predetermined characteristics are selected. From the set of objects, one (those) is selected that has pre-established dimensions, parameters as properties of grace, selectivity.³ Consequently, a selective object is characterized by the fact that it is not only selected from others, but also that its attribute is a certain number of properties that make this object selective, give it a certain specificity, determine it as selective, better than others.

Consequently, the terms "election", "choice" and "selection" are denoted, firstly, by qualitatively different processes. Secondly, the chosen and the selected, that is, selective, selective, refined, are also qualitatively different objects. Choice, in contrast to the chosen, has specific dimensions as its attribute, which are established as a condition for selection into the set of choices. A selection may not have a selection dimension. The attributes of a selector are properties that may not be in the selector. Selected is selected from a certain set. We are not talking about the

³ Here we abstract from the possibility that the qualitative characteristics on which the selection is made can be established by an outsider.

qualitative characteristics of the chosen one here. The chosen is that which is different from the unchosen. However, what distinguishes the most chosen from the unchosen is not indicated in this case. Ad hoc it is important to point out the process of election, the fact of election, belonging to a peculiar class - the chosen one, but we are not talking about the criteria, the totality of attributive measurements of the chosen subject.

The statement of the fact highlighted in italics is extremely important for our study. The chosen, for various reasons, may be that which has no selective dimensions, or, in other words, the chosen is not always selective, selective, and vice versa the selective is always chosen. Selective, selective is everything that has predetermined dimensions that limit it from the usual, ordinary, ordinary, that is, those objects that do not have selective properties. The best result is always the result of a selection process, selection, or, in other words, selection along predetermined dimensions. Selective is an item that contains measurements classified as the best, and which was selected (selected) according to these quality characteristics.

Consequently, the process of election, choice does not give the chosen one any special qualitative characteristics, except for actually belonging to the category of the chosen one. On the contrary, selection indicates the presence of specific qualitative characteristics in the selected object, according to which selection is carried out.⁴ Consequently, the object chosen in the selection process is selective, selective, refined, the best only if it contains some specific qualitative characteristics for which it was selected, selected.

Consequently, categorizing selective, selective, best, that is, to the elite, what was chosen, but does not have measurements established as selective (best), will be a gross methodological error. In other words, in the case of referring the chosen one to the selective (best), an object that does not have attributive dimensions of this class is identified with a certain class.

The performed analysis convinces: the mere fact of being elected to the highest public positions does not yet provide those elected to perform the functions of state administration with the status of an elite. The chosen ones do not yet have the dimensions of elitism, their attribute is another qualitative characteristic - election, but not the best-best property.

This methodological problem is not the only one. Another difficulty in determining the criteria by which the selection of the state elite takes place is that the properties of elite from the standpoint of their scientific interpretation should have a clearly defined objective nature. In other words, it would be a gross methodological error to classify a certain subject as an "elite" according to a subjective criterion. Indeed, in this case, there can be at least as many elites as there are subjects, certain objects, at their subjective discretion, will be assigned to the "elite" class. That is, the subject can only consider the subject as elite, but he does not have the measurements of the best-best.

⁴ Selection is also possible as a delimitation from objects that have measurements of the bad, the worst, the worst. Therefore, selection is possible as a process of delimitation from the ordinary, the ordinary, the mediocre, or what is better, the best, or the worst, the worst. This article aims to explore the best, the best. Or, in other words, what has the dimension of the best and the elite, which is the elite.

Naturally, the social characteristics of elitism cannot coincide with the measurements of elitism outside the social world. From this point of view, indeed comparatio, non est ratio. However, this methodological technique still helps to form a reliable idea of the general characteristics of a certain class of objects. It is for this reason that we turn to the analysis of the parameters of elitism in the social sciences.

As the reference book “Political Science: Encyclopedic Dictionary” assures: “Elite (from Latin eligere and French elite - the best, selective, selective) - since the 17th century. used to designate products of the highest quality...” [6, 402]. Undoubtedly, the highest quality of a product is determined by its objective parameters. Depending on the particular product in question, there can be a huge number of them, but they are predominantly objective in nature.⁵

Similarly, for example, in elite crop production, a wheat variety is designated that has the best yield, resistance to drought, diseases, etc. That is, elegance, selection, best (if you can afford such a turn of speech) in crop production characterizes the objective nature of these measurements. Similarly, in genetics, for example, a breed of cattle is considered elite, which has the best gains in live weight or milk yield, unpretentiousness to natural conditions of existence, resistance to diseases, etc. That is, here also the properties according to which the object belongs to the class "elite" have an objective nature.

The statement of the fact that in the natural environment the properties on the basis of which the object belongs to the category of "elite" are objective, is important for our study. The objective nature of the properties according to which an object belongs to the “elite” class provides an opportunity to avoid subjectivism, therefore, it makes it impossible to attribute to the elite something that objectively does not have the properties of an elite.

Let us now turn to the interpretation of the elite by social science handbooks. For example, the “Sociological Encyclopedic Dictionary” fills the concept of elite with the following content: “Elite (from French Elite - the best, selective). 1. The most prominent representatives of any part of society, the highest social strata in the social hierarchy. 2. Selective, refined circle of people. 3. According to C. R. Mills, the privileged upper social strata, possessing the attributes of power and influence, wealth and prestige, who concentrated in their hands the most important command positions in large corporations, political, state institutions and in the army. [6, 423].

The “Concise Dictionary of Sociology” offers the following interpretation: “Elite (French elite - the best, selective) is a term ... denoting a stratum or group of individuals with specific personal and professional characteristics that make them an elite, that is, “selected”, in one or another other sphere of public life (science, production, sports, etc.), social movements and parties. In this sense, we are talking about the power elite, the elite of the military, scientists, athletes, etc.” [7, p. 459].

The Big Sociological Dictionary (Collins) explains this concept as follows: “Elite (elite) is literally “the best or talented members of society” (for example, the most educated), but in sociology this term most often refers to political elites.

⁵ Here we will abstract from the fact that individual products also characterize subjective measurements, for example, the aesthetic tastes of consumers, the fashionability of a product, etc.

According to the theory of elites, the division into elites and the masses is an integral feature of any complex modern society, and the desire of radical democrats to govern the people as a whole is erroneous" [8, p. 482].

Finally, the "Sociology Encyclopedia" focuses on the analysis of the content of elitist theories. Common to them is the following interpretation of the subject of our scientific interest: "Elites - those social groups that dominate (dominate), which develop and implement state, cultural and socio-economic policies, are vital structural links for the functioning of society. what type" [9, p. 1270].

The already mentioned "Political Science: Encyclopedic Dictionary" indicates that the term "elite": "... from the 19th century. began to be applied to the highest social groups in the system of social hierarchy (it is also used in genetics, crop production); the term became widespread in sociology and political science in the twentieth century. [9, p. 403].

A generalization of the interpretations of the content of the concept of "elite" by the cited sources leads to the following conclusions:

- firstly, the concept of "elite" by these reference books is mainly filled with general content. Everything is better for them, the elegant is separated both from the mediocre, ordinary, and from the bad, the worst;
- secondly, spheres of public life are named as the factors of elite specification. In other words, the own qualitative feature of the elites is reflected through the allocation of its types according to the spheres of public life, for example, scientific, sports, political, etc.;
- thirdly, none of the cited sources explains what exactly is the elegance, the selection of objects belonging to the "elite" class. Without such an explanation, for example, the mere performance of the functions of state administration, even if it is its highest level, is not enough to classify the performer of these functions as an elite. Just as any athlete, artist, scientist, etc. is not enough. refer to the sports, artistic, scientific elite only because he is engaged in this type of activity;
- fourthly, it is necessary to state the need to develop the content of the concept. It must be directed towards extending the intention in such a way that it fulfills the function described above. In other words, it is necessary that the concept should indicate what exactly the selection consists in, the elegance of objects classified as "elite".

What should be the properties on the basis of which it would be possible to fully, deeply, reliably reveal the essence of the state elite? What is the elite of state managers? Is it determined by belonging to the state administration itself or by some other qualitative characteristics? Of course, the function of public administration is more important for a public organization than, for example, garbage collection. Accordingly, the social subject, performing the function of state administration, occupies a higher position in the social space than a janitor. However, does belonging to a higher caste make what kind of state managers - an elite, therefore selective, selective? The answer to this question should only be in the negative. In itself, the performance of the function of public administration does not make the performer (performers) of this function an elite, that is, better (better). By itself, belonging to the highest stratum of society does not make a social subject who is a representative of

this stratum better. In itself, the performance of the function of state administration does not make the performer of this function a representative of the elite. Consequently, a place in the highest caste, the performance of the function of state administration in the context of scientific analysis cannot be considered an attribute of eliteness. The criterion by which the elite differs from the ordinary or worse is different.

According to the authors of this intelligence, the dimension that separates the elite from the mundane and the worst is functional efficiency. Establishing functional efficiency as a criterion by which elegance, selectivity, what is best is determined, firstly, has a universal nature. That is, regardless of what level of government we are talking about, this function is carried out at a certain level of managerial efficiency. The high efficiency of public administration refers such a manager to the elite of state rulers. Second, the comparison of these levels provides an opportunity to distinguish between the highest, average and worst functional efficiency of public administration. That is, with the help of this measurement, everything that functions most efficiently and, therefore, the best, selective, selective, is separated from everything that is ordinary, ordinary, mediocre or unsatisfactory, low-quality functional efficiency.

This dimension, thirdly, always manifests itself in an empirically fixed form. Indeed, at each level of public administration there are objective, empirically fixed indicators by which its functional efficiency is determined. Such indicators are the social characteristics of the system in time of its management.

Fourthly, the criterion of functional efficiency is more reliable, deeper, more essential, more fully reflects the idea of the subject, that is, the elite as social elegance, selectivity. The criterion according to which a single subject of social interaction in any of the types of social activities, in any of the spheres of public life can be attributed to the class of "social elite". Indeed, the elite as a subject of social action, and the elite in the context of sociological interpretation as a social subject characterizes the highest degree of functional efficiency. Or, in other words, the eliteness of the subject of social action is manifested due to the highest level of functional efficiency of such a subject. Consequently, the methodological technique used to determine the state elite acquires a universal character. With its help, the elite in any of the spheres of public life is defined deeper, more fully, more reliably.

The objective characteristics of the social elite recorded in the above theoretical study are not only of great theoretical importance, because in this way the elegance of social subjects in one form or another of social relations is revealed more fully, deeper, more authentically, more essentially. The use of functional efficiency as a criterion for determining the elitism of a social subject is extremely important in practice as well. Thus, sociology (its section - elitology) receives a highly productive tool for studying the unique social reality of Ukrainian society. In particular, on the study of the objective characteristics of social subjects exercising public administration.

After all, government in itself is one of the activities, varieties of social interaction. This activity, which by its social nature is equivalent to other types of activity, belongs to a single class of phenomena - social interaction. The executor of the social function - public administration, only because of belonging to the executors

of this function does not acquire the meaning of "best", "selective", "selective". In this perspective, he is only one of the executors of the function. Only because of the effectiveness of its implementation, or in other words, the quality of the implementation of state administration, this subject becomes either better, or mediocre, or worse. Consequently, the state elite needs to qualify only those performers of this function (hence, the functions of public administration) who achieve the best results in its implementation, the functional efficiency of which is as high as possible.

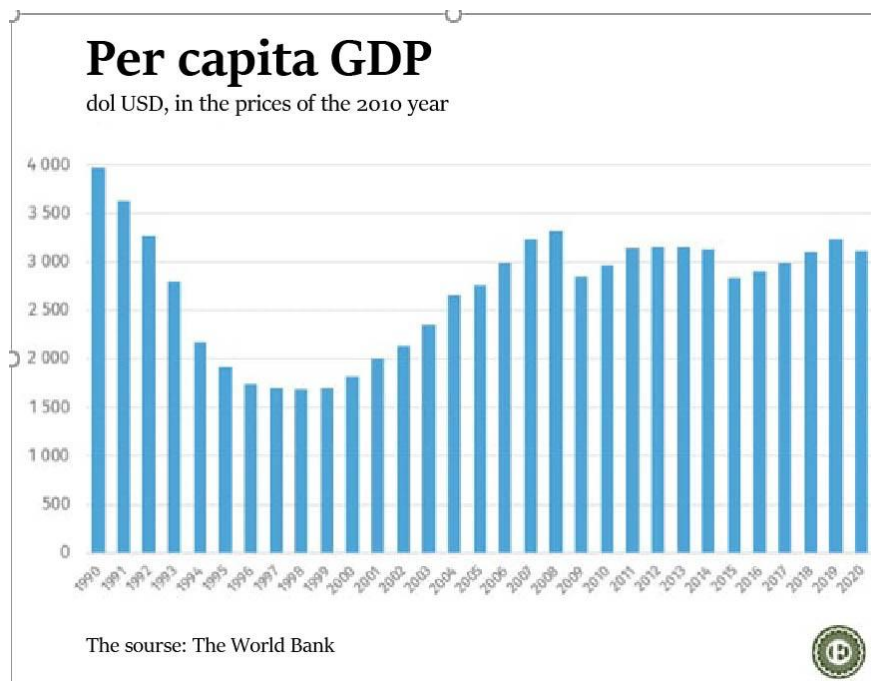
The definition of functional efficiency by the criterion of being classified as “the best, selective” quite justifiably asks the question of how it manifests itself in relation to public administration. The answer to this question can only be this: the functional efficiency of state administration arises in the general empirically fixed characteristics of society as a socio-cultural system. Accordingly, the specific, most important, most significant empirically fixed indicators of the effectiveness of public administration are:

- the state of economic production;
- state security;
- social sphere.

The positive dynamics of indicators in these areas of public life, that is, the growth of economic potential, the strengthening of defense capability, the improvement of the lives of citizens through the development of education, medicine, culture, consumer services, etc., classifies the performers of public administration functions as an elite in this type of activity.

Let us now apply the methodological strategy of the study of the elite described above to analyze the functional efficiency of the public administration of the population of those who perform this function. Here is how the effectiveness of public administration in Ukraine is assessed by an independent observer - the World Bank:

“Really... the highest GDP per capita, according to the World Bank, was in 1990. In 2020, it was only 78.6% of that figure.

During the 30 years of independence, the economy has changed significantly. The share of industry has more than halved, while the share of services has increased by the same amount”[10]. That is, if the indicator of real gross domestic product per capita in 1990 is taken as one hundred percent, then in 2020 it will be only 78.6%. In addition, structural changes in the economy, namely a more than double reduction in industrial production, led to a deterioration in all other areas of public life. If we take into account the fact that the population of Ukraine has decreased by about 12,000,000 people over these thirty years, then the picture will become simply terrible.

The dynamics of the state of development of indicators of the socio-cultural sphere is also characterized by a considerable deterioration. Problems in reforming medicine have made its services inaccessible to the majority of the population, and the systematic increase in prices for medicines leads to the same result. Hence the reduction in the population by more than ten million people.

The decline also characterizes the educational sphere of society. An eloquent illustration of this state is, for example, the level of Ukrainian universities in the ranking of world universities:

- Sumy State University (501-600 place)
- National University "Lviv Polytechnic" (601-800 place)
- Kharkiv National University of Radio Electronics (1001-1200 place)
- Dnipro National University. Oles Honchar (seat after 1201)
- Lviv National University. Ivan Franko (seat after 1201)
- National Technical University "Kharkov Polytechnic Institute" (place after 1201)
- Kyiv National University. T. G. Shevchenko (place after 1201)
- Kyiv Polytechnic Institute (place after 1201)
- Kharkiv National University. V. N. Karazin (seat after 1201)
- Chernivtsi National University. Yuri Fedkovich (place after 1201) [11].

The demographic and humanitarian crisis coincided with the catastrophic state of state security in Ukraine. The army was deliberately destroyed during the period of independence. At the same time, the pro-government elite was saturated with Russian agents. And by the time of the invasion of Ukraine by regular troops and gangs trained and armed by Muscovy, only volunteer battalions saved us from complete capture. Only their heroism made it possible to restore the combat capability of the army. Numerous terrorist acts committed by the Moscow special services on the territory of our state, the destruction of strategic military units, etc., confirm this assessment of the state of security.

Conclusions. Therefore, it must be stated that the functional efficiency of the class of "state rulers" in the terminology of R. Michels does not give any reason to qualify it as a state elite. This social subject is dysfunctional, its activities in government have become the cause of a complex deterioration in the characteristics of Ukrainian society as a social system. And indeed, the economy, defense, education, medicine, culture, etc. the efforts of this class of rulers did not improve, but, on the contrary, worsened. Several conclusions should be drawn from this.

State rulers and the state elite are two qualitatively different social phenomena. The class of state rulers, according to the criterion of its functional efficiency, can become an elite, acquire the dimensions of the best, but with the same success it may not acquire them. In other words, state rulers, in terms of their functional efficiency, may not have the social dimensions of an elite.

A class of state rulers has formed in Ukrainian society, which is not a state elite. In this regard, in a deep study, a mechanism is required for the subject to come into state administration, which, by its management, destroys the object that it manages.

A social subject called the "Ukrainian electorate" needs scientific research. It is he who leads the class of rulers into state administration, which is a dysfunctional factor in the government, which is carried out by this social subject.

Список літератури

1. Политология: Энциклопедический словарь / Общ.ред. и сост. Ю. И. Аверьянов. М.: Изд-во Моск. Коммерч. Ун-та. 1993. 431 с.
2. Моска Г. Правящий класс / Пер. с англ. и примеч. Т. Н. Самсоновой. *Социологические исследования*. 1994. № 10. С. 187–198; № 12. С. 97–117.
3. Арно А., Николь П. Логика или искусство мыслить, где помимо обычных правил содержатся некоторые новые соображения, полезные для развития способности суждения. Москва: Наука, 1991. 416 с.
4. Литвинов В. Д. «Латинсько-український словник». К.: Українські пропілеї, 1988. 712 с.
5. Латинско-русский словарь. М.: Рус. Яз. Медиа, 2003. 846 с.
6. Социологический энциклопедический словарь. М.: Издательская группа ИНФРА. М – Норма, 1998. 488 с.
7. Краткий словарь по социологии / Под общ. ред. Д. М. Гвишиани, Н. И. Лапина; сост. Э. М. Коржева, Н. Ф. Наумова. Политиздат, 1989. 479 с.

8. Большой толковый социологический словарь (Collins). Том 2. (П – Я): Пер. с англ. М.: Вече, АСТ, 1999. 528 с.
9. Социология Энциклопедия / Сост. А. А. Грицанов, В. Л. Абушенко, Г. М. Евелькин, Г. Н. Соколова, О. В. Терещенко. Мн.: Книжный дом, 2003. 1312 с.
10. Винокуров Я. Как изменилась экономика за 30 лет независимости. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2021/08/23/677115/>
11. Карловський Д. 10 українських вишів увійшли до світового рейтингу найкращих університетів світу. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2021/09/2/245804/>

References

- Politologiya: Entsiklopedicheskiy slovar' / Obshch.red. i sost. YU. I. Aver'yanov (1993). М.: Izd-vo Mosk. Kommerch. Un-ta. 431 s. [in Russian].
- Moska, G. (1994). Pravyashchiy klass / Per. s angl. i primech. T. N. Samsonovoy. Sotsiologicheskoye issledovaniya. № 10. 187–198; № 12. 97–117. [in Russian].
- Arno, A., Nikol', P. (1991). Logika ili iskusstvo myslit', gde pomimo obychnykh pravil sodержatsya nekotoryye novyye soobrazheniya, poleznyye dlya razvitiya sposobnosti suzhdeniya. Moskva: Nauka [in Russian].
- Lytvynov, V. D. (1988). Latyns'ko-ukrayins'kyu slovnyk. K.: Ukrayins'ki propileyi [in Ukrainian].
- Latinsko-russkiy slovar' (2003). М.: Rus. YAz. – Media [in Russian].
- Sotsiologicheskoye entsiklopedicheskiy slovar' (1998). М.: Izdatel'skaya gruppа INFRA. М – Norma [in Russian].
- Kratkiy slovar' po sotsiologii/ Pod obshch.red. D. M. Gvishiani, N. I. Lapina; sost. E. M. Korzheva, N. F. Naumova (1989). Politizdat [in Russian].
- Bol'shoye tolkovoye sotsiologicheskoye slovar' (Collins). Том 2. (P – YA): Per. s angl. (1999). М.: Vechе, АСТ [in Russian].
- Sotsiologiya Entsiklopediya / Sost. A. A. Gritsanov, V. L. Abushenko, G. M. Yevel'kin, G. N. Sokolova, O. V. Tereshchenko (2003). Мн.: Knizhnyy dom [in Russian].
- Vinokurov, YA. Kak izmenilas' ekonomika za 30 let nezavisimosti (2021). URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2021/08/23/677115/> [in Russian].
- Karlovs'kyu D. 10 ukrayins'kykh vyshiv uviyshly do svitovoho reytnyhu naykrashchykh universytetiv svitu (2021). URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2021/09/2/245804/> [in Ukrainian].

Балановський Ярослав, Ситник Юлія. ЕЛІТА: методологічні проблеми соціологічної інтерпретації

У статті робиться спроба дослідження того явища, яке в соціології еліти, або елітології, позначається терміном «державна еліта». Був здійснений аналіз цього поняття, спроба порівняти виміри, перераховані у класичній інтерпретації еліти з властивостями тієї соціальної верстви, яка в Україні здійснює державне управління найвищого рівня.

Констатовано наявність специфічного соціального явища – соціокультурні характеристики найвищого українського державного керівництва не є тотожними вимірам еліти у її класичній інтерпретації.

У зв'язку із цим були окреслені подальші напрями майбутнього дослідження.

Ключові слова: еліта, елітологія, державна еліта, клас правителів

Balanovskyi Yaroslav, Sytnyk Juliia. ELITE: methodological problems of sociological interpretation

Abstract. The article attempts to study the phenomenon, which in the sociology of the elite, or elitology, is denoted by the term "state elite". An analysis of this concept was carried out, an attempt was made to compare the dimensions listed in the classical interpretation of the elite with the properties of that social stratum, which in Ukraine carries out state administration at the highest level.

The presence of a specific social phenomenon was established - the socio-cultural characteristics of the highest Ukrainian state leadership are not identical to the dimensions of the elite in its classical interpretation.

In this connection, further directions of future research were outlined.

Key words: elite, elitology, state elite, ruling class.

QUESTIONS OF METHODOLOGY FOR THE STUDY OF BELIEF IN THE SUPERNATURAL: BETWEEN TRADITIONALISM AND INNOVATION

Ihor Gudyma

Mariupol state university

Introduction. The place and role of methodology in the process of scientific knowledge can hardly be overestimated; its significance for a scientist is undeniable and self-evident. However, in the history of any science there are periods when methodological issues become especially acute and relevant. The times of the idea of such knowledge, when none of its starting points can be an area of subjective certainty, but necessarily requires careful practical verification or theoretical proof, seem to be long gone and have given way to another ideal of scientific rationality, which requires the presence of conceptual foundations and prerequisites for research. It is known that the absolutization of fully proven grounds in the process of cognition and attempts to deprive knowledge of unproven provisions were not successful.

The modern system of methods and operations for obtaining new knowledge is too diverse, like science itself. Thus, the study of the supernatural, which in the field of religious studies is associated with a number of cognitive barriers and requires adequate epistemological acts, should begin with clarification of the initial theoretical and methodological provisions and measures [1, p. 129–131]. The latter will be the source of those ontological predicates that will subsequently be introduced into the interpretation of an array of wide factual material and various empirical data. At the same time, their effectiveness should be manifested primarily in clarifying the ontological status of religion itself and identifying the levels of adequate religious knowledge in this area.

Hence, the choice of topic is due to the need to give a correct philosophical assessment of the new state of development of the science of religion, the **purpose** and **main task** of this article is to identify and interpret those effective epistemological phenomena that are used in the study of faith. in the supernatural.

Analysis of recent research and publications. Among the scientists whose publications were important theoretical sources for the author and allowed him to determine the cognitive methods and research principles that would contribute to the effective and adequate study of the above scientific problem, one should single out numerous scientists and thinkers. Among them are D. Gooding, J. Lennox, V. Kasper, E. Renan, D. Strauss, M. Shakhov, K. Hummel, M. Heidegger and others.

Research results. For scientific research, the supernatural is a rather unusual and complex object, since it is not a «thing» of this world and does not fit into the «ordinary» factual reality. The eminent French orientalist and historian Ernst Renan, in the preface to his famous work *The Life of Jesus*, categorically stated: «If the supernatural is to some extent possible, then my whole book is a complete delusion» [4, p. 6].

It is also necessary to emphasize that individual cases of unprecedented and highly unusual events are described exclusively in subjectively significant terms and touch upon the deep mysteries of the human psyche. In such situations, it is difficult, or rather, almost impossible to establish and prove that a certain combination of natural or social phenomena or extremely strange human sensations (of a somatic and visceral nature), as well as previously unknown fluctuations in the general psychophysiological tone of the human body [5, pp. 53–94], indeed marked by originality, which may in some way testify to their supernatural origin. For example, a series of strange healings or the development of events in such a way that a person avoids a terrible danger, for example, not having time to board an airplane flight, which subsequently crashes, is subjectively perceived by many people and finds its external manifestation, i.e. described, only in terms of individual existence - in subjectively meaningful terms. They are interpreted and presented depending on the unique worldview of the person, and this is a serious obstacle to unbiased and objective reporting of these events. Thus, miracles, supernatural in general, may be too complex to describe and further comprehend and express elements of subjective religiosity.

In the interpretation of theologians, say, a miracle, its nature, design and method of implementation, of course, belong to a higher, divine world. However, it would be wrong to reduce a miracle only to its supernatural substratum, since it is connected with this earthly world by the providential purpose of a miracle for the salvation of the human soul, which is amenable to this kind of divine action. However, it is precisely because of this that a miracle, in its earthly otherness, cannot be identified with natural regularity, which is the lowest, subordinate degree in the God-established hierarchy of being. And although a miracle is fundamentally unpredictable and cannot be derived from purely physical factors, it nevertheless occurs in these earthly conditions, where it reorients the development of the usual phenomenological series. «A miracle», says the theologian and historian of science Charles Hammel, «is a phenomenon that has both a cause and an effect. The cause is the action of God, and the result develops according to the usual law inherent in nature» [6, p. 240]. In such a situation, it is difficult (and sometimes impossible) to separate the purely religious content of ideas about a miracle from the non-religious in it, especially in stunning, impressive, extremely strange, but still natural phenomena of the world (for example, in the unexpected avoidance of a terrible danger, the strange healing of the sick etc.), which are subjectively perceived as a miracle, and therefore it is difficult to understand a miracle in itself as such, in its, so to speak, purely religious dimension.

It is necessary to realize that the very uniqueness of each individual miracle (of course, in the interpretation of theologians), as well as its secrecy and clarity, finiteness and inexhaustibility, transcendence and immanence make it impossible to study and evaluate it impartially. In addition, human knowledge, in principle, cannot cover the totality of existing phenomena and processes, in their connections and relationships, and consider them later, from the point of view of a single principle that subordinates them. «Just as it is true that we never embrace everything in its absolute totality», said Martin Heidegger, «it is just as true that we are still in the

midst of a totality of being that is somehow a little open to us. The comprehension of the totality of being is ultimately of a different nature than the feeling of oneself among being as a whole. The first is basically impossible. The second is constantly happening in our being» [7, p. 87].

Consequently, a person cannot be completely convinced that all his experience will confirm naturalistic generalizations about supernatural phenomena or, on the contrary, will allow them to be interpreted from the standpoint of theism, because he does not have access to all this possible experience, especially to future experience. Therefore, decisions on supernatural issues, taken in a hurry, without taking into account what has been said, are the result, in the language of logic, of too hasty generalizations (of an inductive nature), i.e., in fact, these decisions are generally wrong. Consequently, directly formulated judgments such as «There is no supernatural in the world, does not exist» cannot be accepted unconditionally, as well as their objections, because they are only speculative works of consciousness, and not the truth of the fact.

An even greater misunderstanding is the situation when some religious testimonies are not evaluated by their quality, but are only interpreted from the point of view of the laws of statistics. Hence, belief in a miracle is declared extremely unlikely, and therefore meaningless, because, they say, a person should rely on the most probable, that is, choose the highest chances. The misunderstanding in this situation is manifested in the fact that the critic of miracles here does not evaluate the evidence in favor of the miracle, but only composes (adds) evidence against the latter. The famous Viennese physician and philosopher Sigmund Freud once said of a similar situation: «Evidence is not necessarily true, and truth is not always plausible». Both human experience and the practice of common sense have long shown that sometimes the chances of an event are very small, but the evidence in its favor can be quite convincing. In other words, every prudent person in his intentions takes into account not only and not so much the probability, but also the facts. Let us recall here at least an old Latin phrase that characterizes the essence of the truth of a thesis - *argumenta ponderantur, non numerantur* (The strength of evidence is determined by their significance, but not quantity (Latin)).

A misunderstanding also arises here because the concept of «probability» in its academic-scientific sense, when probability is used in the formulation of scientific laws, begins to be applied to certain historical events. As is known, the specificity of the latter is that these events - unique and inimitable, one historical event differs from another and unlike another. The formulation of a scientific law assumes the repetition of events, their regularity is related to the frequency of the case - the more often the phenomenon under study is observed in similar conditions, the higher the probability of the assumptions expressed by the law. In such a situation, the specifics of the historian's study of historical events are ignored and evaluated solely from the point of view of the laws of statistics and the probability of recurrence of events, and this is nothing more than a distorted understanding of probability and an incorrect extrapolation of the signs and principles of one cognitive practice to another.

We can agree with the statement of the Catholic Cardinal Walter Kasper, who on this occasion stated the following: «Natural science today is well aware that it is in

principle unable to cover all conditions». Therefore, «a natural-scientific solution to the question of [the supernatural] ... can be infinite, i.e., this question can be defined as fundamentally unsolvable from a natural-scientific point of view» [2, p. 110]. Walter Kasper is also right when he says that the solution of this or that question about the nature and reality of a miracle is infinite in itself and has no clear prospects in natural science, because a person is able to understand what he wants only in the process of knowing more, clarifying general questions of an ideological nature, since it is not about facts as such, but about «the foundations of the natural sciences, that is, the problems of reality as a whole and the meaning of this whole» [2, p. 110].

Another problem of religious understanding of belief in the supernatural lies in the fact that in practice the scientist has to deal with a huge variety of manifestations of this belief. He, trying through methodical research to discover principles that will allow him to avoid confusion in working with large amounts of information, does not care about the lack of material. Moreover, having begun to clarify the true nature of the issue, as well as the content and specifics of the corresponding theological interpretations of the supernatural, the scientist is faced with a huge factual (of course, in its religious sense and interpretation) material that requires the introduction of religious phenomena and their interpretations of a certain order into this array and systematicity, so as not to be swallowed up or stopped by the uncontrollability of the latter. The complexity of the situation is aggravated by the fact that today, for example, the concept of «miracle» has lost its clarity and unambiguity and has acquired too broad and extremely arbitrary interpretations, and the word «miraculous» now has too many meanings. For example, you can hear about a strange and extremely incomprehensible avoidance of danger or read about the inexplicable, from the point of view of modern medicine, the healing of terminally ill; people, and this was noticed by the ancient Greeks, marvel at the rare, while getting used to the ordinary. However, in none of these cases is there an external supernatural causal factor in the course of these events that would invisibly guide such events. Therefore, in this regard, it is very important for the researcher to carry out one more additional cognitive act, which will precede all subsequent research, namely, the selection of elements of religious consciousness from close or similar secular phenomena. Ignoring their otherness will force us to deal with the ideas of miracles that exist in the public mind, devoid of a supernatural substrate, and, therefore, there is a danger of falling into a fairly common cognitive error - *qui pro quo* (acceptance of one instead of another (Latin)); that is, an attempt to discover the essential and necessary in belief in a miracle will be nullified by the danger of delusion about the latter, which will constantly arise as a result of the substitution of the corresponding concepts.

And finally, the last and most important remark. Realizing the miracle as the truth of religion and theology, we turn to the supernatural to one degree or another, because the miracle is the main supernatural phenomenon. However, the functionality of scientific methods is limited only by natural phenomena and processes; in the force field of scientific research, certain natural laws, communication parameters, variability are established; «The very assumption of the supernatural takes us beyond scientific knowledge», writes Ernst Renan [4, p. 6].

Thus, for science as such, there are no supernatural phenomena and events, because in the system of knowledge, where the supernatural is assumed, there is no spirit of science. On the other hand, the miracle itself, as the fullness of the embodiment of the absolute in the relative, has never been and could not be the subject of empirical ascertainment.

When a scientist comprehends a miracle and ignores its supernatural substrate and content, he will deal in his research not with the concept of «miracle», but with something else - similar, but not with a miracle, and therefore - will replace the object of research. To this problem is added one more, purely logical aspect. If we comprehend the miracle and assume that it does not exist, simply does not exist, then the scientist in this case has nothing to study. If, on the contrary, in our reasoning, as a starting point, there will be an assertion about the reality of a miracle, then we, leaving the field of science, will plunge into theology. The German philosopher David Friedrich Strauss, in his seminal work *The Life of Jesus*, noted on this occasion: «... Science cannot generally recognize miracles in religions without abolishing itself in other areas of knowledge» [9, p. 137].

Considering the above features of the scientific study of belief in the supernatural, in the works of scientists, among other issues, the task of distinguishing the cognitive status of certain statements formulated within the framework of the religious worldview regarding the mode of existence of supernatural reality and assessing the content of such statements for their compliance with objective reality inevitably arises [8, p. 68–69]. Since in social practice and in the formation of objective knowledge about religion, sometimes there is a substitution of relevant concepts, due to their illegal identification, which leads to incorrect conclusions, misconceptions and a distorted understanding of religion and its components. And finally, the last and most important remark. Realizing the miracle as the truth of religion and theology, we turn to the supernatural to one degree or another, because the miracle is the main supernatural phenomenon. However, the functionality of scientific methods is limited only by natural phenomena and processes; in the force field of scientific research, certain natural laws, communication parameters, variability are established; «The very assumption of the supernatural takes us beyond scientific knowledge», writes Ernst Renan [4, p. 6].

Thus, for science as such, there are no supernatural phenomena and events, because in the system of knowledge, where the supernatural is assumed, there is no spirit of science. On the other hand, the miracle itself, as the fullness of the embodiment of the absolute in the relative, has never been and could not be the subject of empirical ascertainment.

When a scientist comprehends a miracle and ignores its supernatural substrate and content, he will deal in his research not with the concept of «miracle», but with something else - similar, but not with a miracle, and therefore - will replace the object of research. To this problem is added one more, purely logical aspect. If we comprehend the miracle and assume that it does not exist, simply does not exist, then the scientist in this case has nothing to study. If, on the contrary, in our reasoning, as a starting point, there will be an assertion about the reality of a miracle, then we, leaving the field of science, will plunge into theology. The German philosopher

David Friedrich Strauss, in his seminal work *The Life of Jesus*, noted on this occasion: «... Science cannot generally recognize miracles in religions without abolishing itself in other areas of knowledge» [9, p. 137].

Considering the above features of the scientific study of belief in the supernatural, in the works of scientists, among other issues, the task of distinguishing the cognitive status of certain statements formulated within the framework of the religious worldview regarding the mode of existence of supernatural reality and assessing the content of such statements for their compliance with objective reality inevitably arises [8, p. 68–69]. Since in social practice and in the formation of objective knowledge about religion, sometimes there is a substitution of relevant concepts, due to their illegal identification, which leads to incorrect conclusions, misconceptions and a distorted understanding of religion and its components.

The epistemological status of the confessional statement about the existence of the world may not be accepted by the ideological opponents of the author, but this should not prevent an impartial approach to clarifying the probable degree of truth of the judgment, its meaningful correlation with the real state of affairs. «In this», says researcher M. Shakhov, «the researcher's intellectual truthfulness is needed, which requires that in case of incompatibility between theory and facts of reality, one should not try to interpret the situation through artificially created ad hoc explanations». In the situation of encountering the inexplicable, the materialist should not shy away from recognizing that in this case the fact may falsify the atheistic basis or that the materialist theory does not have the necessary explanatory potential. Instead, it is inappropriate for the theologian to find evidence of the presence of the «supernatural» and uncritically recognize it «where there is a natural explanation of the phenomenon» [8, p. 79]. For example, the phenomenon of a miracle as an object of study from the point of view of the methodology of its study can be clarified through a supernatural origin in the theistic system of judgments about being, and in its subject matter it can be explained only by natural causes, say, as an element of human consciousness, depending on the worldview of researchers. It is impossible to prove or disprove the interpretations he has, as well as their objections, due to the fact that a person is not able to deduce all the facts of reality with the help of deduction from any general provisions and, accordingly, prove the validity of his basic assumptions. Explaining the miracle, the system of judgments alternative to religion can focus on exclusively natural objects, «in the nature of which, according to experts, there is perhaps the supernatural» [8, p. 68–71].

The research process, in our opinion, must also constantly be forced to correlate by one more position - although the supernatural in itself as such is not an object of study of science, this was discussed in detail above, since this is an area of direct interest of religion and its intellectual companion theology, however, the content “God-world” relations, judgments about the process of divine world governance, evidence of manifestations of supernatural causality, can to a certain extent concern both religious knowledge and science. «When explaining any phenomenon that has signs of the supernatural, the scientist must», draws attention to this fundamental issue, the methodologist of science and religious scholar M. Shakhov, «either exclude, or ignore, or accept as an acceptable supernatural

explanation. In any case, out of the three options, explicitly or implicitly, there are statements about the supernatural as part of the object under study» [8, p. 72].

Since, as the history of science testifies, the initial foundations regarding the ontological status of the phenomenon under study may turn out to be false, although outwardly plausible, this will lead to the appearance of false chains of further conclusions. The researchers paid attention to the fact that rejection on personal convictions, as a true partially affirmative judgment of the type «In some cases, the activity of God manifests itself in the world» - that is, recognizing it as false, according to the rules of the «logical square», causes a true contradictory judgment – «Neither in which case the activity of God does not manifest itself in the world».

However, the truth of this judgment is imaginary due to the lack of ontological clarity regarding the original judgment («In some cases...»). Since the reliability of the original judgment is based solely on faith in the absence of God and, accordingly, the denial of His influence on the world. On the other hand, verification of the reliability of the conclusion in the above direct inference is also impossible due to the impossibility of complete induction on all events that have ever happened and will still happen in the Universe.

On the issue of the correlation of religious knowledge, objective knowledge about religion and science, the author agreed with the opinion of the researcher M. Shakhov, who, given the complexity of the purely demarcation of scientific and non-scientific knowledge, legitimately focuses - the extent to which such knowledge corresponds to the real state of affairs. In his article on the cognitive content of religion [8, p. 65-80], Shakhov argues that with regard to belief in the truth of unverified judgments, which under any conditions cannot turn into reliably true knowledge, one should recognize the following - they may contain representations that correspond to reality and in this respect coincide with knowledge, and therefore, the problem of the truth of knowledge ... may coincide with the problem of the truth of faith. In the field of comprehension of religion, in any case, the author is sure, one should certainly refrain from delusions and the production of far-fetched and unfounded hypotheses that are forcibly directed by the dubious methodological principle «anything but not a miracle» [8, p. 65–80].

In this case - namely, attempts to understand the supernatural - it would be appropriate to refer to certain useful epistemological phenomena. Among them, the phenomenological method turns out to be effective, including a set of techniques and operations aimed at identifying meanings and meanings in the spiritual production of mankind. This method is also aimed at identifying those properties and characteristics of religious phenomena that are the result of the fulfillment of the existent and the creation by the individual of the world due. After all, the phenomenological orientation of any research tends to reveal the features of the believers' self-interpretation of their own reactions, and also focuses on the development of a taxonomic (classification) scheme that makes it possible to streamline and systematize a variety of research material.

The following should be added to the above - trying to cognize the named religious phenomena in their spiritual content and, moreover, isolate the spiritual core of religious faith, impartial researchers come from the point of view of these elements

of religious consciousness, as phenomena of the spiritual culture of mankind, a fundamental and impartial study of the essence of which allows you to get closer to mastering a certain area of the spiritual world of mankind, its spiritual heritage. This presupposes the study by them of the outlined range of issues and their presentation in the language of tolerance, tolerance, worldview pluralism. Such authors are guided by the research process, which is maximally devoid of any bias and confessional subjectivism; in their theorizing, they most of all prefer to observe universal human values. Since belief in the supernatural, from the point of view of the psychological characteristics of belief, in a certain way characterizes the inner subjective world of a person, and therefore, in the study of his essence, there is a rather expressive anthropological aspect, the analysis of the outlined range of issues is carried out by such scientists from the point of view of the problems of human being, his nature, purpose, the meaning of life, values.

An essential part of religious consciousness is theology (theology), as a theoretical reflection of the same consciousness, its systematized and reasoned presentation. In this regard, there is a need to emphasize that theology as such uses both religious dogmas, i.e. positions, often obtained by intuition or experience. Since religious doctrines and dogmas, in their broadest sense, are a generalization of the human experience of comprehending the divine, the experience of the rational and mystical, then everything said about their correlation in the system of the religious complex equally applies to the theology of the supernatural: «Doctrines are responsible for the connection of religion with the outside world and for achieving harmony with this world, for spreading religious views on rational searches and doubts. Therefore, in all religions of the world there are disagreements between manifestations of mystical intuition and rationale, between understanding and dialogue» [3, p. 15].

Conclusion. Describing the methodology of studying religious studies in general, one should first of all focus on the fact that in the weekend philosophical and methodological foundations, the lion's share of scientists, given the fact that it is impossible to prove the initial (axiomatic) provisions of any system of knowledge, including those that have religion as their subject, avoids those ontological ideas that determine the general principles of understanding the subject, where both religion itself and its various concepts, such as miracle, grace, sacrament, creation, etc., were a priori denied. Members of such a community of religious scholars also do not profess the ideas of the supporters of «methodological agnosticism», who proclaimed that on the path of knowing religion, a scientist under any conditions should avoid knowing the «metaphysical essence» of the object of study, but focus mainly on those facts of religious life that fall under observation, since such essentially positivist (albeit somewhat veiled) methods of obtaining knowledge, devoid of metaphysical statements and generalizations, significantly impoverish the field of the religious scholar's research search and the very possibilities of the scientist in comprehending the religious phenomenon.

Prospects for further research. A promising direction in the development of the methodology of modern religious studies is the discussion and further substantiation among religious scholars of the unacceptability (because of their para-

scientific nature) of those cognitive measures where the non-cognitive and non-representative nature of religion was implicitly assumed and the question of the measure of the truth of certain religious concepts was in no way raised in an unbiased manner.

Список літератури

1. Гудінг Девід, Леннокс Джон. Людина та її світогляд: в пошуках істини і реальності / Перекл. з рос. зі звіркою з англ. оригіналом під заг. ред. М. А. Жукалюка. Київ, УБТ, 2007. В 3 т. Т. 3. 480 с.
2. Каспер В. Иисус Христос / Пер. с нем. М.: Библейско-богословский институт св. апостола Андрея, 2005. 420 с.
3. Религиозные доктрины и догмы // Всемирная энциклопедия: Религия / Гл. ред. М. В. Адамчик. Мн.: Современный литератор, 2003. С. 154-157.
4. Ренан Эрнст. Жизнь Иисуса / Пер. с франц. Е. Святловского. М.: Издательство предприятия «Обновление», 1991. 336 с.
5. Ткаченко Ю. П. Методы психической защиты. Патогенные системы верований // Белая магия. Петрозаводск, «Барс», 1991. С. 53-94.
6. Хаммель Чарльз. Дело Галилея. Есть ли точки соприкосновения науки и богословия? М., Триада, 1998. 360 с.
7. Хайдеггер М. Що таке метафізика. Пер. В. Бурлачука // Читанка з історії філософії: У 6 кн. / Під ред. Г. І. Волинки. К.: Фірма «Довіра», 1993. Кн. 6. С. 83-100.
8. Шахов М. О. Религиозное знание, объективное знание о религии и наука // Вопросы философии. 2004. № 11. С. 65-80.
9. Штраус Д. Ф. Жизнь Иисуса / Пер. с нем. Москва: Изд-во «Республика», 1992. 528 с.

References

- Hudinh, Devid, Lennoks, Dzhon. (2007). Lyudyna ta yiyi svitohlyad: v poshukakh istyny i real'nosti / Perekl. z ros. zi zvirkoynu z anhl. oryhinalom pid zah. red. M. A. Zhukalyuka. Kyuyiv, UBT, V 3 t. T. 3. [in Ukrainian].
- Kasper, V. (2005). Iisus Khristos / Per. s nem. M.: Bibleysko-bogoslovskiy institut sv. apostola Andreyaya [in Russian].
- Religioznyye doktriny i dogmy. Vsemirnaya entsiklopediya: Religiya / Gl. red. M. V. Adamchik (2003). Mn.: Sovremennyy literator, 154-157. [in Russian].
- Renan, Ernst. (1991). Zhizn' Iisusa / Per. s frants. Ye. Svyatlovskogo. M.: Izdatel'stvo predpriyatiya «Obnovleniye» [in Russian].
- Tkachenko, YU. P. (1991). Metody psikhicheskoy zashchity. Patogennyye sistemy verovaniy // Belaya magiya. Petrozavodsk, «Bars», 53-94. [in Russian].
- Khammel', Charl'z. (1998). Delo Galileya. Yest' li tochki soprikosnoveniya nauki i bogosloviya? M., Triada [in Russian].
- Khaydehher, M. (1993). Shcho take metafizyka. Per. V. Burlachuka. Chytanka z istoriyi filosofiyi: U 6 kn. / Pid red. H. I. Volynky. K.: Firma «Dovira». Kn. 6. 83-100. [in Ukrainian].
- Shakhov, M. O. (2004). Religioznoye znaniye, ob'yektivnoye znaniye o religii i nauka // Voprosy filosofii. № 11. 65-80. [in Russian].

Shtraus, D. F. (1992). Zhizn' Iisusa / Per. s nem. Moskva: Izd-vo «Respublika» [in Russian].

Гудима Ігор. Питання методології дослідження віри у надприродне: між традиціоналізмом та новаторством

Анотація. У цій короткій статті фокус уваги спрямований на загальні питання методології релігієзнавства; Насамперед автора статті цікавили особливості, стан та якість сучасних досліджень віри у надприродне. Окреме завдання цього дослідження полягало в тому, щоб виявити ті пізнавальні перешкоди, які постають перед дослідником релігії.

Автор також намагався знайти адекватні гносеологічні акти, створені задля виявлення сутнісного у релігії, виявити ряд вихідних теоретико-методологічних положень та заходів будь-яких релігієзнавчих студій. Тематизація статті, вибір та застосування теоретико-методологічних підходів обумовлені самим предметом думки та характером поставлених завдань. У статті використовувалися такі методи пізнання: філософські, спеціальні загальнонаукові теоретичні методи. Автор дотримувався принципу об'єктивності, застосовував каузальний аналіз.

Теоретичні узагальнення в концентрованому вигляді зводяться до наступного – сукупність прийомів та операцій отримання істинного знання про природу релігії має проявити себе насамперед у з'ясуванні питання онтологічного статусу самої релігії та виявлення рівнів адекватного у сфері релігійного знання.

Ключові слова: релігія, віра, Бог, надприродне, метод, методологія.

Gudyma Igor. Questions of methodology for the study of belief in the supernatural: between traditionalism and innovation

Abstract. In this short article, the focus is on general issues of the methodology of religious studies. First of all, the author of the article was interested in the features, state and quality of modern studies of belief in the supernatural. A separate task of this study was to discover those cognitive obstacles that arise before the researcher of religion. The author also tried to find adequate epistemological acts aimed at identifying the essential in religion, to identify a number of initial theoretical and methodological provisions and activities of all religious studies studies. The thematization of the article, the choice and application of theoretical and methodological approaches are determined by the very subject of thought and the nature of the tasks set. The following methods of cognition were used in the article: general philosophical, special general scientific theoretical methods. The author followed the principle of objectivity, applied causal analysis. Theoretical generalizations in a concentrated form boil down to the following - a set of techniques and operations for obtaining true knowledge about the nature of religion should manifest itself primarily in clarifying the issue of the ontological status of religion itself and identifying adequate levels in the field of religious knowledge.

The value of methodology in the process of scientific knowledge can hardly be overestimated; its value for a scientist seems undoubted and self-evident. However, in the interchanges of epochs and cultures, there are periods when methodological issues become especially acute and relevant. The days of the idea of unfounded knowledge, when no starting point can be an area of subjective certainty, but necessarily requires careful practical verification or theoretical proof, seem to be long gone and have given way to another ideal of scientific rationality, which requires the presence of conceptual foundations and assumptions for research. It is known that the absolutization of fully proven grounds in the process of cognition and attempts to deprive knowledge of unproven provisions were not successful.

The modern system of methods and operations for obtaining new knowledge is too diverse, like science itself. Thus, the study of the supernatural, which in the field of religious studies is associated with a number of cognitive barriers and requires adequate epistemological acts, should begin with a clarification of the initial theoretical and methodological provisions and measures. The latter will be the source of those ontological predicates that will subsequently be introduced into the interpretation of an array of wide factual material and various empirical data. At the same time, their effectiveness should be manifested primarily in clarifying the ontological status of religion itself and identifying the levels of adequate religious knowledge in this area.

Hence the choice of topic is due to the need to give a correct philosophical assessment of the new state of development of the science of religion, the purpose of this article is to identify and interpret those effective epistemological phenomena that are used in the study of belief in the supernatural.

A promising direction in the development of the methodology of modern religious studies is the discussion and further substantiation among religious scholars of the inadmissibility (because of their parascience) of those cognitive events where the unrepresentativeness of religion is not implicitly known and is in no way impartial.

Key words: religion, faith, God, supernatural, method, methodology.

ЮЛІАН ВАССИЯН ЯК ЧІЛЬНИЙ ФІЛОСОФ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛІЗМУ

Олег Баган

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Юліан Вассиян (1894–1953) належить до числа найоригінальніших і щедроідейних постатей нашої культури. У чомусь нетиповий українець – самозаглиблений, навдивовижу дисциплінований у праці, по-німецьки схильний до абстракції, широкоузагальнювального мислення. Його доля парадоксально поєднала в одній людині талант кабінетного філософа-вченого й підпільного революціонера-пропагатора.

Про біографію філософа збереглося цілком мало відомостей. На жаль, він залишив про себе мало документальних свідчень щодо перебігу його творчості й контактів із відомими людьми своєї доби. Найдокладніше про життя і творчість Ю. Вассияна писали Богдан Гошовський [6], Зеновій Книш [7], Тома Лопичак [9], Лідія Сніцарчук [12], Устина Стефанчук [14], Дарія Стоян [15], Богдан Червак [16]. Тлумачення його філософських поглядів зустрічаємо в працях Марка Антоновича [1], В'ячеслава Артюха [3], Марії Голянич [5], Юрія Пундика [11], Петра Стерчо [13], Дарії Стоян [15].

Можливо, він – далекий нащадок вірменських поселенців в Україні, рід якого зукраїнізувався ще в епоху пізнього Середньовіччя, принаймні про це може свідчити тип прізвища, а також характерна зовнішність, про яку ОУНівський публіцист Володимир Мартинець писав так: «Його обличчя зраджувало східний тип. Смаглисть його збільшував чорний заріст і чорні очі» (цитата за статтею Б. Гошовського: [6, с. 14]). Мабуть, рід Вассиянів попередньо мав коріння на Волині: так, серед волинських православних єпископів XV ст. відомі аж два Васияни – Володимирський і Туровський єпископи (це свідчення наводив Б. Гошовський за «Історією України-Руси» М. Грушевського [6, с. 14]). Очевидно, один із них і був далеким предком українського націоналіста ХХ ст.

Юліан Вассиян народився 12 січня 1894 р. в селі Колоденці під Львовом (тоді: Жовківського повіту, згодом Кам'яно-Бузького району), в родині вчителів народної школи Івана та Вільгельміни Вассиянів (мати походила з мадярсько-польського роду Урбан [6, с.18]). Батько був директором школи, активним просвітянином, тому міцний національний світогляд формувався в його дітей від малих літ. Рідний брат Юліана – Володимир – став згодом малярем, брав участь в культурницькому й громадському житті Галичини.

Протягом 1901 – 1905 рр. Юліан навчався в початковій школі сусіднього села Зіболки. Від 1906 р. – у львівській Академічній гімназії, яка була чи не головним форпостом українського духу та ідеї у польському культурному морі тодішньої Галичини. Навчання в гімназії було надзвичайно бурхливим, захопливим: тоді, на початку ХХ ст., серед галицьких гімназистів вирували бурі

боротьби за український університет у Львові, вони брали активну участь у сутичках із поляками під час різноманітних демонстрацій за національні права українців, організовували найрізноманітніші форми національного протесту в сфері культурній. Загалом українська національна свідомість і культура перебували в ту пору в стані особливого піднесення й наступальності. Галичина відчувала себе «Українським П'ємонтом» в усіх аспектах: політичному, громадянському, культурному, ідеологічному, і тому її молодь завзято кидалася у бурхливі хвилі соціальних змагань. Тож у 1913 р., коли Юліян закінчив гімназію, він був вже цілком свідомим і загартованим українським патріотом.

У гімназії Юліян здобув ґрунтовні знання, які дозволили йому легко вступити до Львівського університету імені Яна-Казимира, на філософський факультет. Там знову повторилася історія із гімназійних часів: він активно включився в боротьбу за українську мову викладання в університеті. Як результат – догани з боку адміністрації, студентські протестні виступи, загрози виключення з університету.

У 1914 р. навчання було перерване початком Першої світової війни. Вассиян разом зі старшим братом Володимиром, студентом краківської Мистецької Академії, здійснив відчайдушну спробу прорватися через фронт і все-таки записатися до Легіону Січових Стрільців, який формувався при австро-угорській армії. Угорська жандармерія, яка з підозрою й особливою суворістю ставилася до всіх русинів-українців, ув'язнила його й запроторила на кілька місяців разом з братом до табору інтернованих. Там йому вдалося переконати одного австрійського генерала в тому, що його український патріотизм не йде врозріз із австрійським державним патріотизмом, коли йдеться про спільну боротьбу з імперською Росією [6, с. 18]. Відтак Юліян Вассиян все-таки опинився серед Січових Стрільців. Проте братова доля була нещасливою: від отриманих побоїв з боку мадярських шовіністів той, повернувшись додому, помер у 1916 р. [6, с.18].

Ю. Вассиян пройшов усю воєнну кампанію УСС і потім національної Української Галицької армії, брав участь у воєнних діях на теренах Наддніпрянської України, побачив і зрозумів усі героїчні пориви українських військових структур під час національної революції і всі стратегічні промахи загального українського політичного руху. Тож світоглядно він зріс достатньо, щоб після війни відразу включитися в революційний націоналістичний рух, який прагнув обірвати негативні політичні традиції в українському суспільному житті й створити якісно іншу ідеологічну традицію.

У 1920–1921 рр. Вассиянові, після повернення до Галичини, довелося ще побувати у польському таборі для полонених у Домб'ю і пережити багато принижень та поневірянь. Водночас ці умови особливого тиску нової польської адміністрації посприяли тому, що патріотична інтелігенція, переважно молода за віком, розпочала дуже кардинальне переосмислення засад і стратегічних напрямів національно-визвольного руху. Цей період (1920–1923 рр.) можна вважати одним із найплідніших в українській історії у плані інтелектуальних пошуків. У таборах для інтернованих вояків армій УНР і УГА на теренах Польщі й Чехословаччини виникла ціла громадсько-культурна інфраструктура задля збереження української

ідентичності й розвитку національної ідеології. Колишні солдати тепер ставали публіцистами, редакторами, письменниками, дослідниками, мистецькими й літературними критиками, філософами. Раптово стримані через закінчення війни емоції тепер з особливою силою виливалися у творчості. У таборах виходили десятки більших чи менших часописів, альманахів, книжок, діяли скромні, але активні видавництва, розвивався театр, творчі гуртки тощо. Результатом цієї бурхливої всебічної діяльності молодого покоління стало критичне переосмислення політичного й ідейного досвіду українського соціалізму і ліберального націонал-демократизму, вихід на ідейні обрії традиціоналізму (консерватизму) й націоналізму. І Юліянові Вассиянові пощастило невдовзі стати визначальним учасником цих історичних процесів.

Від 1922 р. Ю. Вассиян пішов навчатися до львівського Українського таємного університету, який щойно був організований галицькою інтелігенцією на чолі з його першим ректором Василем Щуратом (1871–1948) з метою сформувати культурні й академічні кадри в умовах, коли офіційно на теренах Галичини українцям не дозволялося ані відкрити свій університет, ані навчатися в державному польському університеті. Тут уперше він занурився в атмосферу підпілля, напруженого міжнародного протистояння в повсякденні. Тут на весь розмах виявилися інтелектуальні здібності Юліяна як мислителя, скрупульозного дослідника, уважного інтерпретатора. Він стає одним із авторитетів для студіюючої молоді, обіймає посаду університетського референта в Українській крайовій студентській раді, яка займалася організацією студентського життя й співпрацювала з підпільною Українською військовою організацією (УВО) на чолі з Є. Коновальцем, що вела тоді підпільну боротьбу проти польської окупації. Така діяльність викликала закономірну «цікавість» польської поліції, яка провела обшук у квартирі Ю. Вассияна [14, с. 68], але арешту він уникнув.

За знайденими в архіві документами, дослідниця Устина Стефанчук виявила, що Ю. Вассиян подав заявку на навчання до університету в м. Кенігсберг (Німеччина) і отримав позитивне рішення, але через нез'ясовану причину не розпочав там свої студії [14, с. 68].

У 1924 р. Ю. Вассиян, як і тисячі інших молодих галичан, подався на університетське навчання за кордон – до Чехословаччини. Там, у Празі, він стає студентом історично-літературного відділу Українського педагогічного вищого інституту ім. М. Драгоманова [14, с. 70]. Як встановила У. Стефанчук, його однокурсниками були поети й ідейні націоналісти Олесь Бабій та Олег Ольжич [14, с. 70]. Він слухав лекції видатних українських вчених: Софії Русової, Леоніда Білецького, Дмитра Дорошенка, Василя Сімовича, Степана Сірополка, Володимира Січинського, Дмитра Чижевського [14, с. 70].

У 1926 р. Ю. Вассиян записався на паралельні студіювання філософії і слов'янської філології до Карлового університету. У 1929 р. він закінчив цей університет і захистив докторську дисертацію на тему «Поєднання розуміння філософії в її відношенні до наук про основи поетики і метафізики». За дослідженням У. Стефанчук, позитивні відгуки на цю роботу написали чеський соціолог Бретіслав Фоустек (1862–1947) та чеський філософ Френцішек Крейчі (1858–1934) [14, с. 71]. Це дослідження яскраво передавало залежність автора від

німецької філософської школи. Зокрема, серед сучасників його улюбленим філософами були Освальд Шпенглер й Едмунд Гуссерль – великий майстер культуролого-історіософських та ірраціоналістських інтерпретацій і майстер феноменології.

Однак головною метою свого життя Ю. Вассиян вважає ідейне служіння нації. Він вступає до молодіжної націоналістичної організації Група української національної молоді (ГУНМ), яка організувалася 1922 р. дещо стихійно серед українського студентства малих міст Чехословаччини під впливом розвитку ідей вольового націоналізму. В цій організації були такі згодом відомі діячі-націоналісти, як Мирон Коновалець, Осип Бойдуник, Степан Нижанківський, Володимир Мартинець. Це була, власне, ідеологічна організація, яка ставила собі за мету ідейне виховання молодого покоління нації, готування його до нових політичних випробувань та державницького мислення. Організація видавала якісний теоретичний журнал «Національна думка», який почергово редагували Іван Гижя, Олесь Бабій і Володимир Мартинець. На його сторінках спробував своє перо й Ю.Вассиян: статті «Рефлексії» (1927, ч. 5), «Пізнання життя» (1927, Ч. 10). Протягом 1926 – 1928 рр. Ю. Вассиян, очевидно, здобувши належний авторитет, очолював ГУНМ [14, с. 70]. Після цих публікацій і організаторських дій стало зрозуміло: в націоналістичний рух прийшов вдумливий аналітик, правдивий філософ національної долі українства, морально стійкий лідер та характером сильний чоловік.

Тож 1927 року Ю. Вассиян вже сприймався в націоналістичному середовищі як чільний ідеолог і був делегований на I Конференцію українських націоналістів у Берліні, що мала підготувати платформу для об'єднання різних націоналістичних підпільних організацій в одну структуру. Відтоді почав діяти як координаційний орган Провід українських націоналістів (ПУН) на чолі з Є. Коновальцем, з'явився друкований офіціоз Проводу – журнал «Розбудова нації», який, власне, постав на базі «Національної думки» як найкращого ідеологічного націоналістичного часопису. У новому виданні Ю. Вассиян був постійним автором. Вже у № 2 з'явилася його етапна стаття «До головних засад націоналізму». «Розбудова нації» загалом є одним із найкращих українських теоретичних часописів (не тільки в аспекті розвитку національної ідеології), тому дивує деяка байдужість (чи упередженість?) до нього серед сучасних українських дослідників. За основними світоглядними параметрами цей журнал передавав ідеологічну платформу «Літературно-наукового вісника», що виходив за редакцією Д. Донцова від 1922 р. у Львові, з тою лише поправкою, що не містив художньої літератури. Його характеризували чітка націозахисна методологія мислення, концептуальна націософія та націологія, розвиток ірраціоналістичної та волюнтаристської філософської думки, плекання ідеалістичного світогляду, послідовна критика будь-якого імперіалізму й малоросійства, антисоціалістичні та антиліберальні інтенції, уміння якнайгостріше поставити проблематику з української історіософії чи культурології.

У 1928 р. відбулася II Конференція українських націоналістів у Празі, на якій Ю. Вассиян був делегований на майбутній Конгрес українських націоналістів вже як головний ідеолог, людина, що найглибше усвідомлювала світоглядну

доктрину націоналізму. Конгрес проходив 27 січня – 3 лютого 1929 р. у Відні і на ньому була заснована ОУН. Ю. Вассиян разом із О. Бойдуником та С. Нижанківським брав участь у Конгресі від ГУНМ. Там він виголосив свою знамениту доповідь «Ідеологічні основи українського націоналізму» («Розбудова нації». 1929. № 3–4). Зараз ця доповідь передрукована за оригіналом у ґрунтовному й скрупульозному науковому збірнику «Конгрес українських націоналістів 1929 р.: Документи і матеріали», підготовленому істориком Володимиром Муравським [8, с. 234-242]. Власне, в ній Ю. Вассиян висловив центральну думку своєї філософії нації: націоналізм не є лише відповіддю на зовнішній тиск/завоювання якогось поневоленого народу, це, передусім, внутрішня, органічна вітальна сила народного генію, вічна здібність соціуму до динамічного самооновлення й зростання (звідси – поняття революційний націоналізм), це радісна відповідь етнічної унікальності на подих Бога до збагачення й урізноманітнення світу.

Під час конгресу Ю. Вассиян взяв участь у затяжній ідеологічній дискусії щодо фундаментальних філософських засад майбутньої націоналістичної організації. Давалася взнаки ідеологічна непідготовленість навіть провідних членів УВО та ЛУН. Разом із Степаном Ленкавським, представником Союзу української націоналістичної молоді зі Львова, він наполегливо підтримав ідеалістичну світоглядну лінію, яскраво викладену на той час у працях Д. Донцова. Їм опонували впливові теоретики і діячі старшого покоління Дмитро Андрієвський і Дмитро Демчук. Ця ідеологічна перемога над опортуністами мала своє історичне значення: ОУН в найближчі роки втримала свій героїчний світогляд та волюнтаристську настроєвість.

На Конгресі Ю. Вассияна призначили членом Проводу українських націоналістів та керівником його ідеологічної секції. Невдовзі з'явилася його відома брошура «Програма виховання в ОУН». Відтоді це ім'я означатиме для націоналістичного руху його високе ідеалістичне горіння, явлене в карбованих фразах і силогізмах філософської теорії. Тож цілком логічно, що кандидатура Ю. Вассияна розглядалася на посаду головного редактора «Розбудови нації», коли ці обов'язки не міг виконувати В. Мартинець через ув'язнення. Як описала цю історичну ситуацію Марія Мандрик, попри те, що обов'язки головного редактора журналу надалі виконував Петро Кожевников, всі його матеріали перечитували Є. Коновалець і Ю. Вассиян [10, с. 264].

З почуття патріотичної відповідальності і щоб бути в центрі націоналістичного визвольного руху, відчуті його живу атмосферу, Ю. Вассиян того ж 1930 р. переїжджає до Галичини, в Перемишль, і там редагує газету «Український голос», яка була заснована у 1926 р. членом УВО і потім ОУН Євгеном Зиблікевичем (1895–1987). Це був один із найвпливовіших тодішніх галицьких часописів, який гостро реагував на будь-який наступ полонізації, вів жваву публіцистичну критику польської внутрішньої політики. Однак Вассиянові не довелося розгорнути тут свій публіцистичний талант: вже 2 листопада 1931 р. у Бродах його заарештувала польська поліція у справі т. зв. конгресівців – виявлених нею учасників Конгресу ОУН 1929 р. Тоді якимось чином колективна фотографія учасників Конгресу потрапила до рук польської поліції і вона змогла

ідентифікувати й арештувати тих, хто перебував на території польської держави. На судовому процесі у Львові 1932 року Ю. Вассиян разом з групою чільних діячів ОУН – Осипом Бойдуником, Олесем Бабієм, Євгеном Зиблікевичем, Степаном Ленкавським, Зеноном Пеленським – був засуджений до чотирьох років ув'язнення. Це вперше верхівка ОУН постала перед очима польського суспільства, що викликало велике емоційне напруження у країні. Особливо вражало те, що всі оунівці виявилися не якимись там «вуличними бандитами», як їх звично презентувала польська преса, а добірними інтелектуалами, яскравими особистостями. Під час судового процесу підтекстом звучала моральна звитяга національного руху: він виражав сподівання молодій, талановитій, освіченій генерації українства.

Юліан Вассиян відбував ув'язнення в тюрмах Львова, Дрогобича, Седлец де відзначався, за спогадами чільного діяча ОУН Зиновія Книша, великою сумлінністю в дотримванні приписів в'язничної поведінки, відповідальністю в конспірації, щирістю до друзів. Вийшовши на волю 1935 р., Юліан поселився у свого батька, який на той час проживав у м. Броди. Таємно він підтримує контакт із підпіллям ОУН. У цей час випала нагода зосередитися на філософських і літературознавчих студіях. У 1939 році, з початком Другої світової війни, його знову арештовує польська адміністрація і відправляє до відомого концентраційного табору в Березі Картузькій, що на Берестейщині, де переважно відбували ув'язнення українські патріоти. Але не надовго: раптовий розгром Польщі дав нагоду втекти із тюрми. Очевидно, філософська замріяність Ю. Вассияна не дозволила йому швидко зорієнтуватися в ситуації і виїхати за кордон, на безпечну територію. Тож советська окупація Західної України восени 1939 р. застала його знову у Бродях. Провід ОУН, усвідомлюючи особливу важливість філософа для націоналістичного руху, вислав до Бродів спеціальну групу бойовиків із завданням перевести Вассияна за кордон, щоб він мав можливість вільно працювати. Так і сталося. У Кракові його чекала чиста квартира й акуратно приготовлені рукописи з минулих літ. Вибух німецько-советської війни знову повернув Вассияна на рідну землю, до Львова, Бродів. У ці роки Ю. Вассиян активно готував теоретичні й пропагандистські матеріали для провладу ОУН під керівництвом Андрія Мельника. У січні 1944 р. його зарештувало німецьке гестапо і вчений опинився в концентраційному таборі в м. Брець біля Берліна. На щастя, розправи нацистів з оунівцями якось оминули Ю. Вассияна і в 1945 р. він, покинувши концтабір, подався довгими дорогами повоєнної української еміграції. До 1950 р. жив у різних містах Баварії, а потім виїхав до США, куди спрямувалися основні хвилі українських емігрантів у пошуках стабільності. Спочатку Ю. Вассиян оселився в м. Сен-Пол, штаті Мінесота, потім переїхав до Чикаго. Життя у США виявилось дуже дошкульним у моральному плані для філософа. Очевидно, давався взнаки тиск матеріалістичної цивілізації, яка так потужно й нахабно розвинулася в цій своєрідній країні. Філософ пробував налагодити творчу співпрацю із новим видавництвом «Самостійна Україна». У цей час він залишив сумні рядки до свого давнього друга Осипа Бойдуника, в яких скаржився на обставини життя, на самотність,

шкодував про переїзд до США [14, с.73]. Юліян Вассиян помер невдовзі по переїзді до Чикаго: 3 жовтня 1953 р.

Так закінчилося життя людини, яка варта була кафедр і розкішних бібліотек, видавничих можливостей і цілих наукових інститутів. Він відмовився від усього цього заради Ідеї, на шляху до якої прожив майже все своє життя з ризиком. У цій особі дещо фантастичним чином поєдналися підпільник і мислитель-аскет, романтик революції і суворий аналітик доби. Його сучасники відзначали просто дивовижну непрактичність Вассияна, відірваність від благ життя та глибоку замріяність душі. Це говорило лише про одне — усього себе він концентрував на Ідеї.

За життя Юліян Вассиян так і не побачив жодного хоч трохи об'ємного видання своїх творів. Лише після його смерті в Америці вийшли невеличкі збірки статей: «Одиниця і суспільність» (Торонто: Золоті ворота, 1957) і «Суспільно-політичні нариси» (Чикаго: Самостійна Україна, 1958). У 1972 р. в Торонто з'явився, нарешті, давно очікуваний добротний двотомник у видавництві «Євшан-зілля», упорядкований Богданом Гошовським. Б.Гошовський, використовуючи спогади і статті О. Бойківа, З. Книша, В. Мартинця, П. Мірчука, З.Пеленського, написав першу ґрунтовну студію про Ю.Вассияна як передмову до цього видання. Перший том збірника склала такі статті: «Над Рубіконом», «Степовий Сфінкс», «Простір між Москвою і Візантією», «Слово», «До головних засад націоналізму», «Ідеологічні основи українського націоналізму», «В річницю: Дві постаті – Симон і Євген», «Листопадові рефлексії», «Воююча Україна», «Релігія і Церква», «Християнство», «Бог і Батьківщина», «Різдвяна правда», «Великдень доби», «Духове життя людини», «Людина – наче дерево», «Народна культура», «Нотатки-думки», «Назад до Шевченка». Весь другий том складався з праць, присвячених творчості В. Стефаніка.

Філософські погляди Ю. Вассияна можна окреслити як синтез християнського ідеалізму й ірраціоналістського волюнтаризму. В епіцентрі його роздумів стоїть людина і її світовідчуття, прив'язане до глибин традиціоналістського світогляду. Він виробив собі цілісну концепцію пояснення історичних поразок українства. Про це узагальнив так у чи найкращому своєму есе «Степовий Сфінкс»: «Не думаємо так, як відчуваємо, і не хочемо так, як думаємо, – ось форма українського душевного неладу, що його причиною є саме згадана посередність почуття, що створила сприймально-індивідуальний людський тип, який нездібний перемогти власну безвладність динамікою волі як способом чинного життя. Вияви волі не діють прямо, як тривала енергія життя, але відрухово, переливно, без внутрішнього зв'язку з життям... чуттєва природа українця шукає свого доповнення в теоретичних формулах недостатнього змісту, а вони, зрозуміло, своєю формальністю не можуть дати потрібної життєвої вартості. Звідсіль – механічний спосіб мислення, податливість на впливи крикливих теорій, постійна зміна «світогляду», закоханість у різного роду утопіях і всяких інших химерах вередливої людської уяви. Почуттям переживає українська душа реальний стан свого життя, а його змінити могло б тільки органічне вольове зусилля, та, на жаль, воля не діє в ній прямо, як пробоева сила, але виступає посередньо в формі мінливих уявлень, образів, мрій... Тільки серцем

переживала Україна свою історичну долю, і цей нечинний та однобічний спосіб душевного життя замкнувся у якесь заворожене коло призначення...» [4, с.55]. І додавав: «Де бракує волі, там нема історії, що є, в першу чергу, маніфестацією характеру» [4, с. 57].

Його аксіомою було ось таке узагальнення: «Між людиною-одиницею і Богом лежить велика царина – нація. Підійматися до Бога можна тільки душею, але вона простує туди в своїй найбільш динамічній формі, тобто в стані найвищої підметової напруги... Перед Богом не можна стати зі змарнованим талантом у руках, як загублена, скарлуватіла одиниця-відлюдок, перед ним треба явитися в найвеличнішій потузі своєї світової особистості. Батьківщина – це саме та форма динаміки душі, що дає їй почуття самовпевності перед обличчям Передвічного» (студія «Бог і Батьківщина») [4, с. 230].

Націоналізм у Ю. Вассіяна постає не як форма людської агресивності, як узвичаєно в загальному сприйнятті, а як спосіб людського зростання. Через спільне відчуття енергетики рідної землі, спільне наближення до сакрального, через спільну духовну націленість створити національне прекрасне (культурні інтенції), кожна етнічна спільнота отримує колосальну здатність до самовдосконалення і безнастанного зростання. І навпаки, розпорошена морально, релігійно, культурно спільнота лише перебуває в Історії, а не творить її.

Ю. Вассіян не просто суттєво поглибив основні ідеологічні тези Д. Донцова, В. Липинського, М. Сціборського, яких можна вважати класиками українського націоналізму ХХ ст., а й створив цілісну концепцію ідеалістичного світо трактування у зв'язку з політичною свідомістю нації. У цьому сенсі його філософія стала найкатегоричнішим українським запереченням філософії матеріалістичного соціалізму.

Улюбленим письменником Ю. Вассіяна був В. Стефаник, йому він присвятив велику серію есе, які утворили цілий том його творів. Саме у Стефаніковій творчості він бачив отой живий дух зростання нації від традиції, від міфу та сакруму землі.

«Назад до Шевченка» – так називається одне з кращих есе Ю. Вассіяна. Тут знаходимо ось таке оригінальне осмислення Шевченкового генію: «Як митець Шевченко не подібний до національних героїв інших народів тим, що не мав з ними спільних рис мистецького об'єктивізму... Відношення Шевченка до свого середовища (Україна минула й сучасна) має дуже короткий, майже зникальний «промінь об'єктивності», натомість енергія безпосереднього почуття оформлюється творчо нервовими вибухами пристрастей, зривами натхненних слів і покликів, що лунають гомоном бойових фанфар, прокльонами і закляттями, гарячими візіями, що притягають минуле в сучасність, або вгадують майбутнє так, немов би творили його з власної душевної субстанції («Мені однаково»), з вогню любові й ненависті» [4, с. 278]. І далі: «Гарячим гейзером пробивається Шевченко з моря українського буття і цілий спадає назад, у глибини того ж моря, як його найзаконніша еманация-хвиля (слово). У цьому параболічному вогнистому леті генія-метеора, що по короткий, але енергійній ролі творчого самовияву розпливається назад у своїй земній батьківщині, яскраво переданий характер появи Шевченка як стихійної імпровізації, глибокої суб'єктивності, неприступної

для методичних спроб стилізації, критичного відокремлення і систематики» [4, с. 280]. У цій геніальній імпровізації, на думку Ю. Вассіяна, скупчені всі найдрібніші нюанси українських емоцій, мрії, драматичності й трагедійності, гумору й оптимізму, особливостей релігійних візій і почуттів, а сама естетика Шевченкової поезії цілеспрямовано підноситься до єдиної ідеї – України. Тому поза цим, без перейнятості Україною і всім українським, неможливо збагнути Шевченка. У цьому сенсі це унікально замкнутий письменник, замкнутий у своїй нації.

Сьогодні вже давно настав той час, коли треба було б перевидати в Україні хоча б томик вибраних творів Ю. Вассіяна. Цей мислитель потрібен нам як зразок органічного філософа, в якого жива думка пульсує сама з себе, який найменшим порухом спостереження збуджує цілий вир для духовних узагальнень і візій. Він абсолютно вільний у своїх відчуттях істин буття, його теоретичні розсуди не знають ніяких схем чи трафаретів, він завжди націлений на ідею, що підносить і сіє неспокій. Ідеалізм Ю. Вассіяна – це той струмінь християнської духовності, що єдиний може лікувати шляхетність натури в епоху прагматики.

Пропонуємо увазі читачів одне з найоригінальніших есе Ю. Вассіяна «Пицифізм і психологія української миролюбності», в якому трактується проблема органічної миролюбності в природі людини. Перед кожним народом об'єктивно постає як виклик потяг до пасивності в історії. Саме цей момент ментального процесу в свідомості людини аналізує український філософ. Миролюбність виформовується як наслідок тривалого землеробського способу життя. В українстві такий спосіб життя був особливо тривалим. Це й відбилося на національній ментальності. Цей ментальний комплекс треба подолати, якщо нація хоче повноцінно утвердитися в історії. Ю. Вассіян не використовує як приклад життя і творчість Григорія Сковороди для ілюстрації своєю філософської теорії, однак саме цей оригінальний український автор і любомудр ідеально виражав **інтенціональність миролюбності на рівні постулатів життя**. Сковородинівський комплекс ніби тяжіє над українством як заповіт. Через власну симпатичність Г. Сковорода безнастанно манить українців як ідеал абсолютної свободи особи у світі спокус і вимог. Він витворює ілюзію ідеальної втечі від мілітарності і суворості буття. Українська людина наче ховається в особливій **нірванності** цієї цікавої і багатогранної постаті, яка водночас виражала й українську історичну слабкість, нездатність творити експансивний тип світогляду. Такі думки щодо постаті Г. Сковороди є в інших українських мислителів-націоналістів (Ю. Липи, Є. Маланюка). Для Ю. Вассіяна був цікавішим творчий приклад Василя Стефаника як виразника глибинної селянсько-землеробської ментальності української нації. Миролюбність – як фатум: **вона приходить, наче старість**. Тому подолати її тяжіння потребує надто великого зусилля. Філософ залишає за нами право зробити свій екзистенційний вибір. Його місія в іншому: **змусити думати й переосмислювати власні традиції й ментальні стереотипи**.

Список літератури

1. Антонович М. Історіософія Юліяна Вассіяна (спроба характеристики) // ОУН: Минуле і майбуття / Відп. ред. С. Таран. К.: Фондація ім. О. Ольжича, 1993. С. 144–150.
2. Артюх В. Юліан Вассіян: історія, історіософія, історична пам'ять. 2012. URL: <http://politosophia.org/page/yulian-vassyan.html>
3. Вассіян Ю. Твори. Т.1: Степовий Сфінкс: Суспільно-філософічні нариси. Торонто: Євшан-зілля. 1972. 290 с..
4. Голянич М. Проблема людини і нації в історіософській концепції Ю. Вассіяна // Вісник Прикарпатського університету. Філософські і психологічні науки. Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпат. у-ту «Плай», 2002. Вип. 3. С. 78–81
5. Гошовський Б. Мислитель, ідеолог, публіцист (Вступна стаття) // Вассіян Ю. Твори. Т. 1: Степовий сфінкс. Торонто: Євшан-зілля, 1972. С. 5–25.
6. Книш З. Спогади про д-ра Юліяна Вассіяна // Самостійна Україна. 1954. Ч. 3 – 4. Березень-квітень. С. 10–12.
7. Конгрес українських націоналістів 1929 р.: Документи і матеріали / Упорядник Володимир Муравський. Львів, 2006.
8. Лапичак Т. Юліан Вассіян // Самостійна Україна. 1954. №10. С.7.
9. Мандрик М. Український націоналізм: становлення в міжвоєнну добу. К.: Видавництво імені Олени Теліги. 2006. 378 с.
10. Пундик Ю. Юліан Вассіян: Людина // Самостійна Україна. 1954. Ч. 10. Жовтень. С. 16–19.
11. Сніцарчук Л. Вассіян Юліан Іванович // Українська журналістика в іменах / За ред. М. М. Романюка. Львів, 1995. Вип. II. С. 52–54
12. Стерчо П. Дещо із думок Юліяна Вассіяна // Самостійна Україна. 1979. Ч. 1–2. Січень-лютий. С. 26.
13. Стефанчук У. Д-р Юліан Вассіян – кілька ескізів до портрету // Український визвольний рух: Збірник 17. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Центр досліджень визвольного руху, 2012. С. 65–76.
14. Стоян Д. В. Ю. І. Вассіян як представник української філософської думки: дисертація кандидата філософ. наук / 09.00.05 / К., 2010. С. 186.
15. Червак Б. Теоретик українського націоналізму Юліан Вассіян // Українська думка. 1996. 25 квітня. С. 4.

References

- Antonovych, M. (1993). Istoriosofiiia Yuliiiana Vassyiana (sproba kharakterystyky) // OUN: Mynule i maibuttia / Vidp. red. S. Taran. K.: Fundatsiia im. O. Olzhycha, 144–150. [in Ukrainian].
- Artiukh, V. Yulian Vassyian: istoriia, istoriosofiiia, istorychna pamiat (2012). URL: <http://politosophia.org/page/yulian-vassyan.html> [in Ukrainian].
- Vassyian, Yu. (1972). Tvory. T. 1: Stepovyi Sfinks: Suspilno-filosofichni narysy. Toronto: Yevshan-zillia [in Ukrainian].

- Holianych, M. (2002). Problema liudyny i natsii v istoriosofskii kontseptsii Yu. Vassyiana // Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Filosofski i psykhologichni nauky. Ivano-Frankivsk: Vyd-vo Prykarpat. u-tu «Plai», Vyp. 3. 78–81. [in Ukrainian].
- Hoshovskyi, B. (1972). Myslytel, ideoloh, publitsyst (Vstupna stattia) // Vassyian Yu. Tvory. T.1: Stepovyi sfinks. Toronto: Yevshan-zillia, 5–25. [in Ukrainian].
- Knysh, Z. (1954). Spohady pro d-ra Yuliiiana Vassyiana // Samostiina Ukraina. Ch. 3–4. Berezen-kviten. 10–12. [in Ukrainian].
- Konhres ukrainskykh natsionalistiv 1929 r.: Dokumenty i materialy / Uporiadnyk Volodymyr Muravskyim (2006). Lviv [in Ukrainian].
- Lapychak, T. (1954). Yuliiian Vassyian // Samostiina Ukraina. № 10. 7. [in Ukrainian].
- Mandryk, M. (2006). Ukrainskyi natsionalizm: stanovlennia v mizhvoiennu dobu. K.: Vydavnytstvo imeni Oleny Telihy [in Ukrainian].
- Pundyk, Yu. (1954). Yuliiian Vassyian: Liudyna // Samostiina Ukraina. Ch. 10. Zhovten. 16–19. [in Ukrainian].
- Snitsarchuk, L. (1995). Vassyian Yulian Ivanovych // Ukrainska zhurnalistyka v imenakh / Za red. M. M. Romaniuka. Lviv, Vyp. II. 52–54. [in Ukrainian].
- Stercho, P. (1979). Deshcho iz dumok Yuliiiana Vassyiana // Samostiina Ukraina. Ch. 1–2. Sichen-liutyi. 26. [in Ukrainian].
- Stefanchuk, U. (2012). D-r Yuliiian Vassyian – kilka eskiziv do portretu // Ukrainskyi vyzvolnyi rukh: Zbirnyk 17. Lviv: Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy, Tsentr doslidzhen vyzvolnoho rukhu. 65–76. [in Ukrainian].
- Stoian, D. V. Yu. (2010). I. Vassyian yak predstavnyk ukrainskoi filosofskoi dumky: dysertatsiia kandydata filosof. nauk / 09.00.05 / K., [in Ukrainian].
- Chervak, B. (1996). Teoretyk ukrainskoho natsionalizmu Yuliiian Vassyian // Ukrainska dumka. 25 kvitnia. 4. [in Ukrainian].

Баган Олег. Юліян Вассіян як чільний філософ українського націоналізму

Анотація. Дослідження є передмовою до публікації есе Ю. Вассіяна «Пацифізм і психологія української миролюбности». Подано короткий життєвий шлях та огляд творчості видатного українського мислителя ірраціоналістичного типу Юліяна Вассіяна, спадщина якого була довго заборонена в Україні. Зроблено акцент на формуванні світогляду автора, визріванні його особистості. Уточнено низку фактів та деталей в біографії Ю. Вассіяна. Показано органічну включеність філософії Ю. Вассіяна в параметри української націоналістичної філософської думки (Дмитро Донцов, В'ячеслав Липинський, Дмитро Андрієвський, Микола Сціборський, Юрій Липа та ін.). Осмислено ідеалістичні та духовно-християнські основи мислення й світосприйняття Ю. Вассіяна.

Ключові слова: націоналізм, філософія, духовність, ідеалізм, ірраціоналізм, пацифізм, націоналістичний рух.

Bagan Oleg. Yuliy Vassyan as a leading philosopher of Ukrainian nationalism

Abstract. The research is a preface to the publication of Yu. Vassyan's essay "Pacifism and the Psychology of Ukrainian Peacefulness". A brief life path and an overview of the work of the outstanding Ukrainian thinker of the irrationalist type Yuliy Vassyan, whose legacy was banned in Ukraine for a long time, is presented. Emphasis is placed on the formation of the author's worldview, the maturation of his personality. A number of facts and details in Yu. Vassyan's biography have been clarified. The organic inclusion of Yu. Vassyan's philosophy in the parameters of Ukrainian nationalist philosophical thought (Dmytro Dontsov, Vyacheslav Lypynskyi, Dmytro Andrievskyi, Mykola Sciborskyi, Yuriy Lypa, etc.) is shown. Yu. Vassyan's well-thought-out idealistic and spiritual-Christian foundations of thinking and worldview.

Key words: nationalism, philosophy, spirituality, idealism, irrationalism, pacifism, nationalist movement.

ЮЛІАН ВАССИЯН

ПАЦИФІЗМ І ПСИХОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МИРОЛЮБНОСТІ⁶

I

Пацифізм є ідеєю старости, що мусить вести політику стислого зберігання сил, бо відчуває їх вичерпування. Коли настає зворотний зіступ в долину, народжується бажання ощаджувати, бажання розважності, доцільності. Стає ясно, що вигляди на поширення самої своєї індивідуальності, нових здобутків станом суб'єкту неузасаднені. Людина зрікається всяких бойових планів і свою будучність бачить забезпечену силами набутого досвіду та здобутих матеріальних засобів. Життя стає під знак засади «мінімального зусилля».

Переміна настроїв не мусить відбуватися в стисло означеній порі життя. Дотичний період тягнеться переважно довший час і нерідко людина спостерігає свою зміну значно пізніше, як вона дійсно відбулася, власне, тоді, коли новостворений стан у зустрічі з пригадкою давньої молодости стає замінним, яскраво впадає в око⁷. Попередній процес мимовільного ділання в такому моменті освідомляється; людина стверджує свою зміну і з конечности погоджується з тим станом речей.

Пацифізм найзагальніше відомий як політична ідея, що її найголосніше пропагують дуже великі й сильні держави, та дуже маленькі й слабкі. В обох випадках діє та сама спонука – самозбереження – як єдина розумна мета

⁶ Текст подається за: *Вассиян Ю.* Пацифізм і психологія української миролюбності // *Ю. Вассиян.* Суспільно-філософські нариси. – Чикаго, 1958. – С. 5 – 19. Деякі його граматичні та лексичні особливості узгоджені із сучасним правописом.

⁷ Звичайно, діється це при нагоді зустрічі з чимось дуже вираженим у пам'яті, напр., з дорогою особою, яку давно не бачено. (Прим. Автора).

життя після ствердження, що воно пішло вже з полудня. На [прикладі] світових імперій можна найкраще слідити цей зворот від Марса до Деметри. Доки тривав розвиток – переважав виразно характер громадянина-воїна, з застоєм – вкрадається організатор споживання, бо в цьому другому періоді домінує безпосередньо життя, чи пак уживання. Розвиток – це ряд підбоїв, завдяки яким держава поширюється політично і кріпне господарськи. Попередня суворість звичаїв, збережених з релігійною пошаною, давня простота життя й особиста скромність уступають тепер перед блиском багатства, величчю будівель, мистецтвом життя. Період здобування переломлюється на вершку потуги в широке русло розкішного виживання. Політично велика імперія входить у стадію глибокого миру, що уособлює настання ери ладу й запанування високої цивілізації. Можна сказати, то уконституується законний дух доби, життєвий стиль і всякого роду культу. Володарям і організаторам державного життя йдеться головню про витворення у підвладних масах населення душевних настроїв, нахилів, уподобань, звичок, що відповідають політиці збереження панівного ладу. Почуття законности (легалізм), правости (авторитет права), лояльність до влади, що представляється щораз сильніше в зовнішньому блиску одягів, почоту, масових прийнят, святочних урочистостей. Держава забезпечується, переходить у стан оборони й приступає до випрацювання досконалого адміністративного механізму, що має заступити давнішу роль моральних чеснот у громадян. Період миру з konieczности мусить піднести вигоду й розкіш життя до рівня найвищих благ. Це неминучий висновок з проповіді ідеї миру, яка не може не підкреслити святости життя та його самодоцільности. У масовій переємності тієї ідеї домінує вигода життя як мета – епікуреїзм стає офіційною філософією пацифістичного періоду світової імперії. Доки життя в формі підмету звертається в напрямі великих моральних завдань, отже, доки воно є джерелом творчого прямування, доти мусить воно стояти на висоті виконної здатности, бути особисто чинником виконання в умовах суворої дисципліни, самоопанування й життєвої простоти. Коли ж єдиним завданням стає зберігати саме життя, пропадає висока форма його підметної постави, не стає мети, що є рацією тієї постави, а на її місці з'являється купецька діялектика здобування засобів до розкошів і забав. Тут розвивається нове мистецтво, техніка вибагливості, де втілюється вся винахідливість розуму аж до явного виродження в помислах розпусних веселоців та оргій. Доба «цивілізованого проміскуїзму» – це упадок достоїнства звичаїв і моральних засад різних соціальних форм, що починається вже в нашій ері, характеристична «перемішанням вартоців», не їх відверненням, що є наслідком душевної розгнузданости, яка виступає як особлива відміна революції, нічим необмеженої сваволі, що дістає можливість виявлятися систематично, як циркові ігрища в цісарському Римі. Так звана суспільна функція культури, що ніби в ті часи демократизується, не має нічого спільного з правдивими культурними цінностями. Буйне хвилювання життя захоплює найширші маси й вони, йдучи за голосом пробуджених інстинктів уживання, можуть бути тільки споживачами дібр культури. А те, що вони приймають-

споживають, ніколи не є істотне для культури. Між спокусливо залицяльними аргументами пацифістичної теорії ніколи не бракує найважливішого, що ним є культура як форма духового розвитку людини до вершин досконалости на противагу варварським інстинктам, які з корінням виривають благородний посів духового зерна. Тим часом у всіх часах культура була твором малої горстки духової аристократії⁸, що стояла в осередку культурного життя, промінюючи навкола духовим світлом. Маса мають до культури наставлення сприймача, споживача, а не творця. До того ж культура – це форма великого життя, яке у творі культури дістає «обличчя вартости», осягає в ньому свій портрет, стилізований індивідуально, а не форма великого споживання. Творення – це священний акт, яким душа входить у світ і завойовує його своєю зброєю, твором, або лагідніше, в якому вона хоче засіяти зерна своєї духової природи. Як видно з того, і культурі не бракує життєвої агресивности, включно до безоглядного імперіялізму, якого висловом є задушевне бажання кожного творця перейти своїм твором до пантеону «безсмертних».

Вживати аргументу культури в ролі доказу нестійкості мілітаризму чи взагалі імперіялізму – значить посередньо його потверджувати. Чи в нашій сучасності бракує яскравих образів нещадної боротьби світоглядів, теорій, напрямків? В Середній Європі виробився навіть термін «культуркампф». Не можна довільно вилучати культури з суцільного життя і розглядати відірвано її істоту. Культура живе разом зі своїм людським підметом і спільно з ним переходить різні фази розвитку. Історія повна прикладів, як меч прокладав шлях для легшого проникання культурного наступу в глибину завойованих країн. Одночасно знає вона також протилежні випадки агресивности культури в характері підготовки ґрунту для політичної чи воєнної акції. На завойовну діяльність нема одного тактичного правила, лише стільки, скільки доводить до означеної мети.

Миролюбність є правдивою перемогою в середовищі пристрастей великого життя. Натомість вона не є ніякою чеснотою там, де замирення є наслідком вичерпання сил, старечости.

II

Психологія української миролюбности має народно-психологічний характер, отже, є вона статичним, первневим (*архетипним* – *Ред.*) настроєм збірної душі. Цей стан уявнюється, як тільки почати боротьбу з пацифізмом. Виринає питання: чи український пацифізм є законним наслідком у процесі діалектичного звороту історії від духа війни до миролюбности, умотивованим почуттям вичерпання завойовницьких інстинктів, чи, навпаки, має він своєрідну причину, і тому також особливу закрутку. Першу можливість треба відкинути і після того шукати джерел нашої миролюбности в цілком іншій царині,

⁸ Тільки московський большевизм розганявся до колективної творчости своїх пролетарських мас, однак завернув до старих богів буржуазної епохи. (Прим. Автоар).

В праісторичній добі, коли людина вперше зв'язалася з землею, в її твердій і простій душі відозвалася струна лагідного почуття, з якого мала колись зродитися молитва. Людина відчула потребу благословення неба. Систематична праця, правильний, ритмічний її уплив, постійна надія на благодатні овочі своєї праці та її споживання – це момент життєвого циклу хлібороба. Його життя вже не має постійно змінного руху в невідоме, як це видно в способі життя пастирських (*кочівницьких – Ред.*) племен, а теж втратило воно подібність з ловецьким (*мисливським – Ред.*) життям, уривчастим, повним випадків і постійних небезпек. Періодичність дії і постійність місця творять перший зав'язок осілости, цього нового типу життя, з яким людина стала на шлях культури. Що перемінилося в її душевному устрою, коли вона уклала своє життя в правильні береги? Наступив пересув ловецького інстинкту хижака в сторону існувального життя рослини. Розвиток пішов у напрямі тіснішого органічного зжиття з природою, що й виявилось в повільному формуванні нового психологічного типу, що спер своє життя на постійній праці рук. Земля ввійшла в людську свідомість, як окрема могутня сила і завдяки щораз сильнішому вростанню людини в її глибіню здобула неподільну владу над нею, стала її життєвим прибіжищем, одинокою опорою і силою, правдивим божеством.

Дух землі – це найвища категорія органічного думання хлібороба, кожний інший бог для нього є предметом тільки механічного почитання. Душа хлібороба належить до землі, як її первородний цвіт, і тільки в теплі її плодотворного лона тримається рідним корінням вічно зелене дерево життя.

Як згадано, перехід до осілости означає психологічне послаблення хижацьких інстинктів, хоч би з тієї причини, що хліборобська культура відриває людину від безпосереднього співжиття зі спорідненим душевно світом хижаків. Що перехід у змінене середовище не відбувся нагло (*рантowo – Ред.*), говорить про це ще й та обставина, що довгий час господарствам та управою ріллі займалася жінка, ближча своєю вдачею та душевним устроєм до існувального типу рослини, ніж хижо успосіблений чоловік, що дуже довго бунтувався проти людського життя, – це перша велика маніфестація ідеї ладу, це перемога над неспокійним, хаотичним життям номада. У хліборобському типі більш, ніж у всіх попередніх, виступає періодичність, поділ праці і правильна різноманітність. Ті особливості нового положення впливають обмежуюче й дисциплінуюче на душевне життя, що після довшого часу дістає твердий, устроєвий скелет, так добре відомий з психології селянства всіх народів.

Було б помилкою думати, що хліборобство заперечило й знищило душевний первень хижацтва в людській природі. Виринає оправдане питання про походження їх та їхню біологічну ролю. Цікавість дослідити історію зароду й розвитку душевних форм людини заводить у пралісну гущавину давноминулого, коли розмах органічного життя скріплював одночасно жорстокість «боротьби за буття» та відповідно загострював суперництво за кращі умовини між родами й осібняками.

Перехід від ловецтва-скотарства до хліборобстві мусів радикально змінити душевний образ людний. Передусім надзвичайно зросло почуття залежності від природи. Божество піднялося в небесний простір і небо вибилося в людській уяві (бо в корені душі стоїть незрушено земля) на перший план перед усі інші елементи. Чому? Благословення праці хлібороба спочиває всеціло в ласкавій благодійності неба. Вихри, громи, зливи, град – не спадають на власність індивідуальної, окремої людини, вони залягають величезні простори землі й за одним ударом нещадно нищать цілорічний дорібок – головний засіб прожитку нераз цілих племен і народів. Устійнюється переконання, що боротьба людини з силами природи в царині повітряних опадів цілком неможлива й безцільна, ба навіть неможливо подумати, як її zorganizувати. Єдина оборона хлібороба – це молитва, жертвоприносини небесним богам, почитання бога-сонця. Через землю, куди хлібороб кинув своє зерно, на завжди зв'язувався він з небом, сонцем і добрим богом, що рівномірно упорядковує повітряні опади і так благословить важку працю хлібороба. Ласка або кара ненадійно спадає згори – туди не підноситься кадийний дим офіри, туди линуць молитовні слова й благальний погляд покори. Бог хлібороба могутніший, загальніший, абстрактніший від богів ловця, рибалки чи пастуха. Це велика маса добрих чи злих духів, що замешкують дупла дерев, верховіття старезних дубів, яруги непрохідних хащів, розщілини гір, озера, очерети болота. Божество мисливця помагає або шкодить в індивідуальних випадках окремій людині, бог хлібороба тримає під своїми опікунчими чи караючими крилами всіх хліборобів. Мимоволі, коли зір підноситься вгору, думка зосереджується в одне місце і там знаходить свого пана. Сонце є одним округлим диском, що, розсіваючись, охоплює промінням цілий світ. Приклад, що наводить думку на одність, настроює її моністично. Між землею і небом мусів зродитися монотеїстичний мотив релігійного думання і він напевно значно скріпився в умовах хліборобської культури, коли, власне, між землею і небом линула молитва людини праці. Два наймогутніші живла стрінулися в людській душі і з цієї зустрічі народився ерос релігійної думки – бо релігійне почуття було вже давно перед тим – що в ідеї єдиного Бога піднявся на найвищий щабель свого історичного розвитку.

У хліборобстві людина заставляє працювати на себе також сили природи, після чого вона збирає жниво співпраці землі, людини і бога (землі, людських рук і неба). Небувала перед тим скаля (*рівень – Ред.*) співпраці. Яку ширінь буття та які його роди об'єднує цей новий зв'язок, новий тип людського життя? Його циклічний уклад незвичайно величний. Окремі його періоди пропливають ніби хвилі космічного ритму; праця починається, коли жар сонця розтопив холод зими й загрів землю до того, що вона жагтить прийняти в своє лоно благословенний плід. Наступає дивна дія, повна драматичного напруження й вижидання, – зерно сходить, росте й доспіває. Ніяка людська чинність не має в собі рівної монументальності композиції, а саме – того велетенського тла космічних сил, на якому родиться містична квітка хліборобського життя. Завсіди найширше відкрита гра, що своєю істотою виключає всякий підступ і хитрість, безпосередній віддих долі, ненастанний

фронт людини й природи, – це основні окреслення психології хліборобства. А найголовніше в цьому – це містична зустріч неба й землі через людину, що розвивається в величну епопею життя і не повторюється в ніякій іншій формі праці багатством і глибиною поетичного почуття та свіжості органічної стихії. Чинність промислу й інших родів є значно більше скомплікована, та не має в собі життя, вона механічна. Найближче до природи й Бога стоїть син землі – хлібороб, хліборобство було, є і залишиться найбільш почесним, урочистим родом людської праці, сповитої чаром глибокої символіки.

Релігійність людини землі та її співпраця зі стихіями світу для збереження і процвітання самого життя – ось де правдиве джерело хліборобської миролюбності. Висока культура черпає органічні людські соки з хліборобства як єдиного джерела. Місто ділає (*впливає – Ред.*) дегенеративно в засаді через те, що воно є формою найінтенсивнішого зуживання життєвої енергії, яка в ньому майже не родиться. Велика активність міста — культура, цивілізація, політика — це розшаліла пожежа, що пожирає місто. Без постійного допливу сил з довкілля, місто згоріло б у недовгому часі. Щоб людське життя було потенційно багате, мусить воно рости в прямій стичности з джерелом життя взгалі, з природою. Людина села має ту стичність у значно більшій мірі, як людина міста. Фізична праця селянина є умовиною його здоров'я і сили. Селянин живе ритмом великого життя природи, тому він – неначе перехід від природи до історії. Історія потребує, як сказано, постійного допливу природних людських сил, бо місто – найвищий вузол історії – саме тих сил не творить і творити не може. Місто має свій ритм-горіння життя і згорання серед надзвичайного блиску форм культури, чи пак цивілізації.

З села до міста, коли міряти часом внутрішнього розвитку, дуже далеко, але місто вміє, немов велетенський поліп, всисати в себе сирий матеріал, переводити в собі його добір і залежно від того перетворювати його в різних лабораторіях свого єрархічного устрою. Бо місто – це правдивий лабіринт єрархічної степенниці (*рівневості – Ред.*).

Праця людських рук потребує благословення, ласки й спокою, щоб посіяне зерно видало стократний свій плід. Хто місяцями тривожиться за свою долю, хто встає і лягає спати з єдиною думкою про врожай, хто переживає лихоліття голоду, що йде слідом за повинню, бурею і градом, – той не має особливих причин тужити за розкошами войовничости. Хлібороб своїм нормальним життям живе в стані зтяжної, перманентної боротьби, що є своєрідною формою війни з долею та необліченими силами природи. Все підприємство хлібороба – це один великий ризик, з яким він зжився, як з невідхильною конечністю. Тому так мало підприємчivosti в типового хлібороба – повільного, консервативного, мовчазливого й терпеливого, бо він ціле своє життя поставив на одну карту, на хліборобський свій стан, його союз з землею. Звідсіль – ця фаталістична доконаність селянської долі, безкомпромісовість і постійність самого стилю життя, що пливе ніби по відбутому вже присуді, що його не можна повернути назад. Недаремо селянство слов'янських народів співає своє страшне «Святий Боже» і молить у ньому небесного Отця, щоб сохранив його від «огню, граду, вини і наглої,

несподіваної смерті». Квінтесенція долі – в хвилині, коли вона звертається проти хлібороба.

Миролюбність хлібороба – це не слабкість, це умова його долі. Агресивність селянина розвивається під плугом, тому селянство є біологічним авангардом кожного народу. Властива війна є все тільки оборонною зі становища хліборобського світогляду й хліборобство в тому роді оборонної війни незрівнянне. Його твердість і впертість безприкладні, бо селянина відриває від землі тільки... смерть. Здобутки меча так довго проблематичні, доки їх не закріпить і не узаконить правдивий наступ селянського плуга. З тією зброєю йде селянин «на пробій» і виграє життєвий бій.

Селянство є основною категорією суспільного ладу, що його воно засилує здоровим людським наробком. Значення селянства лежить не в продукції засобів прожитку – це тісний погляд суспільної економії! – що їх може цілком вистарчально продукувати невелика кількість великих фермерів, але в продукції чисельної людської кількості, з якої всі інші категорії суспільності черпають для себе основні соки. Всі аристократії виростили з селянського коріння, бо іншого не було й не може бути. Це абсолютний лад людського розвитку⁹.

Тяг (*інтенція – Ред.*) глибокої жіночності пронизує істоту хліборобства, що неначе пірнуло в повному журби вижиданні. Це корінні первні душевності вагітної, що потребує спокою, щоб щасливо родити. Селянство нерадо гине на війні, коли її рація не лежить яскраво в обороні землі перед ворогом. Подібно й жінка-мати з плачем висилає своїх синів у бій. Але коли раз вона рішилася те зробити, то син її напевно вернеться «зо щитом, або на ньому».

Устрій хліборобської душі в головних рисах всюди такий самий. Індивідуалізація починається щойно в царині різниці підсоння (*ландшафту – Ред.*), географічного положення, раси, типу культури, релігії. Тут, на перехресті тих сил, з історичною долею живе нація, зі своїм селянством в основі.

Динаміка української миролюбності майже покривається з краєвидом українського селянства. Український селянин виграв свою історичну офенсиву, як це видно з підбоїв його плуга. У розмаху українського плуга є, власне, вікінгський мотив нашого селянства. Але він не може тієї перемоги закріпити власними силами бо: 1) соціяльним своїм соліпсизмом ослабив основи селянської спільноти, і 2) не стрічає рівнорядної акції з боку інших верств нації. Українство не витворило в історії ніякої тривалої провідної верстви, що не тільки виграла б здобутки своєю політикою, але завершувала б і затверджувала б величезні здобутки українського плуга. Стоїмо сьогодні перед парадоксом перемог українського селянства, що, як, зрештою, завжди, опинилося зі своїми перемогами без авторитетної провідної верстви, яка б політично й культурно закріпила витворений стан. Пацифізм української дореволюційної еліти не мав глибшого споріднення з миролюбністю хліборобської душі. Її невірницьке тупцювання за теоріями чужих соціялістів

завело її сьогодні в кут остаточної компрометації. Миролюбність як предмет агітаційних намагань – таким механічним робом працювала ця еліта – це безглуздя і доказує, що органічною потребою життя є боротьба за перемогу. Натомість агітація Української революційної еліти загострила природний голод землі українського селянства й подразнила його до хворобливих меж так, що «земельна лихоманка» кинула українське селянство в пащу Червоної Орди на те... щоб вона пожерла його разом з його землею. Таку ситуацію застає наша сучасність в спадщині історії. Експеримент колективізації майже анархічного в своєму індивідуалістичному етосі українського селянства належить до найбільш дивоглядних парадоксів світової історії. Скільки тут власної вини, а скільки московського божевілля? Але не слід забувати, що московське божевілля має холодно продуману азійську систему й ніколи не відбувається без очевидного інтересу. Тільки українець завше в пащеці ненажерливої потвори добачував віщуна всесвітньої справедливості і з роззявленим до вух ротом слухав проповіді «вселюдського братерства» тоді, коли рука «апостола любови» обкрадала його з його багатства.

Феномен аристократії в Карфагені й Венеції буде вивчений окремо (Прим. Автора).

REVIEWS

INNOVATIVE EXPERIENCE OF THE THRACIAN HERITAGE STUDY

(Book review: Рабаджиев К. Елински мистерии в Тракия (Опит за археологически прочит). Университетско издателство София «Св. Климент Охридски». 2002. 209 с.)

Olexander Sytnyk, Kostiantyn Sizarev

Bogdan Khmelnytsky Melitopol state pedagogical university

For modern scientists and researchers, Hellenistic Thrace remains the object of careful study. In particular, among archaeologists, the religion and spirituality of Hellenistic Thrace attracts special attention. In this context, the book of Kostadin Rabadzhiev "Hellenic secrets in Thrace (An attempt at archaeological reading)" deserves considerable attention. This study is based on unique archaeological material. At the same time, the author highlights Hellenistic Thrace in the context of the modern interpretation of archaeological and literary sources of spiritual communication between the Greeks and Thracians. A certain innovative aspect of the study lies in the scientific discourse regarding the sacredness of the Thracians. A new reading of famous monuments and iconography was also proposed. Thus, the author made an attempt to comprehend ancient history, religion, spirituality and ancient myths - thanks to archaeological sources and his personal archaeological research. The archaeological reading proposed by the author provides a model of study that is valuable to us, which scrupulously interprets the facts (artifacts and social phenomena). This greatly increases the evidentiary value of this scientific study.

K. Rabadzhiev believes that any communication with the forces of the afterlife carries a manifestation of mystery - initiation is the possibility of contact and interaction with powerful and immortal gods. Mystical cults are pushed to the periphery of urban life. Accordingly, the Greek mysteries represent a more complex and developed model of communication, since this may indeed be the result of the uniqueness of Hellenic social life.

The first chapter of the book "Great Gods in Seuthopolis" is devoted to the history and religion of Seuthopolis - the ancient capital of Seut III - the ruler of the Odrysian kingdom in Thrace, who ruled from 331 to 300. Here K. Rabadzhiev, considering the dilemma of the Thracian city or city in Thrace, as especially important to study the history of Thrace, emphasizes his own position regarding the interpretation of Thracian antiquity. In subsection 1.1. "Seutopolis" - notes, among other things, the influence of the Hellenistic school of architecture on the urban planning of Seuthopolis. A city that is pretentiously called a polis. After analyzing the specifics of the Thracian urban planning (when compared with Hellenistic examples), the author points to the presence of two urban centers in Seutopolis. Moreover, the second was placed in a fortified citadel - the so-called palace-temple. Pointing to the existing opinion regarding Seuthopolis as a royal city, the author emphasizes the urban nature of the Hellenistic culture, and the trends of Hellenization (urbanization) of culture were observed everywhere in the ancient world, but in parallel with the democratization of urban institutions.

Subsection 1.2. "Palace-temple (?)" is dedicated to the royal palace in Seuthopolis. The author points to the special specifics of palace construction - combined with the temple complex. At the same time, the possibility of using the palace building for residential needs is called into question. Accordingly, it is logical to interpret the palace as a "sanctuary of the Great Gods". Attention is drawn to the author's parallels between Seuthopolis and Samothrace, as well as the peculiar archaeological comparativeism of urban planning of Greek and Thracian cities. In subsection 1.3. "Samothracian Great Gods" considers the religious life in Seuthopolis. In particular, the author traces the ideological origins of the Eleusinian mysteries. Subsection 1.4. "Pelasgians of Samothrace (?)" (similarly - like subsection 1.5. "Hermes of the Thracians (?)", where the discussion started here continues) begins with a question regarding the Pelasgians of Samothrace. And the answer lies in the more ancient origin of the Pelasgians, compared with the Thracians. Here the role of Hermes, an important deity (against the background of the triad of other deities: Demeter, Persephone and Hades), becomes key - first for the Pelasgians, and then for the Thracians. Regarding the Pelasgians, the testimony of Herodotus is also authoritative¹⁰. But it is K. Rabadzhiev who concludes that the origins of the Samothrace mysteries come from the Pelasgians. The latter, in turn, were second only to the Eleusinian mysteries. In subsection 1.6. "Macedonians and the Sanctuary of Samothrace" examines the role of the Macedonian royal house in the religious life of Samothrace and Thrace. At the same time, in addition to written sources, the author uses archaeological research of sanctuaries. Assuming that the construction of monumental buildings here began in the time of Philip II and was probably financed by the Macedonian kings. And continuing his peculiar discourse with a figurative reader, the author traditionally asks us another question: "Can we explain this activity of the Macedonian royal family in Samothrace only by the religious policy of Philip II, aimed at joining the Greek world, but also against Athens and their Eleusinian sanctuary? The search for an answer is indicated to us in the Macedonian tradition of the origin of the royal dynasty from Argos. Having accepted the assumption that it refers not to the Peloponnesian, but to the Pelasgian Argos. Accordingly, this suggests much more ancient roots for religious contact with Samothrace. And in this context, attention should be paid to the desire of the Thracian rulers to demonstrate their belonging to the Macedonian dynasty. This outlined changes in the religious life of the Thracian society, and most clearly in the urban culture of Seuthopolis, both the perception of new cults and religious syncretism, and the trend of the ideological diversity of the Hellenistic world, of which Thrace was a part. In subsection 1.7. "Great gods in the cities on the western coast of Pontus" analyzes the distribution of the cult of the Great Gods in the cities on the western coast of Pontus. At the same time, the geographical distribution of this cult is impressive - in almost all cities of the coast of Pontus - from Odessa to Olbia. Subsection 1.8. "The Great God in Odessos", first of all, attracts attention with material that characterizes the specific religious cult of the Great God Odessos, in particular, the role of Lysimachus (the ruler of Thrace from 323 BC) in the spread of this cult. In subsection 1.9. "Epimenes in Kabila (?)" reveals the significance of Epimenes (representative of King Spartok in Kabila) in the religious life of Seuthopolis. The

¹⁰ Геродот. История / Пер., прим. Г. А. Стратановского. М.: Наука, 1972. Кн. 1. 56-58.

author traces this with the help of archaeological research. At the same time, he emphasizes that his interpretation is only an assumption for future research. Subsection 1.10. "The Great Gods of Thrace" in a peculiar way completes the first chapter of the book. At the same time, in a certain way, the author's paradigm is developing - an analysis of the religious life of the Thracian urban environment - under the influence of the urban culture of Hellenism.

In the second section of the monograph "Eleusinian mystery of the tomb in Kazanlak (?)" the process of creating tombs for the burial of the Thracian nobility is studied. At the same time, a variety of architectural solutions was noted. This, among other things, suggests the involvement of Hellenic craftsmen in the design of the tombs. In subsection 2.1. "Painted Scene: Ideas and Interpretations" characterizes the frescoes from the burial chamber of the Kazanlak tomb as a source of eschatological ideas of the Thracians. When analyzing the architectural form with picturesque decor, the connection with the Greek school is emphasized. In particular, interpretations of scenes with picturesque motifs are borrowed from the Greek cultural circle. Although the presence of separate fragments of the Thracian way of life is also noted. Continuing the characterization of the Kazanlak tomb in subsection 2.2. "Holiday", the author demonstrates a skillful combination of data from archaeological research, mythology, evidence of ancient authors and modern scientific literature. In subsection 2.3. "Heroization" when considering the iconography of the Kazanlak tomb, attention is drawn to the obvious ideological features of the Eleusinian mysteries. Subsection 2.4. dedicated to the Eleusinian sacraments, obviously according to the author's intention, is one of the key ones in the monograph. And here it is important for us to note that ideas from the circle of Greek Orphism, close to Thracian religious thinking, penetrated the Hellenized Thracian society. Which demonstrates the tomb in Kazanlak as an exceptional monument of religious syncretism. In subsection 2.5. "The ruler who will return" marks the special specificity of the funeral ideas and customs of the Thracians. The significance of the burial mound for the Thracian rulers, the connection of the heroized ruler with the world of the living by his subjects in life are analyzed in detail. Particularly noteworthy is the interpretation of the idea of rebirth for a new life (the entrance to the tomb and as an exit from which the ruler can return), which can be traced not only in the architecture of the tomb, but the mound itself is a sign and idea of light. The ruler, who during his life was the leader of his people, also establishes a connection between the gods and the human community after death. And in this context, the tomb should be considered as a temple in which the deified ruler-hero lives. Subsection 2.6. "Eumolpus and (in) Thrace?" starts again with a legitimate question. This time, regarding the thesis about the Thracian origin of the Eleusinian mysteries through the genealogy of their founder, Eumolpus. Giving an answer to this rather complicated question, the author identifies Eumolpus in detail, coming to the conclusion that even with his name Eumolpus does not mean that he is a Thracian character.

Section 3. "Orpheus in Thrace? (or Thracian Orphism)" is devoted to the question of the Thracian origin of Orpheus. At the same time, the author's reconstruction concerns, first of all, religious communication between the Thracians and Greeks. In subsection 3.1. "Visible image" indicates that in the interpretation of the Thracian origin of Orpheus there is a question mark about the absence of his image in the picturesque

monuments of Thrace before the Roman conquest. This applied both to imported Greek goods and to the works of Thracian masters. Here the author expresses the idea that the iconographic idea of Orpheus in Thrace will hardly be the same as it was laid down in the Greek world. At the same time, the actual absence of such images in the Thracian plots that could be interpreted in the context of the myth of Orpheus is stated. And this can hardly be interpreted only as the absence of the concept of "Orpheus" in the Thracian religious model. Since the picturesque monuments, according to the author, are not a sufficient basis for this. And since Orpheus obviously still had Thracian roots, therefore, the horizons of the study should be much wider. The author points out that Orphism as an image, mythology and religious practice, differed from the Greek prototype. In subsection 3.2. "The idea in the myth" develops the idea that the personality of Orpheus bears the features of individualism in religion. At the same time, it is emphasized that he remains alien to the polis collective. Various versions of the tragic death of Orpheus also attract attention. Subsection 3.3. "Golden Inscriptions" is based on surviving written fragments associated with Orpheus and testifying to the afterlife. In particular, we are talking about bone tablets found on the territory of Olbia in the 5th century BC. In subsection 3.4. "Soul, Body and Death" notes that one of the ideas that most worried the ancient interpreters of Orpheus and his teachings was the idea of the soul - its opposition to the body and the hardships of its existence after death. Also, which is very important for us, there are certain connections between the Scythians and Thracians. And the final subsection 3.5. "Thracian Orphism of the Greeks?" again raises a rather complex and debatable question regarding the influence of Thracian Orphism on the Greeks. And here I would like to note that the significance of Orphism for us also lies in the fact that over time it formed the basis of some monotheistic religions, in particular Christianity. Thus, marking the transformation from polytheism to faith in the One God.

In conclusion, K. Rabadzhiev points out that in the process of research, he analyzes three cults that ancient authors associated with Thrace and the Thracians. The first of these, the Samothracian cult of the Great Gods, was recorded in Thrace in the early Hellenistic era. The second, the cult of Demeter and Persephone in Eleusis, influenced by its ideas the eschatological ideas of the Thracians of the same time. While with regard to the third, the so-called Hellenic Orphism, data on its distribution in Thrace (as well as the Thracian influence in the formation of religious rites) are practically absent. And in general, the author defines the purpose of his research in the analysis of the idea of the Thracians and Thrace, highlighting the elements that make it up: knowledge of Thracian customs, including religious ones.

In general, it should be noted that over four hundred sources and literature were used in the book by K. Rabadzhiev. At the same time, in addition to written sources, the author skillfully uses archaeological research. Accordingly, K. Rabadzhiev demonstrated an innovative example of comparing and logically connecting the data of archaeological research, mythology, evidence of ancient authors and modern scientific literature. At the same time, the author's presentation is built on a kind of discourse with a figurative reader, to whom K. Rabadzhiev asks questions and at the same time gives us the opportunity to try to find the right answer ourselves. And this is another innovative aspect of the book!

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Баган Олег Романович – кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії та історії української літератури, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. І. Франка, 24, м. Дрогобич, Львівська обл., 82100, Україна.

E-mail: bahan.o59@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8414-0670>

Балановський Ярослав Михайлович – кандидат політичних наук, доцент кафедри соціальних і правових дисциплін,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, вул. Садова, 2, м. Умань, Черкаська обл., 20308, Україна.

E-mail: balanovskuy@meta.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2323-5956>

Вдовенко Тетяна Олександрівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології та світової літератури, Ізмаїльський державний гуманітарний університет, вул. Репіна 12, м. Ізмаїл, Одеська обл., 68600, Україна.

E-mail: Vdovenko_Tanya@i.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9811-1312>

Гудима Ігор Петрович – доктор філософських наук, професор кафедри філософії та соціології, Маріупольський державний університет, проспект Будівельників, 129, м. Маріуполь, Донецька область, 87500, Україна.

E-mail: igorgudyma67@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6053-216X>

Дрогомирецький Борис Ярославович – аспірант кафедри історії та археології, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, вул. Гетьманська 20, м. Мелітополь, Запорізька обл., 72312, Україна.

E-mail: borisdrogomir@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0670-2743>

Ситник Олександр Миколайович – доктор історичних наук, професор кафедри історії та археології, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, вул. Гетьманська 20, м. Мелітополь, Запорізька обл., 72312, Україна.

Ситник Юлія Вікторівна – кандидат історичних наук, викладач підготовчого відділення, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, вул. Гетьманська, 20, м. Мелітополь, Запорізька обл., 72312, Україна.

E-mail: July-don@i.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7912-908X>

Сізарєв Костянтин – аспірант кафедри історії та археології, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, член «International Scientific Society» (Швейцарія), Hotel Sternen, 403, Dorfstrasse, 29, Unterwasser, S.G., CH-9657, SUISSE, Schweizerland.

E-mail: konsizar@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2476-2355>

Шиляєва Тетяна Володимирівна – викладачка кафедри англійської філології та світової літератури, Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Україна, адреса: вул. Рєпіна, 12, м. Ізмаїл, Одеська область, 68601, Україна.

E-mail: izm.tatyana1965@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2696-5260>

INFORMATION ABOUT AUTHORS

Bagan Oleg – Candidate of Philological Sciences, Drohobych State Pedagogical Ivan Franko University, street I. Franka, 24, Drohobych, Lviv region, 82100, Ukraine.

Balanovsky Yaroslav – Candidate of Political Science, Associate Professor of the Department of Social and Legal Disciplines, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Cherkasy region, Uman, Ukraine.

Gudyma Ihor – Doctor of Philosophy, Professor of the Department of Philosophy and Sociology, Mariupol State University, 129 Budivelniki Avenue, Mariupol, Donetsk region, 87500, Ukraine.

Vdovenko Tetyana – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the department of English philology and world literature, Izmail State University of Humanities, Repin St., 12, Izmail, Odessa region, 68600, Ukraine.

Drogomyretsky Borys – Postgraduate student of the Department of History Archeology of Bogdan Khmelnytskyi Melitopol state pedagogical University, St. Hetmanska 20, Melitopol, Zaporizhzhia region, 72312, Ukraine.

Sytynk Olexander – Doctor of Historical Sciences, Department of History, Archeology and Philosophy, member «Union of archaeologists of Ukraine», Bohdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University, St. Hetmanska 20, Melitopol, Zaporizhzhia region, 72312, Ukraine.

Sytynk Juliia – Candidate of Historical Sciences, Bohdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University, St. Hetmanska 20, Melitopol, Zaporizhzhia region, 72312, Ukraine.

Sizarev Kostiantyn – graduate student of the Department of History, archeology and philosophy, Bohdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University, member «International Scientific Society» (Швейцарія), Hotel Sternen, 403, Dorfstrasse, 29, Unterwasser, S.G., CH-9657, SUISSE, Schweizerland.

Shylyaiieva Tetiana – Lecturer of the department of English philology and world literature, Izmail State University of Humanities, department of English Philology and World Literature, 12, Repin St., Izmail, Odessa Region, 68601, Ukraine.